

isto precio emat. Sed si qd de iusto precio operari dominus detraberet propter mutuum. aut si propter opas iusto precio emptas a rustico exigeret: tunc esset usura. Et probat idem magister Bre. p. unum sile. Pone quod dominus conducat colonum ad certum tempus pro certo precio et precium tradat antequam colonus incipiat operari. postmodum vero nolente colono operari nisi dominus mutuet ei certam summam pecuniarum. et dominus mutuatur ut operetur et alius non mutuaret: nam talis dominus non est usurarius: et tamen mutuatur colono ut operetur. alius non mutuatur? et operatur: colonus accepto mutuo aliter non operaturus quousque etiam sine hoc ad operandum esset obligatus: nam suum duntaxat dominus recipit: hoc est opas sibi debitas. et nihil ex tali mutuo lucratur. et sic nec usurarius est censendus nec aliter peccat. quinimo si precium in aliquo parte committitur ex hoc peccat colonus quod debitas opas domino retrahit et illum improbe gravat ut mutuatur. Et confirmatur etiam hoc alia ratione. quod si dominus diceret in hoc committere usuram. Ergo cum ad restitutionem teneretur colonus reciperet duplicem iusti precii et dominus in duplo quod sit iustum precium emerit operas eius. Preterea sequeretur et aliud quod non liceret alicui iniuste detinenti suam possessionem mutuare aliquam quantitatem pecunie et illam possessionem in pignus recipere non computando fructus in sortem: quod tamen falsum est. ut. c. i. de usu. Preterea pone quod occupasti rem meam vel pro potentia tua vim mihi facis in rebus meis: vel non restituas rem tibi mutuata vel comodatam vel locatam nec vis restituere nisi si mutuum tibi mille. Quo facto restituas: nunquam dicar usurarius vel nunquam peccem? Ab sit. Nihil enim lucrorum sed prodo. id est. lucrum quod cum illis mille fecisset. Redimo enim verationem meam et meam recupo quod licet. ut in. c. dilectus. i. de simonia. Sed nunquam peccat in casu premissis dominus cum mutuatur colono ut operas pro mutuo debitas et pro quibus a domino precium receperat si habeat intentionem recipere illas opas in recompensationem mutui. Item notat idem magister quod si predicta intentiones haberet: prava foret. Debet ergo mutuare cum intentione recompensationis iusti precii: quod prius soluerat rustico non habendo respectum ad mutuum. Sed contra hoc facit quod licet redimere verationem suam quam iniuste rusticus facit. Item fatendo dictum magistri oportet ut dica-

mus hoc verum quod peccat: quoniam hac intentione primarie ductus pecuniam rustico mutuatur. secus in secundario. xv

Sed pro hoc arguitur. nam licet tamen intendat recipere dominus opas colono duntaxat in recompensationem iusti precii quod pro illis dederat rustico. nihilominus pure aliquid recipit pro mutuo: quod propter mutuum colonus ei pro iusto precio suas opas vendit quas ei nullatenus vendidisset. Item notat dominus Lau. quod ex isto contractu venditoris si se nullum est lucrum ipsi domino quod nulla pecunia vel precio estimari potest quod sic aliud a precio ipsius rei vendite. alioquin sequeretur quod ubi nullum intercederet mutuum vendens posset exigere a rustico precium pro venditione: et aliud precium pro populo venditis. et sic venderet venditoris uno precio rem venditam alio precio. et pari ratione posset exigere precium de venditione venditionis. et sic infinitum quod nullus sane mentis diceret. xvi

Quid si cum velle emere usque ad certum tempus terram valentem singulis annis. x. libras in redditu et fecisti me cessare a tali emptio ne: et tibi mutuare illam pecuniam quam volebas emere illam terram. et ego dico tibi quod contentor mutuare cum hoc pacto quod tenearis mihi dare singulo anno tamen quantum esset fructus illius possessionis si emissem an sit usura. Item notat mo. quod non. dummodo prior factus emptio nis fuisset licitum si fecissem. alius secus.

Quero pone habebam pecuniam xvij et volebam ire ad nundinas: et tibi merces emere vel ad alium locum deferre vel servare certo tempore ut lucrarem. tu indigis illa pecunia recipis illam mutuo offeres te patrum illam restituere cum lucro spatio in termino et loco an sit usura. Dicit An. in. c. si. ex de usuris. quod putat hunc factum usurarium. nec scit qualiter possit excusari. Item ay. in sum. in ti. de usuris. et ite alius in fi. et do. in. c. salubriter. de usuris. et in sum. de peni. §. quibus. et quid si paratus. dicit quod talis est mihi obligatus quod ad interesse lucrum quod facturum erit verisimiliter ex pecunia. dummodo nil fiat in fraudem usurarium. et dummodo non consueverim pecuniam dare ad usuram. Mo. an. in. d. c. si. approbat dictum Anno. dicens quod illud quod dicitur de interesse habet locum post mortem debitoris: et quod ex hoc contractu pararetur via ad fenus. nam staret usurarius paratus cum capello et calcaribus dicens se ad nundinas

velle ire. *L. d. cor. Jo. cal. in. d. c. fi. Jo. de ligna. tenet cū Host. dūmō nō fiat in fraudem. Monal. in sum. tenet q nō sit usura si recipio cū lucro spato: quia illud recipit rōne interesse. Vide pe. de anca. in. c. i. de usuris. li. vi*

Quid si charissimū est frumētū: et data nūc certa pecunia sit parituz q certo tēporē reddat ei tantū frumētū q̄rum poterit habere tūc pro illa pecunia. R̄ndet Archi. post Dgolinuz. xiiij. q. iiii. Si q̄s. q nō est usura q̄uis pl? in q̄rtate sit frumentū Et est rō: q̄a iste intelligitur ei vendere frumentū nūc et mutuare ei pecuniā gratis quā sibi vult reddi in frumento tpe solutōis. fateē tū q̄ posset intervenire pactū fm prauā intentionē mutuantis: et sic secūdū Lau. vt q̄a modū nūc valz. v. solidos postea valebit duos: et hoc sine dāe vt plus accipiat. xix

Quid si mutuo tibi frumētū ātiquū ad renouandū. i. vt tu nouuz mibi restituas. R̄ndet gos. in sum. e. ti. ad. fi. s. si quis. q si ideo facit vt melius recipiat usura conmittit. Si autē ideo vt suū nō peat vel forte gratiam recipienti faciat. Secus idem Kay. et Hosti. in sum. de usuris. §. Sed an aliquo s. Quid si quis. alij tenent cōtrariū q̄ etiam p̄mo cāu nō committit usura Secūdū Jo. de ligna. in. c. in ciuitate. extra de usuris. dūmō nō essent circūstantie nihilifēs: vt si esset putrefactū nil valens q̄ casu sic cōtrahens obligaret restōi. Vide archi. xiiij. q. iij. Nullus. Idem. Monal. in sum. q̄ addit hoc xum: dūmō nō auferat p̄rio libertatē soluēdi veteres ānonā sicut mutuo accepit si interim vult se liberare: xx

Quid si q̄s accepit pecuniā ad usuras et postea eādē mutuauit amico suo vt restituat sortem et dictā usurā. exinde currete usurario. R̄ndet monal. in sum. q̄ tenetur ad restitutōz: eidē amico suo q̄a ip̄e p̄ncipalis fuit in hac usura. Si autē esset tantū mediator et fideiussor ita q̄ obligatio esset de amico ad usurariū facta: tūc nō teneret. Archi. xiiij. q. iij. c. usura. tenet cōtrariū. i. q̄ nō teneat ad restōez: nā ex tali mutuo nihil p̄cipit creditor. ergo non pōt dici usurarius. xiiij. q. iij. c. pleriq̄. Item si soluisset p̄ vtilitate locū iā posset ab illo

repetere sortē et usuras. extra de fideiuss. e puenit. r. c. Consi. q̄ multo forti⁹ poterit retinere et se p̄ceptōz tueri Preterea effectiue p̄inde est ac si illius noie⁹ pro illo sub usuris a tali creditore mutnū recepisset. et ip̄e cui mō eo pacto pecuniam tradidit ratum habuisset. Jo. cal. post opinio nes doctoꝝ recitatas dicit. q̄ si tunc oīo intendebat satisfacere usurario de illa pecunia quā socio mutuauit: et nō est usura nec peccat. q̄z hic nō sit stipulatio usuraz sed vt damnū euitet et aliqd noni sibi accrescat. ad hec. xiiij. q. iij. si q̄s oblit⁹ timorē ibi aliq̄ incrementa. et. c. qm̄ ibi questū. et qd̄ ibi notat. Nec enī cū dāno suo tenebatur socio subuenire. xiiij. q. v. si nō. licz solum enī damnū euitat qd̄ erat euitaturus vñ nihil sibi germinat talis pecunia et in eo deficiūt rōes disinitōnis usure. p̄ hoc facit qd̄ notat Inno. i. c. i. de usuris. vbi dicit. q̄ si teneris mibi ad centū ad diē. et qz nō soluisi recepi ab alio sub usuris: restitueret teneris. adiecit etiā qd̄ notat Guil: de eo q̄ mutuauit cōitati cū pacto q̄ durate debito nō teneret ad collectas: nā talis nō est usurari⁹. qz lucrū nō capit licet damnū euitet. vt no. in Spe. de usuris. ver. sed pone verbū. imo plus videt teneri in illo casu qz ibi euitat damnū a q̄ aliter nō poterat se tueri et volebat. hic poterat et nolēbat et fecisset si nō mutuasset socio. Si igit̄ ille nō teneret qui maiorē videt habere vtilitatē: multo min⁹ ille de q̄ querit̄ in q̄stione q̄ penitus nullā hz. Credit tū Jo. cal. q̄ si collecte imponēde essent: certe is de q̄ loquit̄ Guil. nō excusaret. Sed si dubitat an durante debito sit aliq̄ collecta imponēda hz locū dictū Spe. et hoc tāgit Jo. an. in. c. cōsuluit. vbi vero nō intendebat satisfacere usurario cessant p̄dicte rōnes. Et iō si tūc a socio cui mutuauit usuras p̄cipit teneret ad restitutōz. Idē tenet De. de anca. in. c. i. de usuris. vide. j. §. xlix.

Utrum inimicis quibus potest iustum bellum inferri liceat dare ad usuram. R̄ndet Alex. de ales vbi. s. q̄ quidā dicunt q̄ in nullo casu usurā esse exigendā. Et qd̄ dicit Ambro. Ab illo erige usurā cui nocere iuste desideras. intelligit̄ nō de usura p̄rie s̄ de minima pensione et tributo ab infidelibus exigendo: vt tali onere

pregnati conuertant. Illi vero illud di-
ctū intelligūt ad lras. q̄ ex quo iustū bellū
mouet ex edicto p̄ncipis ab hostib⁹ licite
usura erigit dū tñ nō fiat vicio cupidita-
tis sed zelo charitatis. vt scz macerent v-
suris q̄ nō p̄nt domari armis. Nā cū eos
possumus occidere. et oīa eoz bona possu-
mus nra facere iure belli. Et h̄ videt esse
intentio Ambro. Dñ statim sequit. ab eo
usurā exige. cui iure inferunt arma. Quic
legitime inferunt usure quē bello vincere
nō potes. Ab hoc usuram exige quē nō sit
crimē occidere. Tñ p̄rie loquendo in hoc
sensu nomē usure trahit a p̄ria significa-
tione: qz nō ē usurpatio rei aliene. Lōcor.
Hos. in sum. de usuris. §. an aliq. §. viij. vi-
de de hoc. §. §. xliij.

Quid de his q̄ volūt dare dilationē de-
bitori veniēte tpe solutiōis nisi p̄ pecunia
cū debitor sit astrict⁹ iuramēto soluere in
tali termino. Ik̄ n̄det mo. in sum. q̄ usura
est et teneē ad restitutionē. ex de usuris. c.
cōsuluit. vide. §. usura. x. §. xxiij.

Utrū licitū sit mutuarē cū hoc vt des
aliq̄d paupib⁹ vel p̄ri meo indigenti. Ik̄ n̄det
Alex. de alesvbi. s. q̄ nō. qz sicut nō li-
cet mihi exvi mutui transferre dñum rei
aliene in me ita nec in aliū. Addit Ho. in
sum. in ti. de usur. §. an aliq. in p̄n. q̄ etiā
p̄redimēda aīa captiui nō p̄t exerceri usu-
ra. ex de usuris. c. quia. et. c. qm̄. et. c. super
eo. Nō enī p̄textu pietatis ē impietas cō-
mittenda. i. q. i. nō est putāda. de cōuer. in
fide. c. i. xxiij. q. v. si dicat. xiiij. q. v. c. ij. et
c. ne quis. vide. s. §. v.

Quero pone q̄ q̄s mutuat ticio pecuni-
am vt vadat ad molendinū vel furnū suū.
vel vt intret scholas suas. als nō mutuatū
rus: an est usura. Ik̄ n̄det Jo. cal. in. c. na-
uiganti. q̄ si ex hoc recepit cōmodū vel uti-
litatē q̄ p̄nt pecunia estimari est usurari⁹
et teneē ad restitutionē: et nō intelligo de
mercede quā accipit p̄ labore quā etiā ac-
ciperet alter: sed de utilitate quā hz. alias
puta qz ex hoc molēdinū vel furnū v̄ scho-
le sue habebūt maiorē p̄cursum p̄sonarū:
et efficiēt doctor maioris fame. Ista enim
bñ p̄nt pecunia estimari vicz tñ q̄tū repu-
tat vel reputare d̄z illud comodū v̄ hono-
rē p̄ter hoc q̄ titius iuit ad molendinū v̄
furnū suū: vel intravit scholas suas q̄ nō

feisset si pecuniā nō mutuasset. Bonal.
dicit q̄ si debitores p̄ter hoc nō sunt da-
mificati nō tenentē creditores ad restitu-
endū eis aliq̄d nisi quaten⁹ estimari d̄z li-
bertas molendi. vbi volebāt p̄satis etiā
circumstātijs de maiori et minori rōe mo-
lendinoz et facultate molēdi et q̄litate.

Sed q̄ro cui fit restitutio
in p̄dicto casu. Illi enī q̄ hmōi facit ser-
uitiū nō qz sibi nihil adest: et nihil p̄stitit
dño molendini. nisi mercedē quā alteri p̄-
stitisset etiā sine mutuo. Credo ergo i hoc
casu q̄ restitutio sit paupibus faciēda q̄
sp̄ succedūt qñ nō constat cui sit restituēdū
ex de usu. c. cū tu. et qd̄ notat̄ ex de sy-
monia. de hoc satis cōcor. Jo. an. in regu-
la. peccatū nō dimittit. de re. au. li. vi.

Sed qd̄ si molendinari⁹
donat mihi pecuniā vt vadā poti⁹ ad mo-
lendinū suū q̄ vicinorū: et tñ si alio iuisset
tñ laborē habuissē: et tñ de p̄sione solo-
uissē. nunq̄d cōmitto usurā: Dicit Jo.
an. q̄ nō in mercuē. sup̄ regla. peccatū. cū
usura materialiter generet de ip̄o mutuo:
hic aut̄ nullū mutū interuenit.

Utrū in aliquib⁹ casib⁹ liceat recipere vl-
tra sortē vel erigere usuras. Ik̄ n̄det Alex.
de alexan. in suo tracta. de usuris. q̄ cum
usura sit de se malū. qz est quedā excrescen-
tia accedēs sorti in mutuo vitiosa: et p̄tra
legē dei et cōtra legē gratuiti. ideo tali ex-
crescentia nūq̄ p̄t erigi ip̄a remanēre sub
rōne illiciti et mali: quia ipsa remanente
sub ratione mali: nō cadit in ea dispensa-
tio sicut p̄bat̄ ex de usur. c. sup̄ eo. v. vbi
dicit̄. q̄ cū usura p̄hibeat̄ v̄triusq̄ testamē-
ti pagina: nō cadit in ea dispensatio. sicut
nec in mendacio. sed tñ aliq̄ circumstātia
posset tollere rōem vicij ab ista excrescen-
tia: ita q̄ excrescētia licite posset fieri mu-
tuanti: tñ liceret erigere tales excrescētias
ultra sortē sicut autē est in quibusdam
casibus.

Prim⁹ est qñ ecclesia accipit in pigno-
re a vasallo suo feudū qd̄ tenet ab eadem.
Tñc enī ecclesia nō teneē cōputare in sorte
fructus. ex de usur. c. cōquestus. vbi di-
cit̄ q̄ monasteriū detinēs terrā ti. pigno-
ris d̄z p̄putare fructus in sorte et recepta
sorte d̄z reddi terra debitori. et h̄ nisi ter-
ra sit de feudo monasterij. Tñc enī sic glo.

60
dicit fructus non computantur in sorte. Interim
tamen non debet recipere servitium a vasallo. Nec tunc
est ibi usura. quasi dicat glossa. ideo iste casus
est licitus. quia tollit vicium usure: quia ecclesia
rõe feudi non debet accipere alienum. Accipet autem
si interim vasallus tenere ad servitium. Item
ergo feudi tollit rationem vicij. et ideo ponit ex
crescentiam sub ratione liciti. Hoc ideo habet.
ex de feu. c. i. ubi determinat quod in tali ca-
su fructus non computantur in sorte: ita tamen quod va-
sallus non tenet interim ad servitium. Locorum.
monal. Sed verum hoc solum habeat locum in feudo
ecclesie. Item dicit Hostiensis. sed quod dicit ideo Alex
quod non inveniunt in alio feu. expressum videtur
tamen quod posset probari quod habeat locum in alijs. quia
aut est licitum aut illicitum. Si licitum: ergo in
laico. quia ubi est eadem ratio et ideo ius. Si autem
illicitum multominus debet concedi clerico quam lai-
co. quia licet usura respectu laicorum sit mala:
respectu tamen clericorum est execranda. Idem
glossa. et An. de bu. et Jo. de ligna. Item dicit autem
quod aboleat hoc vicium in hoc casu est. quia va-
sallus non est dominus quoniam habeat utile actionem
vel secundum alios non est magis dominus. Presumitur
etiam velle dare fructus. quia ad antidota est na-
turaliter obligatus. Locorum. Item in. iiij. di.
ro. ar. vl. q. v. Locorum. mo. et hos. Item quod de
emphiteota usufructuario et colono an ideo
sit quod in vasallo. Item dicit ideo ho. in sum. de
usuris. §. an aliq. q. no. xxxix

Secundus casus est ubi possessio ecclesie
est assignata clerico in beneficium. Tunc enim
potest clericus fructus huius beneficii percipere ultra
sortem. ex de usur. c. i. ubi mandat quod fructus
computentur in sorte quam possessio est obligata
loco pignoris nisi forte beneficium ecclesie
fuerit quod redimendum est hoc modo de manu
laici qui tenet eam iniuste et violenter. Locorum.
Alex. de ales tracta. evagelico precepto
rum in. iij. et Monal. Item vero ubi. s. dicit
generaliter quod cum quis mutuatur illis qui violen-
ter vel fraudulenter rem suam detinet mutuas
restituere non tenent illud quod accepit ultra
mutuum: quia sic non accipit alienum sed ad se tra-
bit quod suum est p. d. c. i. in tex. et in glo.

Tercius casus est. ex de xxx
usuris. salubriter. ubi dicit. Sane gener ad
fructus possessionum que sibi a socero per nume-
rata dote pignori obligatarum computandos
in sorte nec credimus appellandum. Assignat
autem causam: quia frequenter dotis fructus non

sufficiunt ad onera matrimonij supportanda
Est ergo intelligendum hoc esse licitum quam ma-
ritus portat onera matrimonij: aliter non. Locorum.
cor. Item in. s. Aliam causam assignat hos. ut
s. dos salva remaneat mulieri. aliter enim con-
tingeret eam consumi et ledere respublica.

Sed an heredes mariti xxxi
habeant privilegium quod diu relicta alere te-
nent: nec tenent dote restituere usque ad an-
num post mortem mariti. ut. l. de rei vxo. ac.
l. i. Item dicit Jo. an. et Jo. d. lig. q. no. Quia
est diversa ratio in marito et heredibus. quia he-
redes statim possunt reddere pignus obligatum
per dote. secus in marito. in. c. tua. el. ij. de in-
reiran. Et quia soluto matrimonio desinit esse
dos. De restitutioe dotis. s. qualiter et quando fie-
ri debet. vide rest. ij. §. lviij. xxxij

Queritur an si gener possessionem sibi obli-
gatam cum iure quod ibi habet pcedit alteri rece-
pta ab eo summa pecunie que promissa fuerat
ei per dote. nunquam ille aliter recipiens tale pos-
sessionem poterit lucrificare fructus preceptos
usque dum soluta fuerit pecunia predicta sicut
poterat gener. Ad hoc respondet Item dicit Rodol. quod si
gener a quo donandi transierit ius totum quod habet
in pignore in tale: non propter tractum pecu-
nie quam accepit ab eo: sed propter amicitiam et
affinitatem. vel quia aliter sibi coniunctus est: et
ille numerat sibi pecuniam propter gratias et
dilectionem et non propter fructus lucri faciendos
tunc non est usura. quia non est ibi vera ratio mu-
tui. Aboleat vero vicium usure. quia gener con-
cessit sibi ius quod habet in possessione. et per conse-
quens donat sibi fructus quos ipse potest percipere.
Sed si tamen deductum sit in pactum quod gener te-
neatur numerati reddere pecuniam si ille vo-
luerit recipere: tunc est usura si numeras pecu-
niam vellet lucrificare fructus: et propter hoc mu-
tuavit. Locorum. Bal. l. de usuris. sup. Item in
ca. et monal. frater minor in sum. xxxij

Sed pone casum. s. ut ponam solutum
matrimonium et heredes mariti obligent mu-
lieri aliquam possessionem per dote sua. quia non
habent unde solvant: nunquam fructus computabuntur in
sortem. dico secundum hoc. quod sic. non enim est eadem ratio
in primo quam in secundo. et ideo non ideo ius. Locorum.
Ho. in sum. de usuris. §. an aliq. x. vi.
et Anno. et Jo. an. in. c. salubriter. ex de
usuris. xxxij

Sed pone quod gener non recepit pignus
sed cautionem de numerata dote certo ter-
b iij

mino et interim recepit ex pacto certos de
narios pro libra nunquid est usura. videtur quod
non. quia ratione non debet computare fructus
pignoris in sorte. ut. d. c. salubriter. eadem
ratione nec istos numos. Contrarium est Jo. an.
ad dictum. c. salubriter. respondet quod loquitur de
fructu pignoris quod supponitur divino iudicio
et ad rationem textus. dicitur tamen per. c. p. vestras.
de dona. inter vi. et vro. et ibi glo. Loco. ibi
Jo. de lig. Nam possessiones sunt apte
nate producere fructum non pecuniam. licet
Pau. de liza. contrarium tenuerit. xxxv

Quartus casus est ratione interesse. et hoc
pluribus modis. Primo ut cum fideiussor pro
defectu debitoris compulsus est creditori sol
uere capitale et usura. Tunc enim fideiussor
potest recipere utrumque. quia servari debet indemnitas.
ex de fideiussor. c. constituitur. Loco. Ric. Do
nal. et Alex. de ales. Vide. xij. pulcras con
clusiones domini Laurentij. s. restitutio. ij. §. ij.
quoniam mutuas incurrit dampnum ex hoc quod ille
qui accepit mutuum non reddit in termino as
signato. ex de fideiussor. c. puenit. Debet enim
mutuas servari indemnis. Et ideo autem hic
vicius usure: quia usura ideo est vicium. quia ratione
mutui speratur lucrum. Dic autem non accipitur ex
crescentia nisi ratione dampni vitandi et non lucri
habendi. Loco. Ric. xxxvi

Quintus casus est quoniam sine omni pacto da
tur aliquid ultra sortem gratis ratione liberta
tis donatois. Laueat autem sibi recipiens
de prava intentione. quia si quis propter hoc princi
paliter mutuatur: aliter non mutuatur indu
cendus est in foro principaliter ad restitutum. ex
de usuris. c. consuluit. et. c. in civitate. Et bo
letur autem hic vicium usure: quia usura ideo vicium
est. quia corrumpit libertatem et gratuitum: quod debet
esse in mutuo. Gratuitum autem non destruit
gratuitum: sed magis auget ubi. s. Non di
cit idem Alex. in. ij. c. isti tractatus. quod si nul
lo pacto internemente ab initio: nec exa
ctione ex primo facto habita: debitor aliquid
gratis offerat creditor illud sine aliquo pec
cato potest recipere: dummodo mala intentione ab
initio caruerit. nullam enim maculam oblatio
suscipienti ingerit: quoniam non ex ambientis pa
rtione processit. i. q. ij. sicut epim. Si tamen credi
tor intentione recipiendi inductus principaliter
aliquid mutuavit: aliter non mutuatur. licet in
foro iudiciali non possit censeris usurarius. di

cto. c. in civitate. tamen in foro principaliter inducen
dus est ut restituat. Ric. vero est quod licet pec
cet tamen restituere non tenetur. ex. c. consuluit. vi
de. s. §. i. et. v. xxxvij

Sextus casus est ratione more. ut si debes
mibi centum ad certum terminum et nolueris
prosoluere in termino: et ideo oportuit me reci
pere pecuniam sub usuris: teneris mibi solu
vere illas usuras si prosolui. et si non solui li
berare me ab obligatione: sed ille casus non
debet numerari contra quartum. quia hic est inter
esse sicut dicebatur ibi: nec hic petitur aliquid si
cut usura. sed sicut interesse nec causa lucri
sed causa dampni vitandi. Loco. Alex. de ales
ubi. s. Loco. monal. s. quoniam propter mora cre
ditor incurrit dampnum: non autem si lucrum non
acquirit ut in tractatibus bone fidei. s. l. so
cium. ff. pro socio. ff. de actio. empti. l. si sterilis
§. cum pro venditore. xvij. q. iij. si quis. xxxviij

Septimus casus est cum petitur usura ca
nonica. i. pena a canone imposita: quod potest exi
gi ultra sortem. xx. q. ij. in legibus. Sed quod si
pena est conventionalis in contractu mutui appo
sita ut debitor metu pene paret. Respondet
Ric. ubi. s. quod exigens talem penam non tenetur ad
restitutionem si non fuit apposta in fraudem usurarium:
sed intentione artandi accipientem ad observa
tionem fidelitatis promissae: quia ut dicitur. ff. de re
indi. l. quod a quodam pene nomine exactum est eidem
restituere nemo cogitur. Quod verum intelligit
modo. dummodo sit intentio recta. s. ut credi
tor non ea intentione mutuet quod credat vel spe
ret quod talis recipiens mutuum incidet in pe
nam. ar. xxvij. di. quoniam. ex de arbi. c. dilecti
Si autem ille qui talem penam apposuit consuevit
esse usurarius presumitur quod in fraudem usurarium
apposuit. ff. de actio. empti. l. putas. §. i. ubi
autem sine fraude apposta est pena potest exigi
pena illa tota. quia publice utilitatis interest
pacta servari. et creditores debitoribus non
fraudari. Item presumptio est quod sit usura si
per singulos menses vel annos paciscatur pe
na committi: et est contra quosdam mercatores
qui apponunt pactum de pena soluenda ad sin
gulas nundinas sibi succedentes. L. de usu
ris. aut. adhuc. In foro autem proprie standum
est sue professioni. xxxix

Octavus casus ponitur ex de usuris. c. con
questus. in glo. ut cum vendo tibi predium et

trado ꝛ ꝑcipis fructus: nec soluis mibi ꝑ
cium ad terminũ: potero vsuras petere la
pso termino cum fructus rei vendite facis
tuos: et nihil mibi soluisti. ¶ Reducit̃ autẽ
hic casus ad quartũ fm glo. qz est de inter
esse: qz nõ accipit̃ aliqd̃ sicut vsura s; sicut
interesse. Et qñ d̃r qz est quicqd̃ accipit̃ vl
accedit fori. hoc intelligendũ est i mutuo
vel etiã qñ aliqd̃ excogitat̃ in fraudẽ vsu
rarũ: vel qñ ex pacto aliqd̃ exigiti: vel qñ
fit cã lucri nõ cã vitandi damnũ. Si autẽ
ꝑcise fiat ꝑpter vitandũ damnũ nõ est vsu
ra. Locoꝝ. ho. in sum. ti. de vsuris. §. an ali
quo. ver. vij. dicẽs. Dic̃ isto casu cõpetere
actionẽ ex ꝑtractu vel officiu iudicis non
ad vsuras sed ad interesse: qd̃ verius est vt
ff. de dolo. l. elegãt. §. non solũ. et. l. de a
ctio. emp. li. i.

¶ Nonus casus est quẽ ponit eadẽ glo. in
d. c. cõquestus. vt si ṽedo tibi rẽ tali pacto
vt qñcũq; soluero tibi ꝑciũ qz mibi das
res ad me reuertet. In casu isto emens lu
craẽ fructus si iustũ sit ꝑciũ: vel aliter si
modicũ est ꝑciũ ꝑsumit̃ in fraudẽ vsuraz
Abolẽt̃ autẽ in isto casu viciũ vsure ꝑpter
venditionẽ reductã ad equitatẽ iuris na
turalis: siue ꝑpter equitatẽ seruata inter
ementẽ et vendentẽ qñ nõ seruat̃ qñ modi
cũ est ꝑciũ respectu rei ṽedite. Adẽ ho. in
ti. de vsuris. §. ix. §. an aliq. Adẽ monal.
in sum. q̃ dicit̃ qz si prediũ vendẽdi tali cõ
ditione vt qñcũq; ego vel heres meoꝝ ꝑciũ
soluã rebabeã ꝑdiũ ego vel heres meus.
vel qñcũq; ego a septẽnio vsq; ad nouen
niũ qz nõ est vsura. ꝛ emptor facit fructus
suos. licz venditor iuxta venditõis formã
recuparet ꝑdiũ. Et intelligo nisi in frau
dem vsurarũ sit talis venditio facta. Qd̃
ꝑsumit̃ ex his ꝑiecturis. s. ex eo qz modicũ
est ꝑciũ respectu valoris rei. Itẽ ex eo
qz aliqd̃ persoluit̃ ultra summã receptã.
puta fuit venditũ prediũ ꝑ centũ: et in pa
cto est qz cum vult rebabere reddant̃ cen
tum viginti. Itẽ quãdo emptor cõsuevit
exercere vsuras. extra de empti. et vendi.
c. ad nostrã. et de pigno. c. illo vos. vide. §.
vsura. in. §. ij.

¶ Decimus casus est rõne dubij. extra de
vsuris. c. nauiganti. sicut enĩ ibi dicitur.

61
Si quis dat. x. solidos vt alio tẽpore. pu
ta in autumno tordez sibi grani vini olei
vel alioꝝ mensure reddantur. que licz tũc
plus valeant: tñ qz vtrũ plus vel minoꝝ so
lutionis tẽpore valitũre fuerint. i. verisi
militer dubitat̃: nõ debet ex hoc vsurari
reputari. Dicit̃ autẽ verisimiliter dubita
tur. quia si certũ esset qz solutionis tempo
re plus valerent vsurari esset censendus.
Si quis enĩ daret. x. solidos in autumno
quãdo parui ꝑcij erat bladũ vinũ et ole
um vt in pascatẽ toridẽ sibi bladi vini et
olei mensure reddãtur. quãdo binõi mer
ces fm cõmunem cursum cõsueuerunt esse
chariores vsura esset. quia nõ verisimili
ter dubitat̃ imo ꝑbabiliter credit̃ qz plus
valebunt mensure tpe solutionis qz vale
ant tempore cõtractus. Locoꝝ. ff. lex. de
ales vbi. s. Abolẽtur autẽ in hoc casu vi
cium vsure ꝑpter dubiũ. rõne enim dubij
excusare ꝑt et facere equitatẽ iusticie. licet
plus accipiat̃ qz detur eo qz ratio huius du
bij ponit estimatiõẽ in rebus ex ipã natu
ra rerũ que in tali specie possunt plus vel
minus valere. Vnde causa tps aliquid
plus nõ accipitur sed ꝑpter naturã rei que
plus valet vno tẽpore qz alio: et aliqñ mi
nus Locoꝝ. monal. Sicut etiã videtur ex
cusable ratio periculi que rerũ pensare ꝑt
superabundantiã ¶ Res enĩ extra piculum
existens plus valet qz res eiusdem speciei
existens in piculo. et sic hec recõpensatio
reducitur ad naturã rei: que ꝑpter piculũ
estimãt̃ plus vel minoꝝ valere. et sic piculũ
et dubiũ viciũ tollit vsure. Vbi autẽ peri
culum nõ tollit hoc viciũ de sui natura nõ
excusat vsurã sicut in piculo qd̃ est in mu
tuũ. de quo extra de vsuris. c. nauiganti.
vbi dicitur. qz si quis alicui nauigãti ꝑ
cuniã cõmiserit ꝑpter spem alicuius lucri
nõ excusatur a vicio vsure. et si ꝑpter hoc
periculũ ꝑprie sortis acceperit sup se. Si
etiam aliquis mutuauerit alicui centũ li
bras ad. x. annos. ita qz si infra. x. annos
mortuus fuerit: alter ipsorũ qui debitũ ac
cepit liberatus sit a mutuo et debito. Si
vero supervixerint ambo dabit qui mu
tuũ accepit ducẽtas libras ei qñ mutuũ de
dit tale piculũ nõ excusat: qz nõ reducit cõ
tractũ ad equitatẽ iusticie ¶ Periculũ etiã nõ

excusat ubi causa temporis plus accipit: s; ubi non est causa temporis superabundantia accipitur: tunc ratio dubii vel periculi excusare potest quoniam. s. incidit dubium ex natura rei. Excusat autem hoc dubium in duobus casibus. Unus est participatione temporis. s. quoniam quod minus datur quam valeant res tempore tractus. Tunc dubitatur utrum plus vel minus valeat tempore solutionis. de quo iam dictum est. s. Secundus casus est propter dilationem temporis. Ratione enim huius dubii excusat quod pannum granum vinum oleum vel alia mercies vendit ut amplius quam tunc valeant in certo termino pro eisdem recipiat. Si tamen eo tempore tractus non fuerat venditur: alia non excusat. quia si tunc fuerat venditur pro minore pretio ex certa scientia plus recipit in alio termino usura est. De hoc habes ex de usuris. c. naviganti. in tex. et in glo. Hoc etiam modo intelligatis quod dictum est ex de usuris. c. in civitate tua. vide. j. s. xlvij.

Undecimus casus est quoniam datur pecunia ad pompam. s. sigillata in sacculo ut ostendat se divitem. Aboleatur autem hoc vicium usure: quia ibi non est mutuum sed locatio. In locatioe autem licet aliquid recipere pro re locata. Non licet quia talis pecunia locatur: et eodem numero reddi debet a productore locati. ff. pro modo. l. contra. et nota glo. xliij. q. iij. et in. c. conquestr. de usuris. Et hoc. in sum. de usuris. s. an aliquid. v. r.

Duodecimus casus habetur. xliij. q. iij. ubi dicitur per Ambrosium. Ab illo erige usuram cui nocere merito desideras. Cui iure inferunt arma: huic legitime inferunt usure. Quae bello vincere non potes ab hoc usuram erige quam ne scit crimine occidere. Si autem in tali casu aboletur vicium usure. hoc ideo est. quia solus deus est verus dominus omnium rerum: et bona dantur hominibus ad colendum vultum dei. Vbi ergo non est cultus dei sicut inimicis dei et fidei legitime prent usure erigi: quia hoc non fit in spe lucri. sed zelo fidei et charitatis ut inimici fidei debilitentur. et etiam quia bona non sunt eorum quae impugnant fidem sed iure debentur aliis. Ex hoc decreto dixerunt aliquid quod ab hostibus licite possumus accipere usuras. nam et omnia eorum possumus licite accipere et auferre. ut habetur. xliij. q. vij. c. i. et. ij. Et quibuscumque insidias possumus nocere eis. xliij. q. ij. c. dominus. Ex hoc dixerunt aliquid quod christianus potest accipere a iudeis et saracenis usuras sicut a ceteris hostibus

christiane fidei. Alij intelligunt decretum non de omnibus infidelibus: sed solum de inimicis reipublicae. quibus licitum est et apte nocere et per insidias. A ceteris autem qui sunt parati servire non licet accipere. vñ. xliij. q. vij. c. dispar. dicitur. Dispar est causa iudeorum et saracenorum. In illos etenim iuste pugnat qui christianos persequuntur et de urbibus expellunt: hi autem ubi quod servire pati sunt. Quedam autem glo. super dicto decreto dicit quod verbum Ambrosii debet intelligi negative. s. ab illo erigere usuram cui nocere merito desideras. quasi dicat: nulli debes desiderare nocere. Ergo a nullo debes erigere usuras. Et secundum hunc intellectum a nullo licet erigere siue pagano siue iudeo. vide. s. s. xxi.

Quid si mutuavi tibi. x. corbes frumenti usque ad pascha quoniam valet corbes. xx. solidos et postea in pascha quoniam est tempus solutionis valet xl. solidos. an est usura: si. x. corbes frumenti recipiam. Respondet Jo. cal. in. c. naviganti. quod D. goli. notat. xliij. q. iij. Si quis clericus. quod non. et Archi. et Jo. de lig. c. in civitate. Pro quo bene facit lex quae dicit quod restituere debet res eiusdem bonitatis in qualitate. s. intrinseca. ff. si cer. pe. l. cum quod. sed non est necesse quod sit eiusdem estimationis. imo si actum fuerit quod tempore redderet illi temporis habebit ratio quae ad estimationem. alia habebit ratio temporis quae fuerit petita. ff. si cer. pe. l. vinum. Si igitur mutuum tenetur recipere vilioris: si facta est vilior quam ad estimationem. ergo non peccabit recipiendo pretiosioris si facta est pretiosior. Dicit autem D. goli. quod intentio istius posset esse prava: et tunc peccaret. Quidam autem distinguunt aut est verisimile quod ipsa res mutuata non erit pretiosior tempore solutionis: aut de hoc probabiliter dubitatur. et tunc nullum est vicium. ut. d. c. naviganti. aut est verisimile quod erit pretiosior. et tunc aut creditor non erat servaturus: rem mutuata sed interim consumpturus. et tunc est usura. aut erat servaturus et tunc aut creditor auferet debitori libertatem se liberandi: et tunc esset etiam usura. In his enim casibus se exornare voluit: et debitorem onerare. Aut talem libertatem non auferet debitori: et tunc non est usura. imo posset mereri si bona intentione requiret debitorem ante terminum ut solvat ne oneretur. Sed si haberet corruptam intentionem. quia dicit sibi quod potest usque

ad terminū retinere: vt se a damno nō rele-
uet: licet nō auferat facultatē se liberādit
et tūc si nō sit usura peccat tñ. *Dec. distin-*
ctio est valde equa in iudicio aīe. Lōcor.
De. de anca. in. c. i. de usuris. li. vi. rlv

Quero de hoc casu *Lōmune Janue p*
varios casus ptingētes indiget frequen-
ter pecunia: et qz nō est mos hui⁹ cōitatis
imponere talias: sed mutua. statuit qz sup
hoīes Januenses imponat mutua certe
cōitatis vsqz ad modū et cōtitatē eius p
qz in cōi expediūt: sic imposito hoc mutuo
quibet fm modū sui dispēdij cogit ad mu-
tuandū siue ad soluendū. *Lōitas aut vo-*
lēs releuare ciues suos dat ex introitibus
cōis cui libet mutuati ad rōem. de. vi. vel
viij. vel. x. p cētenario. vtrū talis excrescē
tia vltra mutua datū possit accipi sine vi-
cio usure. Rndet Alex. de ales in suo tra-
ctatu qz nō. qz rōe mutui nō licet accipere
excrescentiā aliquā. Luc. vi. c. Mutua da
te qz. Itē qz usura est quicqd solutōi mu-
tuare rei accedit ipius rei vsus grā. Del
usura ē quicqd sorti accedit i mutuo. Rō
ne ergo mutui nō licz recipe lucrū. Nō ob-
stat vt quidā dicūt qz tale mutua nō sit vo-
luntariū sed violentū. ideo accipiēs excu-
setur. qz rndet Alex. de ales qz licet in ta-
li mutuo nō sit voluntariū absolutū. tñ est
voluntariū mixtū. Voluntariū aut mixtū
est voluntariū: ppter ea licet fuerit a pnci-
pīo violentū. tñ in plurib⁹ ciuib⁹ ex spe
lucra cōitate pmissi sup puentib⁹ ciuita-
tis fuit voluntarium. ppter ea licet cogant
mutuare: tñ nō cogunt accipe lucz rōe rei
mutuate. Dicitū autem usure nō est ex hoc
qz quis mutuauit. sed ex hoc qz quis accipit
vltra sortem. Itē nō obstat qz cōmuni-
tas pōt ciues suos releuare i hoc qz grauat
eos dñ cogit mutuare. qz rndet Alex. de
ales. qz reuelatio pōt fieri dupliciter. Vno
mō p moduz gratie. puta qz cōitas aliqd
donat gratis mutuati qd licet. Alio mō qz
cōitas ex post facto vel ante factū obligat
se ad dandū tñ mutuati: et hoc nō licz. Et
specialiter qz ex tali obligatōe mutua in-
cipit fieri voluntariū qz fieri in spe lucri. nec
iterū obstat si dicas qz hoc pōt accipi rōne
interesse. qz mutuas fuisse lucrato de pe-
cunia mutuata. qz rndet Alex. de ales qz
tale interesse est ab euento: qz sicut potuit

62
lucrari ita qz pdere. qz iō rōe talis interesse
nil pōt accipi. Itē nō obstat qz ex talibus
mutuis gubernat ciuitas et cōsequit inde
magis vtilitatē rōne cui⁹ gratificare pōt
ciues suos dando eis aliquā excrescentiā
sup redditus cōitatis. qz rndet Alex. p. c.
sup eo. ex de usury. vbi dicit qz nō est facien-
da usura p redimēda vita captiui qz pter
tu boni nō dōz fieri malū. Usura est maluz
qd pphibet vtroqz testamēto. Vñ sicut nō
licet mentiri p vita alteri⁹ ita nō licz vsu-
rā facere. vide. s. j. xxiij. *De. de anca. in. c.*
usurarū voraginē. de usury. li. vi. post mul-
ta q loquunt ibi de materia usurarū dicit
et pdicta faciūt ad qstionē q pluries De-
netijs occurrit in dubiū. ibi enī cū guerre
et alia onera occurrerint in cōi cogunt ci-
ues mutuare in cōi. qz cui libet mutuati rñ
det cōe tñ p cētenario. Sorte vero rece-
ptā nunqz restituit. Et ista in vulgari ibi
appellat impōstita. Istū ergo annuū red-
ditū multi emūt et sepe reuocāt in dubiū
an istud emere sit usura. Ex pdictis pōt qz
nō. qz sic tenui in. d. c. in ciuitate. Tñ qz nō
plus pcpit qz de emptōe vni⁹ possessionis
si hīs estimatōis. tñ qz pciū p eis crescit et
decrescit. nā qñqz valeret. xxx. vel. l. nunc
aut. lx. ducatos cētenariū. Subiacēt etiā
piculo: qz posset p mune eis in totū tollere
et sepe eis onera imponit sicut possessioni-
bus ita qz fere in oībus cōueniūt cū rebus
immobilib⁹ inter quas de iure cōputant.
vt in cle. exiui de padiso. s. cūqz. de verbo.
sig. Reperio tñ inter cōsilia Federici pū-
lio ducentesimo nonagesimosecūdo. quen-
dā theologū disputasse latissime istā que-
stionē. et cōclusiue tenuisse qz q ad ipos ci-
ues coacte mutuantes cōi nō sit usura cen-
senda: si qd p illa sorte coacte mutuata a-
liquid recipit mutuas. Ab ipis aut jeme-
re talē redditū annuū est usura. cuius rō-
nes et motiua nō refero. qz de iure iudicio
meo efficaciter nō pcludūt: nec tollūt rōes
cōtrarias. An. de bu. in. d. c. in ciuitate. de
usuris. tenet cū De. de anca. rōmib⁹ supra
dictis. Quidā generalis ordīs heremita-
rū multis rōib⁹ pbat qz nō sit usura i istis
pctib⁹: tñ nō sint liciti. et spēalīe hoīb⁹ di-
uitib⁹. In capitulo generali fratꝝ minorꝝ
Janue celebrato fert determinatū qz co-
acti soluere licite pcpie poterāt. Lā. d. flo

rentia q̄ fecit lat̄ tractatū format. v. du-
bia. Primo utrū recta cōscientia cōitas
possit talia grauamina indicere. et ad eorū
rū solutionē cōpellere cū p̄dicto incremē-
to et p̄cludit q̄ sic. nā cōitas p̄t inducere
collectam p̄ necessitate sibi incumbente. l.
oēs. ff. de opib⁹ publicis. l. i. §. qd̄ si ne-
mo. ff. qd̄ cuiusq̄ vnuer. no. ff. de pigno.
sc. l. si. §. si. imo cōpellere p̄t ciues ad eorū
possessiones vendēdas p̄cio vilior: et ad
deputandū eorū nemora et molēdina vsui
publico accepta tñ p̄petēti mercede. l. ven-
ditor. §. si p̄stat. ff. cōia p̄dior. Facit de rei
vendi. l. itē si verberatū. l. rescripto. §. si.
de mu. et hono. Item faciūt ea q̄ scripsit
Inno. de sen. excō. c. graue. et spe. de sen.
§. sequit̄. v. qd̄ si vnuerfas. et Bar. in. l.
iij. §. actor. de re iudi. Secūdo utrū solū-
tes talia onera licite possint aliq̄ recipere
in cremēta. R̄ndetq̄ magister Grego. or-
dinis heremitarū q̄ nō. imo ad restitutiōz
tenent̄. Itē tenuit Lopus de cast. in repe-
titione. d. c. in ciuitate. et plures aliq̄ magi-
stri. Magister autē Fran. de neapoli tenuit
p̄trariū in suo tractatu montis. l. q̄ p̄nt
aliq̄d recipere tales coacte mutuātes tali
cōitati rōne sui interesse vltra sortē. Adē
tenuit mḡ Anglicus ordinis p̄dicatoz.
et plures aliq̄ iuris p̄fessores hoc cū sigūlo
cōsuluerunt postq̄ recitauit istos. dicitur
Lan. ponit suas opiniones dicēs. Credo
tales mutuātes nedū si coacte sed si volū-
tarie mutuāt. dum mō ex charitate non ex
spe lucri p̄maria: sed bñ secundaria immu-
nes esse a peccato et vsurarū vicio et nulli
fore restitutiōi obnoxios. Tercio utrū per
donationē seu liberationē vel remissionē
quā facit ciuitas de tali lucro istis sic mu-
tuantibus p̄ statutū sup hoc factū liberen-
tur a restitutiōe et a peccato: et cōcludit q̄
sic. Quarto an tales mutuātes licite ven-
dant ius qd̄ hnt in dicto mōte vigore ta-
lis crediti et recitat dictū magistrū Gre-
go. tenentē q̄ si tñ q̄tū mutuauerūt p̄ce-
perūt p̄putādo illud lucrū illicitū nō p̄nt.
q̄ iā est exinanita fors. Sed si nō p̄cepe-
rūt adhuc sortē tñc p̄nt vendere q̄tū sup-
est. vel si nihil p̄ceperūt: vel si aliq̄d nō p̄-
pter mutuū: sed al̄s licite tñc totū vendere
p̄nt. Adē dicit Lan. Sed Lan. dicit idē
se sentire: sed differentiā esse dicit qd̄ intel-

ligat̄ licite p̄ceptū: nā licite dicit istos pl̄-
iuris h̄re i ip̄o mōte q̄ isti sentiāt. nā mul-
ta isti dicunt illicita q̄ ip̄e licita sentit esse.
Quinto utrū licite aliq̄ ab ip̄is emāt. R̄ndet
mḡ Gre. q̄ nō. §. Lan. et dicit Lan.
tenēt q̄ sic. eo casu q̄ licet ip̄is mutuātib⁹
recipe a cōitate: et alteri vēdere eodē casu
licz emptori emere. Sexto utrū tales em-
ptores licite p̄cipiāt illa incremēta q̄ isti
mutuātes p̄cipiebāt. R̄ndet Lan. q̄ oī
casu q̄ primo loco mutuās aliq̄d a cōita-
te licite recipit: illud idē licite vēdit et il-
lud licite emit et licite p̄cipit ab emēte. si-
ue sit fors siue sit accessio: siue lucrū et q̄
cūq̄ noie nuncupet. et hoc sane intelligo
circūscripta fraude et mēte deprauata. Et
egregi⁹ vtriusq̄ iuris doctor De. de au-
ca. disputauit hāc q̄stionē in p̄stiro vene-
tiarū. et tenuit ciues solūtes coacte licite
recipere illa quinq̄ p̄ centenario: et si-
militer emptores talis crediti. hec ille.

Quero pone q̄ est cōsuetudo xlvj
q̄ rectores vendunt de pecunia ciuitatis
alicui p̄ se et suis heredib⁹ dādo. v. floren-
nos vel. x. annuatim pro puētu siue lucro
quā pecuniā cōuertit ciuitas in utilitatē
suā: est ne vsura. Ho. de lig. in. c. si. de vsu-
ris. dicit q̄ cū pecunia sit mēsurā aliarū
rerū. ff. de fide. l. si ita. talis p̄tractus non
erit licit⁹. peccatq̄ rectores nō tñ singula-
res nisi cōsequat̄ bursale p̄modū. Posset
tñ fm eū defendi talis p̄tract⁹ vel ciuitas
cōstituerit censum. v. v. x. florenoz qui cō-
cerneret bona ciuitatis non q̄titatis nisi
fieret in fraudē. xlvij

Quid si q̄s mutuāt nauigātū vel eunti
ad nūdinal certā pecunie q̄titatē receptu-
rus aliq̄d vltra sortē p̄ eo q̄ suscepit in se-
piculū pecunie vel mercū. i. si pecuniā vel
merces saluas portauerit. R̄. mo. in sum.
q̄ vsura est. vt i. c. nauigātū. et est rō. q̄ de
natura mutui est q̄ sit gratuitū. vñ suscep-
tio piculū nō facit q̄ nō possit eē gratui-
tū: et sic mutuet naturā suā fm glo. Dñ lē-
ter fors perimat tñ nō p̄t aliq̄d recipere. nō
obstat q̄ in alijs cōtractib⁹. puta locatio-
ne aliq̄d recipit. q̄ locator p̄t recipere mer-
cedē. q̄ periculū rei locate remanet apud
eum. quia fm Hoff. aliud est in locatiōe in
qua non transfertur dominū rei locate in
conductorē. et aliud est in mutuo in quo

transfertur dominium in debitore. Vbi ergo pecunia nauigati sic datur perhibet nauti cum fenus. Et sic intitulatur Ricca. i. l. et ff. nautico fenore. Loco. hosti. et. alex. de alex. vide. s. f. xli.

Quero quid de illo qui mutuauit pecuniam recepturum ad terminum alterius generis monetae vel aurum vel argentum. Ad hoc respondet Hosti. sequens Goff. fm quod dicit Alex. qd si hoc ideo facit ut in estimatione lucretur usurarius est. vel dicendum qd ille qui mutuauit pecuniam recepturus pecuniam alterius generis ad certum terminum peccat si ratione termini dari vult habere pecuniam quam probabiliter credit plus valituram in termino quam sit pecunia quam dedit. Sperat enim ex crescentia propter temporis dilationem. Adem monal. in sum. dices. qd si quis mutuauit in ancona mille libras ut venetis reddant sibi centum aurei: et scit vel credit centum aureos ibi plus valere. recipit tamen in se periculum qd usura est: si in fraude hoc facit. xliij

Donec qd debitor usurarius mutuauit sortio pecuniam eo pacto ut restituat usurario sortem et usuras deinde currentes: an talis mutuanus sit usurarius. Respondet Jo. cal. in. c. nauiganti. ex de usuris. qd si mutuanus tunc omnino intendebat satisfacere usurario de illa pecunia quam sortio mutuauit non est usurarius. qd querit damnum evitare non capta re lucrum. xliij. q. iij. Si quis oblitus. ibi aliquid in cremeta. et. c. qm ibi ad questionem. Nec enim suo danno tenebat sortio subuenire. xliij. q. v. si non licet. ff. de prescrip. l. qui seruandatum. Solum ergo damnum evitat unde pecunia nihil sibi germinat. et ideo in eo deficiunt rationes prohibitoris usure. Item cum usurarius cui talis soluit usuras teneat restituere satis videtur in conueniens qd iste etiam teneretur qui fecit solum ut pdesset. vbi homo non intendebat tunc satisfacere usurario. cessant tunc predictae rationes: vnde tunc peccat. Et si a sortio usuras recepit ad illam restitutionem tenetur. vide s. f. xx.

Quid de illo qui mutuauit pecuniam contractati hoc pacto qd durante debito non teneretur ad collectas. Respondet spe. in ti. de usuris. l. sed pone qd talis non est usurarius. qd lucrum non capit sed damnum evitat. Jo. vero cal. dicit qd si collectae imponende essent ex certo qd illud de quo loquitur. Spe. non excusaret.

63
si vero dubitatur an durante debito aliquid sit imponenda vel non. tunc verum est dictum eius per c. nauiganti. quia ratione dubij excusatur. vide supra. s. f. xx.

Quero pone qd iniurias intuli petro quam obrem mihi inimicatur: propter quod me oportet subire expensas florenorum. xx. in mense in familiaribus quos mecum tenere oportet armatos: unde ipse petro egenti mutuo centum cum pacto ut mihi remittat iniuriam: vel etiam sine pacto: sed hac spe ductus primarie eius gratia vel benivolentia vel venia ab eo accepta cessant expense predictae: non autem ex alia caritate quam habeat ad illum: nunquam sum usurarius vel saltem peccator. Respondet Lau. de rodulphis. videtur qd non. qd licitum est cuilibet suam vexationem redimere. ex de simonia. c. dilectus. Non ob. si dicas qd dedit causam delicto. ergo non potest redimere vexationem. ar. de eta. et qli. c. i. quia. Et si peccauerit ille iniuriando et iste peccat in vendicando. Preterea hic nihil lucri percipit sine paciscitur vel sperat. sed solum damnum quod me subire facis propter timorem vindicte evitat. ar. eoz qd notat glo. xliij. q. iij. qm multi. qd dicit qd usure potest peti ut damnum evitet. liij

Quid si mihi debes. x. qd non possum recuperare: et mutuo tibi alia. x. tali pacto ut optime satisfacis qd infra certum tempus soluas mihi. xx. an sit usura. Respondet ho. qd non qd nihil mihi accrescit. i

Sura secundo circa animalia.

Quero quare locado equum licet accipere non mutuado pecuniam Respondet alex. de ales in. iij. in tracta. preceptorum decalogi in expositioe. vi. precepti. qd eo modo quod licet concedere equum pro lucro: si sic posset concedi pecunia non esset usura. si concedens aliquid reciperet pro sorte. In locado vero non transferuntur dominium eius quod locat. Preterea pecunia non deterioratur per usum et quantum est de se nulla parit utilitatem vrenti sicut facit domus et equus qui sunt locata proprie. In mutuo vero pecunie transferuntur dominium. unde mutuum dicitur quasi de meo tuum. et ideo periculum rei mutuate pertinet ad eum qui mutuat. Contra ius naturale est qd aliquis percipiat emolumentum de usu rei que non est sua. ideo igitur usura est peccatum. et intelligitur prohibitum. s. non furtum facies. Item nota fm Bre. triplicem

Differentiā inter mutuū et locatū. Prima
qz in mutuo ē piculū in accipiēte ī locato
in eo qui dat. Scda est. qz mutuū p̄rie nō
deteriorat̄ p̄ vsū. v̄tputa pecunia sed lo-
catū sicut dom⁹ vel equus. Tercia d̄ca est
qz mutuū q̄tū est de se nullā parit utilita-
tē vtēti. locatū vero parit vt ager equus
vel dom⁹. Sz an liceat aliqd̄ recipe p̄ vsu
rei q̄ nō deteriorat̄. Ik̄ n̄det Ik̄ ic. q̄ sic. pu-
ta p̄ vsu cyphi argēti. ij

Quero qn̄ cōmittunt̄ aīalia nutrienda
puta oues et boues et porci: an possit in-
teruenire fraus vsuraria. Ik̄ n̄. alex. de ales
in suo trac. q̄ sic. duob⁹ modis. Vno mō
qn̄ hmōi lucrū qd̄ p̄uenit ex tali p̄missio-
ne siue cōmissione ortū h̄z ex mutuo. vt si
q̄s diues mutuet alicui paup̄i cētū libras
vt ex eis emat boues vel oues vel porcos
nutriēdos. ad lucrū illius q̄ mutuat: et il-
lius cui mutuat tale lucrū est viciosum. qz
ortū h̄z ex mutuo. Alio mō p̄t esse viciū ex
tali occasione qn̄ excludit̄ piculū p̄ncipa-
lis cōmissi a cōmittente. siue qn̄ cōmittēs
taxat sibi lucrū in tāta p̄portione q̄ nō re-
cōpensat̄ laborē et sollicitudo nutriētis fm̄
rectā estimationē. Si q̄s enī cōmittit cen-
tū oues nutriēdas ad lucz. ita tñ q̄ centū
oues sint sp̄ salue. quicqd̄ cōtingat viciū
vsure p̄mittere p̄t ex nō equa recompen-
satione laboris et sollicitudinis illi⁹ cui cō-
mittit̄. Tūc ergo p̄nt fieri tales cōmissio-
nes qn̄ mutuū et p̄missum nō p̄miscēt in
talib⁹: sed dñiūm retinet̄ cū piculo qd̄ cōi-
ter accidere p̄t sine culpa illi⁹ cui p̄mittit̄.
vel etiā qn̄ dñiūm rei p̄misit̄ cōicat̄ ei q̄ su-
scipit aīalia nutriēda ad lucrū vel etiā qn̄
piculū cōicat̄ vtriqz. et qn̄ fm̄ rectā estima-
tionē sic taxat̄ lucrū qd̄ recōpensari p̄t sol-
licitudo et labor et sumpt⁹ illius cui p̄mit-
tuntur talia aīalia. ij

Quid de illis qui emūt boues vel oues
a paup̄ib⁹ q̄s forte nō habēt. Ik̄ n̄det Do.
in sum. q̄ vbi emit̄ q̄s a paup̄e vel a diuite
hmōi aīalia q̄ scit vel credit̄ ip̄m nō h̄re. et
q̄si iā tradidisset eos locat̄ eidē p̄ certa an-
nua pensione vsura est. v̄t ad min⁹ p̄sumē-
dū est in fraudē vsurariū fieri. Adē dicen-
dū est de illis q̄ sciēter emūt fruct⁹ terraz
ab illi⁹ q̄ nō h̄nt eas terras. si aut̄ sine frau-
de et bona fide fiat emptio nō est dicendū
emptorē peccare q̄ diu durat bona fides.

Quero pone q̄ do alicui pe- uij
cora cū pacto q̄ p̄cipiā oēs fruct⁹ pecoz.
q̄usqz p̄sequar totū meū capitale et postea
sint pecora cōia. Jo. de lig. in. c. si. de vsu-
ris. tenet q̄ iste p̄ct⁹ nō sit licitus. cū p̄mo
velim capitale certū et lucrū qd̄ ē p̄ natura
cōtract⁹. Itē qz saltē p̄rimaria intentioe
est p̄tra. c. cōsuluit. de vsuris. Cōtrariū t̄z
spe. in. ti. de loca. §. iā dicendū. in. si. Et ibi
Jo. an. in additōib⁹. dicit q̄ iste p̄tractus
p̄cedit. et eo. ti. et. §. ij. x. sed ecce locati
tibi p̄diū. Itē qz pecora remanēt in dñio
meo: et meo tñ piculo pereūt: ergo nō est
saluū capitale. Nec mirū si maius emolu-
mentū p̄cipio qz mai⁹ piculū subeo: et iō
rōe dubij videor excusari p̄. c. in ciuitate.
de vsuris. Nō obstat q̄ qn̄ in pecunia mu-
tuata capitale est saluū qd̄ est vsura. qz pe-
cunia nō deteriorat̄ sicut pecora. Itē qz
pecora senescūt nō pecunia. nā has rōnes
ponit in sibi Bo. in sum. e. ti. §. an aliq. x.
§. nūqd̄ p̄ traiecticia. Adē t̄z dñs Lauē.
qui dicit. bene tñ fateor q̄ p̄tractus iste es-
set illicit⁹. Sed in oī casu qn̄cūqz p̄rēt pe-
cora lucro habito vel nō habito vellē capi-
tale saluū. Bal. in. l. i. l. p̄ socio. dicit. hoc
facit ad questionē q̄tidianā soccide ouū
q̄ fetus lana lac et hmōi sint cōia: et nō o-
ues in societate date. Est tñ verū q̄ licet
capita p̄ncipalia sint mortua durat socie-
tas in ferib⁹. vt no. in. l. si id qd̄. ff. eo. et. ff.
de pigno. l. grege. in. p̄n. Et q̄ dico q̄ oues
in societate date nō sunt cōes. intellige h̄
mō. vici⁹ q̄ capitale meū nō est cōe. sed me-
liozamentū et deterioramentū est p̄mune.
verbi gr̄a. dedi agnos in soccidā: nā q̄tū
tūc valebant agni tanq̄ capitale meū. an
oīa detrahā illud qd̄ accrescit: v̄tputa ag-
ni q̄s dedi facti sunt castrones vel porcelli
porci. q̄ si tractu t̄pis casu est deteriorata
estimatio facta inter nos p̄ medietate de-
terioratōis piculū p̄tinet ad me et p̄ alia
ad te. nā hec est vera societas naturalis q̄
naturā tanq̄ intrinsecā quodā mō oībus
p̄tractib⁹ inest. qz nihil est aliud lex nisi q̄-
dā dispositio quā lex neqz p̄suerudo statu-
it sup̄ p̄tractū. vt. ff. de pac. l. si vn⁹. §. pa-
ctis. x. q̄ etiā in spe. Bonal. in sum. dicit
Illud valde iniquū ē cū q̄s certa capita
ouū tradit̄ est iata certo p̄cio. et sub eo pa-
cto p̄bit societate q̄ totā sortem recipiat

64
de puentibus anteq̄ alius aliqd̄ de pue
tibus p̄cipiat: vel si paciscat̄ q̄ de fetibus
reparent̄ capita casu mortua an̄q̄ ali⁹ de
puentib⁹ aliqd̄ p̄cipiat. hoc enī est quasi
tradere oues immortales ⁊ generalit̄ vez
est: q̄ vbi p̄babiliter dubitat̄ vtrū ist⁹ vel
illius deterior sit cōditio ex forma p̄ditio
nis siue pacti adhibiti in cōtrahenda so
cietate nō est peccatū. Vbi autē ad arbi
triū boni viri grauat̄ cōditio alterius pec
catū est ex pte grauantis: si sciēter hoc fa
ciat et teneat̄ ad resti. Nō p̄t tñ dari gene
ralit̄ doctrina sup̄ hmōi traditōib⁹ ouū
p̄t varietatē traditionū et dolos q̄ sub
talib⁹ cōditionibus cogitant̄ a quibusdā
enormiter: q̄uis nō vltra medietatē iusti
p̄cū in q̄ casu nō solū ecclesia sed etiā pri
uatus teneat̄ ad resti. et si nō iure fori saltē
iure poli. et maxime si simplicē decipit. ex
de emp. et ven. c. cū dilecti. Si tñ vel nol
let restituere aliqd̄ taliter decepto nō esset
ei p̄pter hoc absolutio denegāda cū iura
civilia sustineat̄ q̄ se inuicē cōtrahentes
decipiāt. dum tñ sine dolo vel fraude fiat
illud. Itē siat estimatio deceptōis huius
nō fm̄ tps p̄ns in quo forte res multū me
liorata est p̄sertim si p̄ industriā emptoris
est meliorata. sed fm̄ tps in q̄ venditio fa
cta fuit. ex de emp. et vēdi. c. cū causa. Si
militer nō teneat̄ fructus q̄s p̄cipit medio
tpe cōputare in p̄cio. q̄ excusat̄ p̄pter bo
nā fidē et iustū titulū et laborē et silia. ex
de re. eccle. nō alie. ad nostrā. et. c. requisi
uit. de resti. in integ.

Quid de illis q̄ tradunt boues ad media
tionē p̄ certis sextarijs bladi eo pacto q̄
si moriant̄ vel deteriorent̄ cōductor sube
at medietatē piculi. si autē meliorent̄ ha
beat medietatē cōmodi. Itē det monal. in
sum. q̄ reuera locare boues vel equos: vel
ad diē vel ad terminū. dum tñ conductor
nō grauet̄ immoderate de mercede licitū
est pactū. aut de cōicando dāno ⁊ cōmodo
rei locare iniquū ē ex pte locatoris vbi p̄
babiliter dubitat̄. vtrū locatoris vel cōdu
ctoris meliorent̄ cōditio vel vbi credat̄ q̄
cōductoris sit deterior. In p̄posito tñ in
supradicto cōtractu videt̄ cōductoris de
terior cōditio. q̄ vix aut nunq̄ p̄t hēe tñ
p̄modū de melioratōe bonū q̄tū habere p̄t

damnū de morte si p̄tingat. Si tñ locator
timēs ne conductor graualet boues. et sic
timēs de piculo mortis ex tali immodera
to grauamine subsequēter apponit hmōi
pactū firmiter p̄ponēs q̄ si boues sine cul
pa cōductoris p̄iret nihil exigeret ab eo
dem: sed faceret vt rustic⁹ timēs ne immo
derate graualet boues: nō est dicendū q̄
peccaret nisi p̄pter scandalū eoz q̄ ignora
rēt ei⁹ intentionē. Illud tñ verū est q̄ cō
ductor rei p̄t in se inscipere periculū rei con
ducte et casus fortuitus q̄tū est de natu
ra p̄tractus. Sed in p̄posito casu nō tñ est
locatio et cōductio s̄ societas in piculo ⁊
melioratōe et deterioratōe bonū. Itē de p̄
dictis circumstātijs in iudicio aīe stat̄ cō
fessionī ei⁹ in p̄ntia in q̄ diligēter examine
tur vt dictū est. vide. j. s. viij. vi

Sed qd̄ de ouib⁹ et aīalibus q̄ tradunt̄
ad incrementū. Itē det̄ fm̄ eundē q̄ i hac
traditōe p̄t interuenire p̄tractus societatis
tñ vel locatōis vel p̄ductōis tñ: p̄nt etiā
cōcurrere cōtractus mutui et societatis.
Primo cōtractus societatis tñ. vt qñ q̄s
habet. xx. capita ouū et facit societate cū
alio hñte toridē. ⁊ cōicant ad inuicē ipas
oues et piculū et emolumentū et expēsas
circa custodiā et pastū earū: in q̄ casu si cō
ueniāt inter se q̄ de fetib⁹ reparent̄ capi
ta mortua vel de vellerib⁹ et pellib⁹ emā
tur alia ad augendū gregē: aut si faciunt
aliud pactū licitū et honestū nō peccant.
dū tñ seruet̄ eq̄litas inter eos ita q̄ hmōi
pacto nō videat̄ esse deterior v̄ melior cō
ditio vni⁹ q̄ alterius. Itē p̄t esse locatio
et cōductio vt si q̄s hēat. xx. capita et tra
dat ea alicui custodiēda ⁊ pasceda sub cer
ta mercede pecunie. vel p̄cipatōe puen
tū gregis: in q̄ casu si dñs retinet piculum
sibi illoz capitū nec al̄s in pactis et puen
tionib⁹ grauet̄ p̄ductore licit⁹ ē cōtractus
Itē p̄nt cōcurrere p̄tractus mutui ⁊ so
cietatis: vt cū q̄s habēs. xx. capita tradat
estimata alicui: puta p. xx. solidis: ita q̄ te
neat̄ ei reddere medietatē sortis. s. r. soli
dos. quicqd̄ cōtingat postmodū de ouib⁹
et tunc p̄inde est ac si creditor dedisset ei
mutuo. x. solidos. ex quib⁹ p̄parat̄. x. capi
tib⁹ p̄traxisset societate cū creditore habē
te alia. x. capita ita q̄ sint cōia ⁊ ipi socio

sint in periculo et puentibus: in quo casu si cōtemplatione mutui gravaret creditor debitorē in cōtractu societatis vsura est. Et in hoc casu pcedendū est sicut dictum est in primo casu de cōtracta societate.

Quero pone q̄ dedi asinā vij
meā in socidā in quinquenniū est de cō-
suetudine q̄ in fine quinquenniū diuidat̄
asinā et fetus vel pecudes et fructus earū
interim asina parit naturaliter nunq̄d ru-
sticus mihi tenebit̄ ad aliquid. dicit Bal.
in. d. l. i. l. p. socio. q̄ nō. qz esset eodē mō
paritura penes me etiā si sit estimata tra-
dita. qz in cōtractib⁹ nō ordinatis ad do-
miniū transferendū estimatio nō facit em-
pti. vt. ff. eo. l. cū duob⁹. §. dāna. ff. loca. l.
iij. Et hoc p regulā traditā. ff. de p̄trabē.
emp. l. cū manifesta. §. nemo. Sed quid si
perijt casu fortuito cui resisti non potuit.
Lex. dicit in. d. §. damna. q̄ piculū est cōe:
vnde si asina erat estimata. x. rusticus te-
nebitur mihi reficere. v. nā si nihil refice-
ret totū meū damnū foret qd̄ est p̄tra illū
tex. qui dicit q̄ damnū est cōe. Et sic aliter
iudicam⁹ de casu fortuito: et aliter de ca-
su naturali. Sed si interuenit culpa rusti-
ci teneat̄ emendare totā q̄titatē. quia ante
tps societatis diuidende tota asina mea
est. licet estimata fuerit tradita vt p̄dixi.
Et facit. l. de pac. l. si pascenda. Si vero
postq̄ asinā debuit equaliter p̄tiri inter-
uenit culpa rustici tunc nō teneat̄ mihi nisi
ad dimidiā partē precij: qz nō damnifica-
uit me in plus. viij

Quero pone q̄ dedi boues cuidā cum
pacto q̄ dare debeat. xx. stania bladi i an-
no. R̄ndet Mo. de lig. in. c. si. ex. de vsuris.
aut locant̄ opera boū: et licitus est contra-
ctus: quia boues deteriorant̄. Sed si volo
boues recuperare p̄cio quo facio estimari
cum trado nec volo periculū deterioratio-
nis subire: q̄uis bene velim subire iudici-
um diuinū. s. mortē naturalē. et tūc cōtra-
ctus esset illicitus. Vide. s. §. v. et. j. §. pri-
mo. Item fm monal. in sum. in bob⁹ hoc
modo posset licite p̄trahi societas. Talis
cōcessit tali rustico ad laborandū ad quar-
tam partē lucri et damni duos boues pre-
cio. xx. librarū suscipiēs in se dictus rusti-
cus tres partes piculi. dñs vero quartas

partē quocunq̄ casu fortuito dicti boues
perierint etiā diuino iudicio. Et p quarta
parte laborerij dictorū boū p̄misit rustic⁹
deferre ad domū suā. x. corbes frumenti: et
p̄misit dñs se esse cōtentū de dicta q̄tita-
te. etiā si plus posset habere: et si cōtigerit
q̄ dictus rustic⁹ nō possz dare dictā quar-
tam partē p eo q̄ rustico nō remanerent
tres corbes frumētū tribus p̄tibus labo-
rerij boū illius anni deductis laboribus
et expensis circa boues et opas p̄dicti la-
borerij p̄pter sterilitatē vel infirmitatem
rustici vel bouis vel alio casu fortuito nō
teneat̄ dictus rusticus sed tñ teneat̄ p̄tra:
et si nihil lucret̄ in nihilū teneat̄. sed te-
neatur dñs sibi reddere estimationē ope-
rum et laboris rustici p̄dicti et laborerij p̄
quarta pte si rusticus p̄didisset opas suas
et p̄dicta teneat̄ p̄bare dicitur rusticus p̄
duos boues et legales vicinos suos q̄ iur-
rent de credulitate. et ip̄e idē rusticus iur-
ret q̄ ita sit reueritas.

Sura tercio in emptio i
nibus. vtrū liceat emere redditus
p̄diales ad vitā sine vicio vsure.
R̄ndet Alex. de ales in suo tractatu. q̄ ta-
lis p̄tractus est licit⁹ et fieri p̄t. dum tñ ser-
uetur equalitas inter vendentē et ementē
oportet enī q̄ inter eos seruet̄ equalitas
iuris naturalis: ita q̄ precij datū ab emē-
te p̄portione rei vendite. Aliter si corrup-
peret̄ equalitas illa esset cōtractus illicit⁹
et ideo qñ ibi est excessus corrupēs
istā p̄portione siue ex pte ementis siue ven-
dentis cōtractus rescindi p̄t sicut illicit⁹:
puta si precium notabiliter excedit rē: vel
res excedit precij. dico autē notabiliter.
quia excessus parvus p̄cij ultra rē vel res
ultra precij nō viciat cōtractū. sed excess⁹
sus clarus et notabilis. et ideo statuerunt
iura q̄ si q̄s deceptus est vltra medietatē
iusti precij p̄t recedere a cōtractu vel age-
re ad supplementū precij. ex. de emp. et v̄e.
c. cum causam. sup quod dicit glo. q̄ dimi-
diā pars iusti p̄cij debet sic intelligi. Ec-
ce res valet. x. tu vendidisti eā p. iij. partz
q̄ tu es decept⁹ in. vi. sed. vi. sunt plus di-
midia que est quinqz. et sic es deceptus vltra
dimidiā iusti p̄cij. p̄t etiā esse deceptio

ex parte emptoris ita qd ipse est deceptus.
 Done enim qd res valeat. x. et emptor soluit
 xvi. deceptus est in. vi. que sunt plus dimi-
 dia que est. v. et ideo pot agere ad precium re-
 stituendum qd plus dederat: vel in toto rece-
 dere a contractu. qz deceptus est ultra di-
 midiam iusti precij. No sic autem si esset dece-
 ptus in. v. qz sunt dimidium et no ultra di-
 midium. licet autem iura taxaverint istum excel-
 sum qn est ultra dimidiam partem iusti precij
 ut alis no possit agere ad supplementum vel
 recedere a contractu: tñ in foro conscientie
 viciat contractus etiam si est deceptio infra
 dimidiam iusti precij. quia in dimidia pot esse
 notabilis excessus et clarus corrumpens
 equitatem iuris naturalis. Sic ergo inter
 vendentem et ementem pot esse licitus tractus
 si servat equalitas. Talis autem equalitas
 pot servari quando redditus emunt ad vitam
 Hoc autem est qn precium est tante quantitatatis
 qd pensatis etate ementis et sanitate eius-
 dem et piculis circa fructus possessionum et la-
 boribus et sollicitudinibus no apparet qd
 habeat meliorem partem notabiliter utrum em-
 mens vel vendens. Si autem talis equali-
 tas corrumpat: certum est qd talis tractus
 no pot fieri: nec est licitus. Preterea certum
 est qd cum quis est dominus alicuius rei dominus est et
 usus eiusdem rei. Item dominus verus alicuius rei
 pot eam simpliciter transferre. Potest etiam
 transferre usufructum retenta sibi proprietate
 rei: ut patet in locatis. Vide etiam posse
 probari ex vero domino: qz sicut dominus rei pot eam
 transferre simpliciter dando: vel vendendo
 vel retinendo proprietatem rei et transferendo
 usum ita pot dare vel vendere quo ad deter-
 minatum tempus. et sic possunt vendi redditus
 ad vitam. Preterea sicut habet ex de usuris.
 c. naviganti. rone dubij excusat hmoi con-
 tractus. Si quis pannum vinum oleum vel ali-
 as merces vendit ut amplius qd valeant
 in certo termino recipiat pro eisdem. si tamen
 tempore contractus no fuerat eas venditurus.
 Rone enim dubij ille qui plus accipit qd de-
 dit excusat in tali contractu ut dictum est. s.
 Sed in emptione et venditione redditus ad
 vitam: dubium est utrum vendens plus det qd
 accipiat. qz emens pot cito mori: etiam non
 precepta sorte: et utrum emens plus accipiat
 vel det. quia pot multum supervivere et cito

mori: sed rone dubij videtur excusari. Vide-
 tur ergo qd propter iustam excusationem et propter
 periculum annexum ipsi tractui ex natura eius
 ex parte utriusque. s. vendentis et ementis: et
 etiam propter rones veri dominij et libera vo-
 luntate contrahentium qd contractus de natu-
 ra sit licitus. Dico autem de natura sui. quia
 ex parte contrahentium pot esse viciatum in tractu
 propter corruptam intentionem eius. puta si
 aliquis dives sibi ad sufficientiam no propter
 vite necessitatem sed propter avaritiam ut dicitur
 or fiat tales redditus emit. hoc enim est tur-
 peluctum ex parte contrahentis. Loco. Ik ay.
 Adde tenet Host. s. qd iste contractus sit li-
 citus in ti. de usuris. s. an aliquo. Adem
 Jo. an. in additionibus ad Spe. sup. Ikica
 de usuris. et Archi. in. c. quicumque. xiiij. q.
 iij. et Ly. in. l. si pater. l. de inoffi. testa.
 et Juno. et Din. in. c. in civitate. et Ikic.
 vide. s. emptio. s. ad argumenta in tractu
 um vide pulcras rationes.

Quo autem iure vendens aliquid ad vitam.
 puta possessionem pot illud retinere quando
 emens post venditionem parum supervivit.
 vide eundem.

Sed quid de his qui emunt aliquos red-
 ditus ad vitam venditoris servatis debitis
 circumstantiis ex etate et sanitate emptor-
 ris. Ikndet monal. qd secure fieri pot: quia
 no cadit ibi desiderium mortis alicuius. sed
 ubi emitur ad vitam emptoris no est tutum
 ne venditor desideret mortem emptoris.

Utrum liceat emere red-
 ditus pediales hereditarie. Ikndet Alex. de
 ales ubi. s. fm aliquos qd talis contractus
 pot fieri licitus si servet equalitas iuris na-
 turalis qd quidem fit qn tanta equalitas ser-
 vatur in tractu qd no liquido apparet qd
 contrahentium habeat meliorem partem. Si au-
 tem liquido appareat qd precium est nimis
 parvum respectu rei empte tunc est corruptio
 equitatis ex parte ementis et tenet emens ad
 supplementum iusti precij. Et si esset precium
 ita parvum qd esset minus medietate iusti precij
 posset vendens in foro iudiciali recedere a
 contractu. Si autem terra que venditur est ita
 parvi valoris et precium ita magnum qd no-
 tabiliter excedit rem emptam vel venditam tunc
 corrumpit equalitas ex parte vendentis et tene-
 tur vendens in foro conscientie restituere qd

accepit ultra iustum precium. Et si excessus
esset ultra dimidiam iusti precii posset emens
recedere a contractu. *Loco. Ric. No ob-*
stat illud Leui. xv. qm vendis quidpiam ci-
ui tuo vel emis ab eo ne contristes fratrem
tuum: sed iuxta numerum annorum iubilei emas
ab eo et iuxta supportationes frugum vendet
tibi quanto plus anni remanserint post iu-
bilem crescit tempus: et quanto minus temporis nume-
raueris tanto minus emptio constabit. qz in
deride qz ibi fuit aliqd litterale et aliquid
morale. qd aut ibi fuit legale no obligat si-
cut nec iubileus. licet enim moralia legis ob-
ligent no tm obligant iudicialia nec ceri-
monialia: qtm aut qd fuit spirituale in illa le-
ge apparet ex glo. qz magis prohibet auari-
cia diuitum qz forma contractus. Dn glo. di-
cit qz necessitatibus primorum est subuenien-
dum: nec est negociandum de necessitatibus
pauperum. imo magis diuites debent indi-
gentibus subuenire comodando et como-
data paulatim de fructibus recipere. vbi patet
qz venditio a paupere facta fit ppter defe-
ctum: et emptio tenet locum mutuationis. et ideo
est minus iusta ppter necessitatem venditoris
et malitiam emptoris. et ideo illud qd plus ac-
cipit no habet iustum titulum possessionis. Vbi
est advertendum qz qm qd emit possessiones
ad tempus: vel simpliciter causa lucri qd expe-
titur tm ex natura temporis et no ex natura rei
posse viciu est in contractu: et tale lucrum
dicitur turpe in iure. Si vero huiusmodi possessio
ematur causa lucri: et talis emptio fuerit mi-
nus iusta ppter necessitatem venditoris cui ex
charitate subuenire debuit in tali contractu
est viciu vsure: no p se sed p equipollentiam
qz lucrum qd puenit ex tali contractu mili-
tat contra charitatem. Si vero possessionem
ematur no causa lucri: pmo et p se. s; ad neces-
sitatem et utilitatem vite: dum no saluet in em-
ptione equitas si plus accrescat processu tem-
poris qz de illud fit ementis. qz illud ac-
cipit tanqz suu ppter naturam contractus: et
no ratione temporis nisi valde p accidens. Nt no
obstat qz in emptione hereditaria fructuum
sp. sic inequalitas iusticie et notabilis ex-
cessus supra sortem. qz rñdet idē qz nec ius
naturale: nec ius positium dicit qz ille q
emit rem hereditarie teneat tm dare p ea
quantitate: pabile est qz ipse debeat percipere

p totam vitam suam et filios et nepotes et tota po-
steritas sua. qz fm hoc res que emit heredi-
tarie no posset cadere sub iusta estimati-
one: sed qm taxat iustum precium sufficit qz
habeat respectus ad illum qui emit et poste-
ritatem vsqz ad certum gradum. puta sorte vsqz
ad filium vel nepotem: no autem oportet qz ha-
beat respectus ad oēs qui pnt succedere
re vsqz ad oē tempus. qz sic no posset estimari
res que venditur.

¶ Nunquid pnt vendi redditus percipiendi
vel ius percipiendorum reddituum precio minori
eo qz statim emens soluit qm esset precium si
solutio singulis annis differet. puta an li-
ceat emere redditus molendinorum vsqz ad
x. annos dando minus precium qz statim soluit
qm daret si solutio singulis annis expectet
Rñdet Alex. vbi. s. qz casus ē licitus. Pri-
mo enim est supponendum qz futuri fructus emi
pnt: sine iura percipiendorum fructuum sicut iu-
ra molendinorum vel pedagiorum. Secundo
supponit qz iustum precium debuit esse por-
tionatum rei vendite. Iusticia autem precij
attendit debet a tempore contractus: vt tan-
tum detur quantum valet res tempore contra-
ctus: no tm quantum valetura est toto tempo-
re consequenti. quia res non debet estimari
nisi fm qz valet tpe contractus. Dn Hosti.
li. v. ti. de usuris. quando agit de casibus qui
videntur esse usurarii et no sunt. dicit in. xij.
casu. Quando vendo fructus ad tempus no te-
netur mihi emptor refarcire si plus percipit
de fructibus qm sit sortis. et hoc ratione incer-
titudinis. fm ergo cum taxare debet precium
habendo respectum ad valorem rei tempore
contractus. Tercio potest ex hoc concludi esse li-
citum: qz licet plus percipiat emens tpe con-
sequenti qm dederit. tamen illud qd percipit
est de sorte ppter veram venditionem factam
iure percipiendorum fructuum cum iusticia precij
attendat tempore contractus quo tempo-
re no magis valet qm vendit. Dicitur enim et
usura est qm datur minus precium qm valeat
res tempore contractus a quo tpe iustum pre-
cium iudicandum est. No autem viciu est si
datur minus precium qm daretur in futuro.
Non obstat qz sicut se habet venditor ad
emptorem: ita e converso emptor ad vendi-
tozem si plus accipiat ratione prolongate
solutionis usurarius est censendus. Sed

sic est in pposito quia minus datur qz an-
 ticipatur precium. quia rñdet qz argumen-
 tum nō cogit: quia licet maioritas pñ in
 vendente ppter dilationē et minoritas in
 emente ppter anticipationē faciat usura-
 riu: tñ nō sic in pposito. Primo qz nō de-
 bes iudicare minus precium qd est porcio
 natū et iustum rei qvnditur. licet forte sit
 min⁹ respectu futuri. Secūdo qz illud de
 anticipatōe tps locum habet quādo res
 que venditur nō statim traditur: sed pre-
 cium statim datur et precium expectat. In
 pposito aut statim datur res que vendit:
 licet vsus expectet. Unde in emptōe qz vē-
 ditione interueniret duplex expectatio vt
 infra. §. primo. vi

Utrū gratia expectatōis rei vendite li-
 ceat plus accipere a venditore vel minus
 dare ab emptore. Rñdet alex. ubi. s. qz in
 emptōe et venditōe interuenire p̄t duplex
 expectatio. Primo vt expectet res vendi-
 ta: et quia expectat ideo min⁹ datur. vt si
 quis dat. r. p mina frumenti que valet. xij.
 recepturus minā in alio tpe: talis expecta-
 tio si ē ex pacto usura ē. vide. j. §. xvi. Alia
 est expectatio nō rei sed vsus eiusdē. puta
 qz res est talis nature qz emens nō p̄t sta-
 tim ea vti. Potest enī cōtingere qz res q
 venditur statim tradit. sed tñ ipa res non
 habet statim vsuz suū. Et ideo si emens mi-
 nus dat: qz nō p̄t statim vti re sua ppter ex-
 pectationē vsus non peccat: qz res statim
 tradit et tñ vendit q̄tum valet tpe cōtra-
 ctus: licet detur minus precium p ea ppter
 vsuz successiuū eiusdē: sicut in redditib⁹
 molendinor: ubi pceptio reddituū est suc-
 cessiuā: vel quia expectat vsus eiusdē: vt
 si quis p pelle varia que statim tradit mi-
 nus dat circa penthecosten q̄ circa festuz
 sancti Michaelis. quia vsus eius expecta-
 tur circa penthecosten. et non infesto sancti
 michaelis quāuis lenī res tradat. vtroqz
 tpe. tñ licz vno tpe dare minus p̄cium q̄
 alio tēpore. nō ppter rem expectatam. sed
 ppter vsuz. vij

Quid de his q in agro seminato emūt
 fructus p̄cipiendos illo āno. an est usura
 Rñdet. Bonal. in sum. qz nō ex forma cō-
 tractus Potest tamē fieri in fraudem vsu-
 rar. vt si tant⁹ est ager et talis qz verisimi-

le sit qz inde fruct⁹ colligendi valeant in
 autūno plus q̄ emptor dederit. ubi gra-
 tia. dedit. x. solidos et verisimile est qz va-
 lebāt. xx. et maxime si psona est q̄ tales cō-
 tractus consuevit exercere. Dñ restitutio
 in foro pñe iniungēda ē ei. Si autē pbabi-
 liter dubitet vtrū fructus illi plus vel mi-
 nus debeāt valere q̄ debitor dedit nō est
 usura. Eodē mō iudicandū est de credito-
 re qui possessionē alienā recepit pro certa
 pecunie q̄titate ita qz vsqz ad certos an-
 nos. puta quadrienniū vel quinquenniū
 faciat fructus suos iure emptōis. licet enī
 talis cōtractus nō sit usurarius p̄t tñ fieri
 in fraudē vsurariū et recurrendū est in fo-
 ro iudiciali ad supradictas p̄sumptiones
 In foro aut pñiali stabit eius cōfessionē
 tñ presumendū est cōtra talē cōditionem
 et indicēda est restitutio in cōfessione. Si
 fructus illius terre verisimiliter credebā-
 tur plus longe valere q̄ ille dederit. si ali-
 quis iustus emptor inueniret. Bal. vero
 in lxxica. l. de vsuris. dicit de his q̄ emūt
 frumentū in herba: aut pñs numeratio est
 causa dāni ipius venditoris: et tūc est vsu-
 ra. aut sola puentio est causa dāni. quia
 de pñti nō soluit precium et cōtractus est li-
 citus. aut neutruū est causa dāni: qz fru-
 mentū qd est in herba non plus valet tpe
 cōtractus et similiter cōtractus nō est vsu-
 rarius. vt. ff. de p̄traben. emp. l. fistulas. §.
 frumēti. et. l. debitor. §. verisimile. de ver-
 obli. l. inter stipulantē. §. sacramēta.

Quid si qs tibi debeat sol viii
 uere centū ducatos post tres annos ita qz
 antea nō tenebat: et ad pñs soluit cū pa-
 cto qz retineat sibi. xv. ducatos ppter in-
 tercurrēs tēpus triū annoz quorū termi-
 num p̄uenit: an vendēdo istud tps sit vsu-
 ra. Rñdeo fm Bernardū obdonē: qz nō. et
 qz p̄t sibi retinere istos. xv. ducatos. qz p̄-
 uenit tps solutōis. Nā istud tps est sui iu-
 ris ppter qd p̄t vendere valorē illius. Fa-
 cit ad hoc. l. si cōstante. §. quotiēs. ff. solu-
 matri. qz nō ē intelligendū de mutuo gra-
 tis dato. Si enī tēpus illud nihil valeret
 nō amplius esset teneri ad mox soluendū
 q̄ teneri ad soluendū vsqz ad post tres an-
 nos et nō ante. Si aut obijcias qz qua rō-
 ne pecunias mutuata nihil ultra se valoris
i ij

vendibilis habet eadē rōne nec pecuniis
ad tres annos soluenda: et ideo vendere
tempus eius. xv. florenis: videt̄ vsura. Di
cendū q̄ hic nō vendit̄ pecunia: sed solu
tionis ip̄i t̄ps qd̄ vtiq̄ est vendētis et e
cōuerso. Tempus pecunie mutuate nō est
p̄stitoris pecunie sed receptoris. s. vsq̄ ad
terminū sibi p̄fixū. p̄pterea sibi vendi nō
pōt sine vicio vsure. Si vero is q̄ tibi post
tres ānos tenet̄ soluere mutuaret tibi. lxxx
ducatos: tūc indubitat̄ vsura foret eo q̄
venderet tibi t̄ps pecunie mutuate. Quā
uis enī pecunia ex se nō valeat plus seip̄a
tū ex vtentis industria ⁊ facultate aliquē
valorē acq̄rit seu acq̄rere p̄t. P̄opterea
ille vsus seu facultas vtendi p̄t ab eo cui
ille vsus est legitime vendi. Si iterū secū
do obstes q̄ cū habēs centū florenos fa
cultatē habeat vtendi eis vel possidendi
eos: nō solū p̄ trib⁹ annis verū etiā p̄ to
to t̄pe futuro. ergo bene eque poterit v̄de
re facultatē hanc futuri t̄pis mutuando si
cut p̄fatus debitor facit q̄ nō tenet̄ eos sol
uere ante tres annos. Ad hoc dicendū q̄
hic et ibi nō est eadē ratio. nā habēs pecu
niā nō potest ea inquantū rōem p̄cū habz
seu numismatis vti nisi mutuando vel p̄
re altera cōmutando. vtrōq̄ aut̄ currit
t̄ps futurū nō p̄ eo qui pecuniā tradit sed
p̄ eo cui mutuat̄ vel in emēdo cōmutat̄ seu
appreciat̄ vltra simplicē vim p̄cū sui: sed
debitor p̄fat⁹ nihil mutuat: dñi soluit. lxxxv
ducatos. sed poti⁹ debitū suū soluit: et de
hoc q̄ ante t̄ps debitū soluit vel aliquod
precium recipit quod quidem mutui pre
cium dici non p̄t: cū nihil mutuet. sed solū
dici p̄t precium anterioratōis ip̄ius solutio
nis: qz anterioratio hoc p̄cio estimabilis
est: ideo licite p̄t vendi. Fran. de maro. in
iij. dist. dicit. Quero pone q̄ aliq̄s dabit
alicui post annū aliqd̄ ⁊ rogat q̄ soluat si
bi statim et dicit q̄ sit liber p̄ dimidio de
biti. R̄ndet q̄ est vsura. qz mora t̄pis fa
cit hoc negociū illicitū. vñ vel debet sibi
totū soluere vel nihil diminuere p̄uenien
do tempus: et hec erit gratia: vel expecta
re tempus. et tunc erit iusticia. al̄s si dimi
nuit et p̄uenit t̄ps solutionis tenet̄ de resi
duo restituere.

ix
Quid si emi ab habēte possessiones cen

sum. x. corbū frumenti p̄ precio q̄ habent̄
possessiones ex quibus haberent̄ verisimi
liter dicte. x. corbes adiecto q̄ de omnibus
bonis suis indifferēter soluere teneat̄. Du
bium facit qz nō emo fructus certi p̄dij.
et sic potius videt̄ obligatio p̄sonalis iu
sta notata p̄ Anno. c. in ciuitate. de vsur̄.
Item hic nō emitt̄ certū ius reale. R̄ndet
Ho. de lig. in. c. fi. de vsuris. qz si cēsus cō
stituitur in bonis et ad bona fiat relatio.
nō est censendus cōtractus vsurari⁹ cum
hec merces hoc precii et alia iura realia
licitū sit emere. ff. de here. v̄ ac. ven. ⁊ ma
xime p̄cedit cum legitimū est p̄ciū et ad
obiectū census relatū. Laueat tū p̄trabēt
ab intentōe deprauata cuius sol⁹ deus est
cognitor. ex de vsuris. c. cū tu. in fi. Sz dic̄
dñs Lan̄. Nescit videre quō in casu po
sito census ille cōstituat̄ in bonis: et data
qz omnia sua bona obliget: non tū negat
quin possit cōstitui in bonis suis et illū
vendere. nec vllaz facio differentia siue cō
stituat̄ in pecunia. siue in rebus: puta gra
novino. ar. riiij. q. iij. pleriq̄. et qd̄ no. In
no. in. c. in ciuitate. Et ita credo Ho. de li.
sensisse. Ad p̄dicta facit questio illius qui
vendit fructus domus p̄ centū annis. de
qua Bar. in. l. ij. §. institutio. ff. de leg. ij. q̄
dicit qz aut vendit fructus p̄stituendo ius
in re. ip̄i ementi: et tūc est alienatio rei. l. fi.
l. de re. eccle. nō alie. Aut nō cōstituendo
sed obligando se actione p̄sonali ad dan
dos fructus: ⁊ tunc nō est alienatio. l. fi. de
cōtrahen. emp. et. l. liberto. in p̄n. ff. de ad
im. lega. et qualiter p̄pendat̄. An p̄stituat̄
ius in re vel nō. notat̄. ff. de vsufruc. l. si ita

Quid de his qui emunt
ab ecclesijs vel monasterijs certas posses
siones tenendas toto tempore vite sue ita
vt post eoz mortē ad ecclesias redeāt. R̄ e
spondet Hosti. in sum. eo. ti. §. sed an ali
quo. ⁊. quid de his. qz Kay et Hof. iudi
cauerūt hūc cōtractū vsurariū eo qz hoies
sperant viuere et sic sperāt se amplius p̄
cepturos de p̄uentib⁹ possessionū q̄ sit pe
cunia quā dederunt et sola spe cōtrahitur
vsura. Si tamē quis vnā possessionē dat
et recipiat aliā equiualentē licitus est cō
tractus certe salua pace eoz. nā ita hoies

67
foerare possunt lucrum in hoc ultimo con-
tractu sicut in primo. et adeo licit⁹ est cō-
tractus primus. s. emptio et venditio
nis sicut et ultimi. s. precarij nisi in frau-
dem fiat: nā vterq; approbat a iure. Ipsi
met etiā scripserūt q; nō habet locū iura
nisi in mutuo et ego addidi regulariter vt
appositio nē multoz casuū euitare. idō dic
q; iste cōtractus sicut et ille de q; dicit. s.
Quid de his qui oues rōe incertitudinis
excusant. L. eo. l. ij. et de pac. l. i. et. l. i. ff. de
cōdi. et demō. Si tñ ponas p constanti q;
malā intentionē habeāt et q; eos remoz
deat pscia nō excuso: purgēt enī cōscienti
am. s. de pscip. c. si. ex de vsuris. c. in ciui
tate. sed ego de illis nō sum. hec Host.

Videamus circa vsurariū xi
fraudes. Done q; quis petit a me mutuū
offerens p securitate mutui ipotecā suoz
bonoz ego aut illi dico. nolo mutuare: sed
paratus sum emere p eodē precio: et vsq;
ad certū tps reddere p eodē vsurari⁹ p su-
moz marime si modicū precū interuenit
fm Ho. in. c. ad nostrā. de emp. et ven. per
illuz tex. et. l. q;uis. §. si cū esset. ff. ad vell.
Et hoc videt sentire Hosti. q; ex solo pa-
cto de reuendendo cōtractus psumat vsu-
rarius. Hugo vt refert Archi. xiiij. q. iij.
pleriq; sentit cōtrariū in eo q; dicit q; ta-
lis si facit talē ptractū in fraudē vsurariū
peccat mortaliter. nec a peccato vsure de-
fenditur licet nō posset ab ecclesia cōdem-
nari. Si autē nō facit in fraudē nō peccat
q; talis cōtractus est licitus. et talis em-
ptio et venditio licita. L. de pac. inter em-
pto. et vendi. l. si fundū. et de in diē adiec.
l. quotiens. hec ille. Si ergo non p̄t ex solo
pacto ab ecclesia cōdemnari. ergo non in-
surgit ex solo pacto psumptio q; sit ptra-
ctus vsurarius: q; tunc posset ab ecclesia
cōdemnari vt. d. c. ad nostrā. et. c. illo vos.
de pigno. hoc etiā videt ibi sentire Archi.
qui post verba Hugo. dicit q; si interueni-
at predictū pactū de retrahendo et dese-
ctus sic in precio iusto fm. c. ad nostrā: tūc
iudicabit vsurarius. Adē expresse ibi di-
cit Anno. Adē Hosti. in sum. in ti. de em-
pti. et ven. §. si. v. illud aut notat. Vbi di-
cit q; qñq; transit de cōtractu ad ptractū
in fraudē legis. vt qñ accedo ad vsurariū

et volens recipere mutuū ipse nō cōsentit.
q; timet de vsuris: sed dicit q; emet si vo-
luero. Si hoc dicunt testes qui fuerūt me-
cum q; talia verba habuimus et venditio
fit longe circa iustū precū vel p̄e iustum
precū. et cōstat q; emptor vsurarius est:
et q; ego si facere possem nullatenus eram
rem venditurus nō valet cōtractus. vt in
c. ad nostrā. de cōtrahen. emp. Ho. an. in
d. c. ad nostrā. dicebat. Experiētia docuit
q; vsurarij dimissis ptractibus mutui in-
choauerunt facere contractus emptio nū
cōditionaliū. s. cum pacto de reddēdo rē
postea ne forma cōtractus ex vi illius pa-
cti iudicaret illū vsurariū: ceperūt bina in-
strumenta facere primū pure emptio nis.
scdm pmissionis de reuendēdo. hodie ve-
ro oportet debitorē indigentē pecunia cō-
fidere vsurario sicut sacriste faciendo sibi
purū instrumentū venditōis. vnde videt
sentire q; solū hoc pactū sufficiat. s; eo. c.
sup glo. sentit ptractū. et idē in. c. illo vos
s; q; tria cōcurrere debeāt. s. emptorē v-
surarium nō interuenisse iustū precium: et
pactū de reuendendo. et idem dñs Lauē.
de pinu. dicit ita seruari in practica. s. q; il-
la tria requirunt. vid. s. vsura. i. §. xl. et. j.
§. xv.

xij
Sed quid si fiat pactū de reuendēdo in
fra. x. annos. ita tamē q; infra quinquenni-
um instrumentū reuenditōis nequa q; fa-
cere teneat. Rñdet Hosti. et Ho. an. in. d.
c. ad nostrā. in nouella. q; eo ipso frans de-
tegitur.

xij
Quero quid si quis vendit ius recipien-
dorū redditū qd tpe cōtractus valet cen-
tum: et quia expectat solutionē fiendā cer-
tis terminis vult habere centū et. xx. nun-
quid est casus licit⁹. Rñdet idē Alex. vbi
s. videt dicendū q; nō. quia cū statim tra-
datur res q; venditur et emptoris stet picu-
lo et statim alteri vendere p̄t eā: et q; expe-
ctas solutionē fieri vis habere plus ppter
dilationē tps. videtur indirecte cōmitti
vsura. et quasi q; indirecte mutuet precū
iustū rei vendite. s. libras centū vt ex illis
habeat. xx. libras vltra sortē. hec vsura in-
directe videt cōmitti et esse in omni reuē-
dita ad tempus si enī res in p̄nti valet. x.
et quis vendat eam. xij. ppter expectandā
i iij

solutionē videtur indirecte mutare. x. vt
recipiat ultra sortē libras duas. hunc tñ
casum dicit ex de usuris. c. in ciuitate tua.
ex forma sua nō esse usurariū. nihilomin⁹
tñ venditores peccatū nō incurrūt nisi du-
bium sit merces ipas plus vel minus va-
lere tpe solutōis. forte aut dicit ex forma
sua nō esse usurariū. qz est usura indirecta
vt enī dictū est. s. indirecta usura incidit
preter cōtractū mutui. vide. j. §. primo. et
§. xvi.

Quero an aliq̄ casu liceat vendere ad
credentiā. Rñdet Alex. de alex. vbi. s. q̄
vendere ad credentiā p̄t fieri tripliciter.
Uno mō credētia p̄cū soluendi in tpe fu-
turo p̄t incidere in cōtractu p̄ gratiā et li-
beralitatē venditoris. s. qñ res venditur
fm iustam estimationē p̄ tpe emptōnis et
cōmutatōis ipius rei: et ip̄ venditor expe-
ctat solutionē libere p̄pter gratiā quā ha-
bet ad emptorē: talis credētia nullū habz
viciū usure. qz nulla excrecētia est p̄pter
credentiā: cū res vendat̄ q̄cum valet fm
iustā estimationē. que estimatio fit p̄ tem-
pore cōtractus. Secundo mō p̄t incidere
ex credentiā: nō p̄pter gratiā venditōnis
sed ex natura cōtractus. qz res nō estima-
tur fm valorē quo vel quē valet qñ tradit̄
sed quo valitura est vel sperat̄ valere tpe
solutionis. verbi gratia. Si aliqua res vē-
datur in aliquo tpe in quo nō habet tan-
tam vtilitatē et necessitatez humana vita
quantā habitura est in futuro tpe: et ven-
dens nō eam venditurus est eo tpe quo mi-
nus valet: sed alio tpe quo sperat̄ maioris
valoris. Hoc casu posito vendere ad cre-
dentiā licitū est ex natura cōtractus. vt p̄-
batur p. d. c. nauiganti. vbi dicit q̄ iste ex-
cusat̄ q̄ merces vendit plus q̄ tunc vale-
ant in certo termino percepturus solutio-
nem: et hoc si al̄s nō fuerat venditur⁹. Vi-
de. j. §. xix. Tercio mō potest fieri credētia
in cōtractu p̄ accidēs. s. ex natura t̄pis qñ
quis scz plus vendit q̄ valeāt res tpe ven-
ditionis vel q̄ valiture sint pbabiliter tē-
pore solutionis: aliter eas venditur⁹. Et
hoc mō p̄tractus est viciosus. Dixerūt tñ
quidā q̄ licet contractus sit viciosus de se
tñ excusari p̄t ex pte venditoris. Si enim
venditor rem suā nō intendit vendere cha-

rius p̄pter tempus: sed p̄pter damnum qd̄
videtur sibi imminere ex dilatōe recuperā-
de solutionis seu p̄pter vexationē suā redi-
mendā quā pbabiliter timet futuraz sibi
in repetitōe debiti sui: vel p̄pter malitiaz
creditoris et impotentia debitoris. tñ ex-
cusatur cōtractus a vicio: qz eq̄tas estima-
tionis in h̄mōi p̄tractib⁹ p̄pter recōpensa-
tionē dāni. qd̄ pbabiliter timeat̄ seruat̄ et
rectitudo hui⁹ intentōis: tunc apparet qñ
venditor potius optaret nō vendere tali-
bus q̄ vendere ad credentiā et qñ libētī⁹
daret alijs p̄ minori p̄cio q̄ istis ad cre-
dentiā p̄ maiori. Sic ergo excusat̄ cōtra-
ctus fm istos. Et si excusatio vera est excu-
satur p̄pter interesse: qz nō fit p̄ncipaliter
p̄pter lucrū sed p̄pter damnū vitandū. licz
aut sic excuset̄ videt̄ mibi casus esse dubi⁹
Uno enī mō vendens sic non p̄t excusari:
qñ. s. p̄pter credentiā plus vendit q̄ vale-
at res simpliciter: vel q̄ valitura sit veri-
similiter tpe solutōis. vel etiā si verisimi-
liter tñ sit valitura tpe solutōis qñ vendi-
tur: tñ vendens al̄s res suas nō venderet
nisi plus reciperet p̄pter credentiā et expe-
ctationē. vide. s. §. primo. Quid aut iur⁹
qñ anticipat̄ solutio p̄cū vt expectat̄ vsus
rei vendite. vide. s. §. v. et. vi.

Utrū liceat emere reddit⁹ pecuniarios
hereditarie vel ad vitaz. Rñdet Alex. de
alex. vbi. s. q̄ licet fuerit opinio magistro-
rū q̄ nō. tñ potest dici cōtrariū q̄ sit lici-
tum. Cōtractus enī viciat̄ multis modis.
Uno mō ex pte rei que vendit̄ vel emitur.
puta. qz res nō est vendibilis. vt homo li-
ber nō potest vendi. itē spiritualia. Item
res aliena. Et hoc mō fm opinionē eoz vi-
ciatur iste p̄tractus. qz pecunia nō est ven-
dibilis et int̄m viciat̄ q̄ declinat a cōtra-
ctu emptōnis et sortitur p̄tractū mutui: ex
quo nō licet sperare lucrū. Sed tñ respon-
deri p̄t ad hoc q̄ in rebus nostris tria ha-
bemus bona scz mobilia et immobilia et
ius in vtrisq̄. Et sicut distinguit̄ mobile
et immobile et ius in vtrisq̄. ita ipsum ius
vendi p̄t: nō ergo vendit̄ ipa pecunia. sed
ius p̄cipiendi redditus pecuniales: q̄uis
autē pecunia nō vendatur tamē trāsit cū
iure vendito. Videmus enim q̄ aliquid

quod vendi non potest vel emi: et tñ transit cum aliq alio qd emitur vel vendit de iure sicut ius patronatus vendi vel emi non potest qz est annexu spirituali, et tñ transit cu venditione ville vel fundi que vendi potest de iure, ita in proposito vendit ius quo vendito transit pecunia. Ius eni recipiendi talem quantitatem pecunie in bonis suis venditis quolibet anno: siue hereditarie siue ad vitam ementis non est pecunia. Sed distinguitur vnu ab alio. Veru est qz alia rone non potest vendi pecunia ius patronatus. Pecunia eni non potest vendi qz est mediu in venditione. Ius autem patronatus qz annexum est spirituali. Secundo modo potest esse viciu in contractu ex parte precij, et tale viciu excluditur ab isto contractu qm proportionatur precij iuri qd vendit. Regulare enim est qd contractus emptoris et venditoris illicitus est cu in eo non servat equitas iuris naturalis. Cum autem talis equitas servatur ita qd non est notabilis excessus precij super re vendita: nec econtra contractus est licitus, non ergo negat qm talis contractus possit viciari ex parte precij sed tñ sicut potest viciari ita potest rectificari. Tertio modo potest incurrere viciu in contractu ex parte pacti appositivi. Hoc autem est qm appositio pacti repugnat rei super qua transigit ita qd ipsa res non potest apponi pactum. Et hoc modo viciu est in symonia. Alio modo pactu repugnat contractui, puta qm contractus est gratuitus. Et tale viciu facit usura. Usura est enim ex hoc qd aliqd erigitur ex pacto nomine rei mutuate. Tale autem viciu non est in contractu predicto cu ibi sit vera venditio et non mutuus. Quarto modo potest esse viciu in contractu ex parte contrahentis sicut cum quis fingit se emere qd in pignus recipit, et tunc non excusat a vicio usure nisi computet fructus in sorte. ar. ex de pigno. c. illo vos. Et hoc modo possit aliqd dicere qd hic est viciu, quia tantu dicitur licite contrahere sicut mutuate centu p. r. quolibet anno: ita qd sic contrahens mutuat in di recte et fingens emptionem facit mutuum. Potest dici qd argumentu non cogit, qz in tali contractu non est mutuus directus nec indirectus. Vbi enim est mutuus mutuatibus obligatur mutuantibus in pigno. In tali autem contractu precij transit et ius recipiendorum

redditu suat periculo et lucro emptoris. Possit tñ in contractu incidere viciu ex parte contrahentis propter cupiditatem et auariciam contrahentis. Sed hoc accidit contractui. Anno. Do. et Jo. an. tenent qd sit licitum emere redditus pecuniarios. in. c. in ciuitate. de usuris. Alij etiam fm qd refert idem Alex. pbant hunc contractu esse licitum, qz licite possit quis emere prediu pro centu libris: et prediu emptus possit hereditarie dare alicui pro se et suis heredibus, hoc pacto qd recipiens prediu obligaret pro se et suis heredibus dare quolibet anno solidos centu danti prediu, et sic in emptione et venditione predicti talis habet pro centu libris solidos centu quolibet anno. Nihil autem differt in hoc contractu, contractus ergo videtur licitus. Fateor tñ qd non est ita honestus et decens sicut contractus quo emuntur redditus prediales.

xvi

Querit de hoc casu pone qd coitas annuensis olim quosdam redditus quos recipiebat de sale et de pane qui fiebat venalis vendiderunt certis personis vsqz ad certu tempus pro certi precij solutione ita qd infra illud tempus tenebant coitas precij salis augmentare: et nihilominus qd sal esset ad sufficientiam venale dederunt predicti emptores minus precij qm si coitas solutionem findam expectasset certis terminis. Post hoc autem per annum vel amplius magistratus predicti coitatis et venditores voluerunt predictos redditus recuperare. Contradicentibus autem primo emptoribus tandem ipsi concesserunt et diffinitu est qd predicti redditus dimitterentur coitati, et de predictis redditibus predicti emptores haberent annuatim certe pecunie quantitatem, ita tñ qd coitas possit eos reducere qm vellet ad statum pristinum recipiendorum reddituum: querit vtrum contractus sit licitus. Respondet idem Alex. qd contractus continet duos casus. Primus est venditio primorum reddituum salis vel panis venalis. Secundus continet recuperationem eorundem reddituum pro certa pecunie quantitate. Primus ergo contractus videtur esse licitus si concurrat equitas iuris naturalis, puta qd precium sit equatum rei vendite. Ratio autem quare non peccat contractus ex parte rei tradite est: qz res est vendi

i iij

bilis. Ut enim ostensum est. s. ius percipiendi
dorum fructuum potest vendi. redditus etiam futuri
siue fructus vendi potest sicut hereditas que
obuenire debet et iactus retis et similia.
Nec peccat ex parte pretij: quia presupponitur quod pre-
cium sit proportionatum rei que traditur ut seruetur
equitas inter ementem et vendentem: nec
potest infici tractus ex hoc quod minus precium
datur quam daretur si solutio fieret certis terminis:
quia ut ostensum est precium debet dari pro
re. ita tamen quod estimetur res quantum valet tempore con-
tractus. Nec peccat tractus ex hoc quod con-
tingit aliquid accipere ultra sortem: quia fors in
venditione locum non habet. Venditor enim
de nullo pretio tenetur emptori: licet teneatur sibi
de obiectione. et ideo non potest dici quod emptor
recipiat aliquid ultra sortem: imo iste qui
sic emit non est certus de aliqua sorte cum
fors transeat. Posset autem breuiter per hac
conclusionem formari talis ratio. Nullum vitium
posset esse in hoc contractu nisi vitium usure.
sed in hoc contractu non est usura: ergo. Si
non patet. quia usura non accidit nisi in mu-
tuo directo vel indirecto. xiiij. q. iij. si fene-
raveris aliquid. i. si mutuum dederis. et est dictum
Augustinus. super psalmum xxxvij. Vbi Augustinus. pro eodem
accipit fenerari: et mutuum dare pro excre-
scencia ultra capitale mutuum. Dicit autem mu-
tuum directum. ut cum mutuo tibi centum ut in
capite anni recipiam centum xx. Mutuum autem
indirectum est cum aliquis merces suas cha-
rius vendit. quia solutionem pro aliquid certum tem-
pus expectat. Si enim aliquis merces que va-
lent. v. dat pro. vi. quia expectat solutionem per
quatuor menses indirecte usque ad quatuor
menses mutuat. v. pro. vi. et indirecte accipit
lucrum. xx. solidorum quod accidit sorti. Eodem
modo est in anticipacione temporis: quia si quis dat
statim solidos. viij. pro mina grani danda us-
que ad tres menses: quo tempore creditur probabi-
liter quod valebit. xij. Iste indirecte mutuat
viij. pro. iij. usque ad tres menses. In casu
autem proposito non est mutuum directum nec indi-
rectum. quia ubi cumq; intervenit mutuum: mutua-
tus tenetur mutuantem in pretio: quia precium non
non transit. Hic autem est vera venditio nec
venditor tenetur emptori de aliquo pretio
imo si sal non vendatur et panis non esset vera
naturalis comitas in nullo teneretur emptoribus
quia res empti stat periculo emptoris. non

ergo hic est usura. Secunda etiam pars videtur
tur licite posse fieri. quia illud non est mutuum: et
licet ibi non sit venditio et emptio: tamen est ibi
iusta permutatio: quia isti permutant ius
percipiendorum reddituum centum pro. viij. reci-
piendis annuatim pro loco salis: et talis per-
mutatio videtur iusta. Non obstat quod comitas
potest eos reducere ad statum pristinum: et pro
consequens eorum iura sunt integra. et sic quic-
quid accipiunt sit usura. quia respondet idem
Alexander. quod si contractus iste fuisset pro talis modo
dum quod emptores reddituum sicut emerant
spontaneae: ita spontanee comitati redderent
vel reuenderent in perpetuum et comunitas
se obligaret in perpetuum dare. viij. pro centum.
Non videtur quod sit peccatum in tractu: dum
modo seruetur equitas iuris naturalis in
tali emptione et venditione. et hoc quia hic
non habet locum fors vel mutuum directe vel
indirecte: et seruat equitas iuris dum em-
mens et vendens conveniunt: de pretio compe-
tenti. Alio modo potest fieri contractus ita quod
incidat in contractum permutationis qui dicitur
tractus innotatus. Et hoc quia em-
ptores concesserunt quod dicta comunitas fecit
predictos redditus: et hoc quantum est ex parte eo-
rum est perpetuum eo quod non habet aliquid ius
repetendi. Predicta autem comitas dat pre-
dictis emptoribus pro quolibet loco salis
distinctis locis tali modo quod centum libras fa-
ciunt unum locum octo librarum. Et talis con-
tractus videtur licitus non obstante ar. quia ta-
lis contractus permutationis perpetuus est ex
parte ipsorum emptorum qui non potest reddere
predictos repetere.

xvij

Sed nunquid si fieret per talem modum. s.
quod dicti emptores tali modo convenirent
cum comitate. s. quod perciperent. viij. pro quolibet
octavo loco salis usque ad certum tempus. inte-
rim autem non perciperent dicti emptores dictos
redditus nunquam est licitus tractus. Respon-
det idem quod talis casus est dubius: quia videtur
percipi illud lucrum. s. viij. pro centum propter dila-
tionem temporis. s. quia emptores differunt percipere
iura sua usque ad certum tempus percipiendi illa fi-
nito hoc tempore.

xvij

Quid si emptores emissent certo pretio.
puta pro centum supra locum salis certum ius per-
cipiendi dictam comitatem pecunie. puta. viij.

pro centū in perpetuū q̄tum est ex pte ip̄o
 rū emptorū: sed tñ in potestate est cōtratis
 reddere emptorib⁹ precū r recuperare rē
 suā: nunq̄d hoc p̄t licite fieri. Et videt̄ ali
 quibus q̄ nō: qz fors hic videt̄ habere lo
 cū vt sit in potestate venditoris reddere
 sortē. Si aut̄ in casu p̄posito fit mentio de
 sorte omne lucrū qd̄ accedit sorti ē vsura.
 Preterea videt̄ esse indirecte mutuum: vt
 quis mutuat centū p. viij. annuatim maxi
 me cū fors reddi possit et lucrū sit certum
 nec possit saluari rōe incertitudinis: sicut
 saluat̄ cōtractus: qñ emunt̄ reddit⁹ peda
 giorū vel molendinorū rōe incertitudinis
 ex hoc qz plures vel pauciores p̄nt ire ad
 molendinū: vel plures vel pauciores tran
 seunt qui solvunt pedagia. et quo etiā mō
 soluat̄ p̄tractus supradictus. qñ. s. emitur
 redditus salis fm̄ qz plures vel pauciores
 veniūt ad emendū sal. Sustinēdo tñ casus
 Ad primū argumentū p̄z r̄sio. qz licz nō
 sit p̄tractus licit⁹ ex pte venditoris: tñ est
 p̄petuus ex pte emptoris: et quo ad eū nul
 la fit mentio de sorte: sed sorte transeunte
 ins p̄cipiendi redditus est suū. et ideo lu
 crū qd̄ accedit totū est de sorte. Nec tene
 tur emens tale lucrū cōputare in sorte te
 netur tñ si ibi essz rō mutui. Cōfirmat hoc
 primo p̄ illud qd̄ dictū est. s. de fundo qui
 vendi p̄t tali p̄ditōe qz vsqz ad certū tps
 vendēs p̄t recuperare fundū dato p̄cio. li
 cet emptor nō possit recuperare p̄ciū in q̄
 casu dictū est qz nō est vsura. licet hoc pos
 sit fieri in fraudē vsurarū vt dictū est. Ad
 secundū p̄t dici qz licz nō sit incertitudo ex
 pte percipiēdi fruct⁹ quasi emptor possit
 plus et minus p̄cipere: tñ incertitudo est
 ex hoc qz si dicti redditus sup̄ quibus ac
 cipit̄ certa quātitas pecunie perirēt defi
 cerēt emptori: nec amplius sibi cōitas re
 neretur qz quo ad emptorē precū transit
 et res empta stat piculo suo. licet aut̄ p̄tra
 ctus posset sic excusari: fateor tñ qz nō est
 ita honestus sicut qñ est incertitudo p̄mo
 mō. s. ex hoc qz p̄t plus et minus p̄cipi.

Quid si rē: puta frumentū nō rix
 etā venditur⁹ et rogasti me vt tibi vende
 rem an possum perere illud qd̄ valebit tpe
 quo intendebā vendere. R̄ndet Ric. vbi

s. q̄ sic. qz rōe verisimilis dubij p̄tractus
 binōi excusat̄. ex de vsuris. c. nauigāti. Il
 le enī rōne hui⁹ dubij excusat̄ qui merces
 suas vendit vt in certo termino ampli⁹ re
 cipiat p̄ eisdē q̄ valebāt tpe cōtractus: si
 tñ eas tpe p̄tractus nō fuerat vediturus.
 eo. c. s. ultimo. Si aut̄ alijs rem tpe p̄tra
 ctus fuerat venditurus p̄ minori p̄cio ex
 certa scia plus recipiat alio termino vsu
 rarius est censend⁹. Et sic p̄t intelligi fm̄
 eū illud qd̄ dicit̄ ex de vsuris. c. in ciuitate
 Sed qd̄ si de cetero hoc p̄ponant vsurarij
 vt faciāt fraudē legi. Itē quid si debet. x.
 soldos tpe messū p. r. iertarijs in pascate
 solnendis nunq̄d p̄babiliter dubitari p̄t
 qz minus valet bladū in pascate q̄ in mes
 sibus. ideo meli⁹ r̄ tutius faciēt si a talib⁹
 cōtractibus desistant. vt. in. c. in ciuitate.
 Dubitari p̄t enī vtrū plus vel minus va
 leat: qz de futuris p̄tingentib⁹ nō dat̄ de
 terminata veritas. vt dicit̄ p̄bus. i. piar.
 Porro nō p̄t dubitari p̄babiliter. i. fm̄
 solitū cursum regionis q̄ p̄siderandus est
 l. cū de malonis. s. asinā. ff. de fun. instruc.
 et. l. i. de flu. Nec Hostien. in sum. in ti. de
 vsuris. s. an aliquo. v. quid ergo. vide. s.
 s. xij.

Quid si vendit p̄ p̄cio quo in instanti
 currit: sed si plus valet vsqz ad pasca: vult
 qz illud plus sibi detur. si vero minus va
 let nō vult qz precū minuat̄. Respondet
 Hosti. vbi. s. qz proculdubio ip̄m vsurari
 um iudico cum in pacto claudicet. ar. l.
 de solu. l. pe. ff. de dam. infec. l. qui bona.
 s. si quis. et. ff. pro socio. l. si non fuerit. s.
 aristo.

Quid si habēs merces volebat eas por
 tare ad aliū locum vbi verisimiliter erant
 chariores: et inuenit in loco vbi erat q̄ si
 bi dat tantū q̄tum habere potuisset in lo
 co ad quem illas intendebat inferre: nun
 quid est vsura. Dicit̄ Anno. qz non: dum
 modo cōputatis piculo et labore nō acci
 pit̄ vltra illud qd̄ in loco vbi erat vendi
 turus fuisset accepturus. qz quo iure p̄t
 charius vendere p̄pter dubiū tps eodem
 iure potest vendere propter dubium loci.
 Idem Ray. Sed Hosti. dicit̄ qz hoc non
 est bonum simile: cum quia non est veri
 simile qz aliquis talem emptionez faceret

nisi multū egeret: et sic per hanc opinionē daretur via figmentis cō. c. tuas. extra de usuris. Tum quia laboris et expensarū est habēda ratio. s. de voto. c. magne. Jo. cal in. d. c. navigāti. cōcordat has opiniones dicens qd si emptor statim soluat precium est vera opinio Inno. quia tūc nō psumitur hoc pmittere vel emere necessitate coactus. secus si differat solutio. Et sic pcedit opinio hosti. Sed in foro cōscientie in quo creditur confitenti non est necessaria istas psumere fraudes. qz a cōfidente exquirenda negotij veritas Ikay. tenet cū Inno. in sum. de usuris. s. item si aliquis. vide pe. de āca. c. i. de usuris. in. vi. xxii

Quero pone vedit qd fructus predij ad tempus. puta. x. ānoz p mille. cum fructus illi p dī cōiter valeat ānatis centū quinquaginta. est ne licitus talis cōtractus ex pte emptoris. refert Jo. an. in additōib⁹ ad specu. super Ikica. de usuris. hanc qstionē fuisse formatam in quodā mōasterio. et p emptore facit qd ille mille submittit foro tuito casui xxiii

Quero pone qd petrus hz centū libras in bācho alicuius recipiendas vsque ad quatuor mēses. vtrū alicui liceat emere eas pro. lxxx. dicit multi qd sic. Sed Alex. de alexan. vbi. s. dicit qd nō. quia emēs plus et minus dat secūdū qd plus et minus expectat pecunia exolvēda et scdm qd plus et minus retinet prium vendēs. ita qd lucrū illud videt puenire ppter dilationem temporis et maioritas prij ppter anticipatōne solutōis qd nō licet. Caudē ergo iste cōtractus ex eo qd videt fieri in fraudē vsurarū et videt esse indirectū mutū vt qsi quis mutuet i pnti. lxxx. p. xx. recipiendis vltra sortē vsqz ad quatuor mēses Qd si res vlt pecunia que d3 haberi esset in piculo. vel in manu alicuius a quo non posset extorqueri sine magnis sumptibus et laboribus. tunc haberet locū qd liceret minus dare et plus accipere: qz res in piculo ceteris paribus minus valet qd illa que est extra periculū. Nō obstat qd licet emere ius exigendi rem p minori pto qd expectatur. Sed in pposito nō sic est: quia pecunia que est in bancho nō est in pbabili piculo cui⁹ signū est. qz hoies qui vendūt

suas merces recipiūt solutiones fiendas in bancho certo termino quā solutionē nō reciperēt si esset pbabile piculū. xxiiii

Quero de tali casu aliqs portavit sal Janne et vendidit ipm cōitati p precio certo picipiendo qn aliq qui ante portauerunt sal qd ipe eidē cōitati vendiderūt fuerit seriffactū. Talis aut vendēs nolens tāto tpe expectare solutionē fiendam vendidit iura sua que habet sup cōmunitatē minori pto qd debeat recipere. Ikndet Alex. vbi. s. qd aliqui dicūt qd licet. aliq dicūt casum istū nō differre a priori in forma. et iō sicut nō licz accipere plus in pmo ita nec in isto. et maxime si rōe tps maioris vel minoris plus vel minus dat: siue emit maior vel minori precio: secus esset si pecunia esset in piculo vel si nō sine magnis dispēdīs et sumptib⁹ posset recuperari. xxv

Quero pone qd quis emit terrā ab aliq multo minori pto qd valeat restitutus eā p eodē pto infra certū tps siue quādocūqz voluerit vedito. Ikndet Alex. de alex. qd p̄t fieri in fraudē vsurarū: et maxime qn precij vir accedit ad dimidiū iusti precij. Probat hęc extra de empti. et ven. c. ad nostras. vbi casus ponit. Habet de hoc in in tex. et glo. Iste etiam casus ponit extra de usuris. c. cōquestus. in glo. magna. vbi ponunt casus quibus p̄t accipi ex crescentia vltra sortē inter qd ponit hic. Si vendito tibi fundū in isto pto ea lege. vt qncūqz solvā tibi precij qd mibi das fundus ad me reuertat. In isto casu lucrāt oēs fructus aliter si modicus esset precij psumit cōtractus factus in fraudē vsurarū. et maxime si emptor cōsuevit exercere vsuras. Cōcedit ergo glo. qd cōtract⁹ poterit esse licitus. qn. s. iustū est precij: et p̄t fieri in fraudē vsurarū qn. s. precij nō est pportio natum: et qn emptor p̄suevit exercere vsuras. ex de pigno. c. illo vos. Ponunt ergo tres casus quib⁹ psumitur talis cōtractus fieri in fraudē vsurarū. Primus ex eo qd modicum est precij respectu valoris rei. Secundus ex eo qd aliqd persolvit vltra summā receptā. puta fuit res vendita precij centū et in pacto qd cū rescinditur venditio solvantur centum et viginti. Tercio quādo emptor cōsuevit exercere vsuras.

Probantur hec p. d. c. ad nostrā. et. c. illo
vos. vide. s. s. xi. xxvi

Quero de hoc casu Petr⁹ existēs Januē
nue emit a martino turonēses recipiēdos
in Franciā in talib⁹ nundinis. Rñdet idē
Alex. q^z si emens plus vel min⁹ dat ppter
dilationē t⁹is vel q^z plus vel min⁹ dimit
tit vendenti vel pmittenti dare turonen
ses in franciā. verbi grā. Si vsq^z ad nun
dinas sunt tres menses min⁹ dabit emēs
p libra turonē: q^z si essent tñ duo menses
cōtract⁹ nō videt licitus. et maxime si pe
cunia recipiēda in termino pbabiliter cre
ditur plus valitura: vel si sic emens comu
niter lucrat. Hoc enī posito videt esse in
directū mutuū: vt q^z det minus pbabili
ter recepturus plus in termino. secus si es
set dubiū. Rñone enī dubiū pbabilis vel cō
muniter accidētis forte posset excusari.

Quid si vendo tibi bladū xxvii
vel rem meā vt tradas mihi tantū q^z cum
valebit in tempore quo char⁹ erit hoc an
no: an sit vsura. Rñspōdet monal. in sum.
q^z sic. q^z sperat aliqd futuri t⁹is vltra for
tem. Et hoc exprimit forma cōtractus: q^z
regula est magistralis. Vbi cūq^z vendens
de sorte intendit accipe plus q^z sit fors. et
hoc exprimit forma cōtract⁹ vsura est ibi.
Et si dicat ibi nō est mutuū ergo nec vsu
ra. Rñdet q^z est vsura indirecte. xxviii

Quid si quis vendat alteri bladū p. xx.
soluendis in messe: q^z est tñ. xv. in pfixo
termino fm boni viri estimationē valitu
rum: et postea veniat charistia. et dictus
emptor illud bladū vendat p. xxv. nunqd
primus venditor aliqd emptori restituere
tenet. Videt q^z nō: q^z emptor in nullo est
damnificatus imo lucratus. In cōtrariū
facit q^z ille ptractus fuit vsurarius ergo
tenet aliqd restituere. Rñdet Do. in sum.
li. iij. ti. xl. q^z venditor ille tenet restituere
emptori illud q^z supuendit vltra estima
tionē boni viri. q^z licet emptor damifica
tus nō sit: hoc fuit ppter euentū rei qui nō
excusat ab vsura. damnificatus tñ fuit q^z
multo plus emit q^z in termino valebat fm
estimationē boni viri. xxix

Quid si tpe quo mensurandū est granū
p quo tibi nūc centū dedi. puta do tibi p
cum tpe messū et mensure debent in pa

70
sca q^z granū plus valebit. Rñdet Hosti
in sum. de vsuris. s. an aliq. v. iij. Et po
nit Jo. an. et aliq in. t. fi. j. eo. et sentit ibi
dem apte glo. q^z vsurarius erit. q^z fm cō
munē et solitū cursum fere omniū regionū
qui cōsiderand⁹ est. l. i. de flu. solet esse cha
rius tpe pasce q^z tpe messū. Et si dicat q^z
q^z cōtingit cōtrariū. Rñdet Do. q^z de
his q^z raro cōtingūt non est facta lex. ff. de
le. l. nā ad ea.

i
Sura quarto in cōtractu societatis.
Quero de hoc casu. Aliqs ci
uis Januensis cōmittit pecuniā
bone fidei alteri⁹ vt inde lucret et iuste. et
habet inde partē in lucro: vtrū liceat. Rñ
det Alex. de alex. in suo tracta. q^z cōmissio
pecunie p⁹ fieri duob⁹ modis. Vno mō q^z
fit translatio pecunie siue rei cōmissa in to
to vel in pte in dñium illius cui cōmittit⁹
et p pecunia sic cōmissa nō licet aliqd spe
rare sicut nō licet sperare p re alteri⁹. Sed
licet sperare alicui lucrū ex re sua. Secūdo
mō fit pmissio pecunie vel alterius rei ita
q^z nō transferē dominū sed remanet tota
res commissa in dñio cōmittentis. Et hoc
modo cōmittēs potest sperare lucrū sicut
de re sua: q^z tunc est commissa pecunia vel
res alia: sicut cum cōmittit aliquid seruo
vel ministro qui negociat de rebus dñi ad
utilitatē eiusdē: et p cōsequens q^z excre
scit sorti sicut rei pprie iusto titulo possi
detur. Nec est simile de mutuo et cōmoda
to. q^z in mutuo pecunia stat in piculo illi⁹
qui accipit: nō sic in pecunia cōmodata q^z
stat in piculo cōmodantis. et ideo licite p⁹
sperari lucrū ex pecunia. Oportet autē q^z
pecunia tota sit cōmodata: q^z si p⁹ esset
cōmodata et partim mutuata possit ibi eē
viciū vsure. Si enī aliqs cōmittit alicui
centū ita q^z medietatē ei mutuet et aliam
medietatē suo retineat dñio. Ita q^z ille
cui cōmittit debeat de illis negociari ad
lucrū: dico q^z hmoi lucrū habet viciū vsu
re. q^z sperat nō solū ex re cōmissa sed etiā
mutuata. et ideo ex mutui adiectōe gene
ratur viciū in toto cōtractu. ij

Quero quō in pmissione talis pecunie
cōmittat vsura. Rñdet Ric. in. iij. di. xv.
ar. v. q. v. q^z hoc cōtingit quadrupliciter.

Primo modo quando capitale et lucrum ponitur sub certitudine. Secundo quando capitale ponitur sub certitudine et lucrum sub fortuna. Tercio quando lucrum ponitur sub certitudine et capitale sub fortuna. Quarto quando utrumque ponitur sub dubio. Primis tribus modis accipiens ultra sortem tenetur ad restitutionem. quia contractus sunt usurarii siue directe siue indirecte. siue implicite siue explicitate. Et quia de tercio modo non est ita clarum sicut de primo et secundo. ideo probatur quod dictum est per auctoritatem ex de usuris. c. naviganti. naviganti vel eunti ad nundinas certam mutans pecunie quantitatem pro eo quod suscipit in se periculum recepturus aliquid ultra sortem usurarius est censendus. quia nisi fuerit culpa vel negligentia illi qui accipit raro accidit quod pecunia quam mutuo accipit perdat. Non ille qui in casu isto dat mutuo pecuniam habet in fauorem suum illud quod accidit sepe. nec habet contra se nisi illud quod accidit raro. Nec obstat illud quod dicitur. l. de nau. se no. l. i. scilicet contractum ab obseruatione communi usurarium liberum esse: quia et si non sit commissa usura: tamen usura est. Non glo. super illud verbum. communi usurarium. dicit. Sed non centesimam. Quarto modo accipiens ultra sortem aliquid restituere non tenetur. quia ratione verisimilibus dubium tractus huiusmodi excusatur. ex de usuris. c. naviganti. §. ille quoque. iij

Quero quot modis variatur contractus societatis. Respondet idem Alex. quod tripliciter. Aliquando enim vnus ponit tantum pecuniam et alter operam corporalem. Aliquando vnus ponit pecuniam et operam. et alius pecuniam vel operam tantum. Aliquando autem ambo ponunt in societate pecuniam et operam vel pecuniam tantum. et in omnibus seruanda est equitas ne aliquid fiat in fraudem usurarium. iiij

Quero pone quod aliquis ponit in societate operam tantum: alius ponit libras. xxx. ad terciam partem lucrum et damnum: hoc est ad lucrum et damnum. x. librarum. xx. remanentibus semper saluis: hoc casu posito nisi ille qui operam ponit mercedem recipiat pro labore quem sustinet pro commercio. x. librarum quarum lucrum et damnum spectat ad illum qui pecuniam dedit usurarius est qui pecuniam dedit. nam. xx. libras mutuauit mercatori pro commercio. x. librarum tantum pertinentium ad lucrum et ad damnum.

illi qui pecuniam dedit cum sit recepturus. x. libras que non stant periculo suo et commercio circa. x. libras. Deberet enim. xx. libras stare periculo suo: sicut et illi qui operam gerit. Et etiam debet stare lucro illi qui operam ponit. quia que habet onus conueniens est ut habeat emolumentum. Et ideo si ille qui operam gerit nihil habet pro mercede laboris exhibiti in lucro quod accidit illi qui pecuniam dedit usura committitur. quia hoc casu posito ille qui pecuniam dedit nihil debet habere pro. xx. libris ad similitudinem mutuatis que ratione mutui nihil potest habere ultra sortem. Non enim contrahitur societas ita quod vnus ponit pecuniam et alius operam licitus est contractus non est in proposito. quia si mercator recipiens pecuniam et ponens operam postquam emit merces perdat eas perdat. xx. libras et operam corporalem Collator autem pecunie non perdit nisi. x. libras: et non operam corporalem Casus ergo non est licitus sed in fraudem usurarium factus. v

Quid de his qui mutuam pecuniam ad negociandum hoc pacto quod capitale sit saluum. i. si perit pereat mercatori. et si quod lucrum interueniat illud diuidatur. Respondet Bald. in. l. i. l. pro socio. quod iste contractus sapit usurariam prauitatem. et ideo quicquid capiunt de lucro minuit sortem et tenetur ad restitutum. Non enim est ista societas neque ex forma tractus neque ex natura. Ex forma non: quia est tractus mutui. Ex natura non: quia est contra naturam societatis. scilicet quod vnus habeat caput saluum et alius fractum. ut. ff. e. l. mutuius. Et ideo illud quod legitur notatur ex de dona. inter vi. et vxor. c. pro vestras. debet intelligi quando pecunia datur ad pare lucrum et damnum. quia tunc contractus est licitus. vi

Quero quando vnus ponit pecuniam tantum et alter operam ex quibus partibus isti intelligantur socii: tam in lucro quam in damno. Respondet Bald. in. d. l. i. l. pro socio. quod ex partibus equalibus nisi aliud sit actum. Et est ratio. quia societas habet instar fraternitatis. unde sicut inter fratres debet seruari equalitas sic inter socios. ff. pro socio. l. si non fuerit. vii

Quero pone quod in diuisione societatis post longa tempora et multas labores et sudores prece dentes non inuenitur nisi solum capitale saluum: an totum ipsum capitale debet habere ille qui ipsum posuit: an vero de

beat equalit̄ diuidi. dicit glo. q̄ debet eq̄
liter diuidi nisi aliud actū sit. et mouetur
tali rōne. Nam tale capitale videt̄ a prin
cipio cōmunicatū: sicut dicimus in socie
tate omnīū bonoz q̄ vnusq̄sq̄ videt̄ cō
municasse alteri qd̄ erat p̄riū. et sic de p̄
prio transiit in p̄mune. vt. ff. eo. l. ij. Pre
terea ille qui posuit operā intelligit̄ po
suisse precū ope: qd̄ precū lex assimilat et
coequat pecunie posite ex altera pte. Dñ
p̄inde est si vnus ponit. x. alter operā. ac si
vterq̄ poneret. x. et quilibet ferret. v. ergo
ita in p̄posito. Preterea si ille q̄ ponit o
perā perdit operā. ergo et ille q̄ ponit pe
cuniā: al̄s sequer̄ absurdū q̄ vnus pecu
niam totā p̄deret alter nihil. Videt̄ casus
l. nostre. in x. cōferente. nam cōferre p̄rie
est idē qd̄ cōicare. vt. j. de colla. l. illā. et. l.
illud. et hanc partē tenet glo. de iure. De
cōsuetudine autē dicit q̄ capitale debeat
esse saluū. et si ita est cōsuetū intelligit̄ etiā
hoc tacite actum. q̄ cōsuetudo tacitū pa
ctum inducere videt̄. l. loca. l. licz. Quid
ergo dicemus nō videt̄ valere ista cōsuetu
do nec pactū: quia p̄ tale pactū traheretur
cōtractus ad naturā fenoris. nā sicut ibi
est periculū debitoris: quia nihilominus
creditor accipit vsuras: ita hic esset rece
ptoris piculum. Dico perditōis operarū
et nihilomin⁹ si ope aliqd̄ fructificassent
lucrū esset cōmune. Sed rñdeo q̄ nō est ve
rum q̄ trahat̄ ad naturā fenoris. vt dicaz
in sequenti questione. et nota. ff. p̄ socio. l.
cū duob⁹. §. item ex facto. Tu dic fm̄ Ma.
de are. q̄ nō solū de cōsuetudine: sed etiaz
de iure est q̄ capitale sit saluū. Quare enī
socius meus deberet habere pecuniā meā
Et si tu dicas q̄ ponit operā. Rñdeo q̄
precū opere intelligit̄ correspondere in
terusurio pecunie nō ip̄i sorti. Vnde si vn⁹
ponit cōmoditatē ope: certe et alter ponit
cōmoditatē pecunie nō aut̄ p̄rietatē. Fin
ge enī q̄ vnus ponit in societate. x. milia.
alter operā tm̄. certe hic nulla p̄t esse p̄por
tio. Nisi de cōmodo ope ad cōmodū pecu
nie nō ad ip̄am totalē sortē. Preterea il
lud est exp̄ssum q̄ in societate ponitur ex
vna parte. puta ponitur pec⁹ ex alia opa
pastoris: quia sola cōmoda et damna in ob
uentionibus sunt cōmuniā: nō autem ip̄m

71
pecus. vt. d. §. si coeunda. vt dicamus q̄
in dubio intelligit̄ potius posit⁹ vsus rei
q̄ res. Bal. vbi. s.

Quero pone q̄ ip̄m capitale est p̄ditū
vel diminutum aduersa fortuna. nunquid
ille qui ponit operā teneatur aliquid con
ferre ei qui posuit pecuniā. exemplū in dir
minutione. Ponamus q̄ ego posui in so
cietate. xx. et sint perditā. x. vtruz debebis
mibi reficere. v. et videtur q̄ sic. quia dam
num debet esse p̄mune. vt dicit. l. si nō fue
rit. vnde si totū damnū esset meum esset
cōtra naturā societatis. Cōtrarium deter
minat glo. f. q̄ ille qui ponit operā solum
nunq̄ videtur se obligasse ad damnū for
tis. Sufficit enim damnū amissarū opera
rum. Et hoc p̄batur quia correlatiuorum
est eadem natura. Vnde sicut de capitali
nihil lucratur ponens operā ita de capita
li nihil damnificabitur. Si autem lucra
retur ita et damnificari debere: quia de
cōtrarijs eedē dantur regule. vt. l. de fur
tis. l. manifestissimi. §. sed cum in vsura. in
ter. ibi. Vbi est periculū ibi et lucrū. Sed
Petrus dicit aut pecunia est statim perdi
ta et tunc sit damnū cōmune. aut post ope
ras prestitas: et tunc sufficit damnū ope
rarū. hanc opinionē dicit Ly. esse equiorē
Ma. de are. dicit indistincte q̄ damnū est
cōe. vt. ff. e. l. cū duob⁹. §. quidā sagariā. et
l. id qd̄. §. idē celsus. Tu dic q̄ quaten⁹ est
cōe lucrū eatenus est cōe damnū: et nō ali
ter vt p̄dixi. et iō primā opinionē tene. Si
est cōtracta societas ad p̄tē damni et lucrū
tūc tene terciā opinionē. Nec p̄t cōqueri
q̄ p̄didit opam manualē: nā et ali⁹ p̄didit
interusuriū pecunie sue. Sz si nō apparet
q̄liter sit cōtracta societas intelligit̄ p̄tra
cta fm̄ cōsuetudinē regionis illi⁹: et inter
mercatores fm̄ p̄suetudinē mercatorū. vt
in aut̄. de fideius. §. fi. et de edil. edic. l. q̄
si velit. §. qui assidua. et. j. de fideius. §. fi.
bec Bal.

Quero pone q̄ in societate vterq̄ poit
mixtim pecuniā et operā: sed vn⁹ maiore
pecuniā q̄ alter: nunqd̄ p̄tes lucrū erunt
eq̄les eq̄litate p̄portōis. i. q̄titatis. Vbi
grā. Vn⁹ poit duas p̄tes alter terciā: nā
in lucro et dāno q̄libet d̄ h̄re p̄tē correspō
dentē ei qd̄ posuit i societate: si de s̄ nihil

aliud est expressum quasi de hoc tacite in-
ter eos actū esse intelligat: ut q̄ plus one-
ris et piculi sustinet plus emolumentū spe-
ctet. ut ff. de re. iur. l. scdm naturā. Et ita
intelligit. d. l. si nō fuerit. in p̄ncipio. Qd̄
est notabile et verum nisi opa et industria
vnus valde excederet operā et industriā
alterius. puta si solus nauiger: si solus pe-
grinet si picula p̄ se subeat solus. si solus
stat fixus ad apotecā et silia. ut. d. l. si nō
fuerit. §. i. Vnde ad arbitriū iudicis recur-
rendū est ac si hoc esset exp̄sse actū. ut. ff. p̄
socio. l. si societate mecu.

Quero exempla de dānis. R̄ndeo qd̄
dam est damnu intrinsecū. ut qz merces ī
societate posite perierūt. vel pecunia a la-
tronibus est ablata: et de istis dictū est. s.
Quedā sunt damna extrinseca ut qz socij
cōtraxerūt multa debita: adeo qz de corpe
societatis nō possent solui. Et tunc indi-
stincte dico qz damnu taliū est cōmune: ut
si vnus totū soluit recuperat ab alio p̄ ra-
ta. Et si vn⁹ est in carcere et facit ibi sum-
ptus de p̄muni debēt solui. ut. d. §. quidā
sagariam.

Quero an dans pecuniā mercatori ut
de lucro partē habeat p̄mittit vsurā. R̄ndet
Jo. cal. in. c. nauiganti. ex de vsuris.
Jo. glo. notat. xxiij. q. iij. pleriqz. qz si pi-
culū spectet ad accipientē nō est licitū: sed
si cōtrahunt societate ut periculū spectet
ad vtrūqz bene est licitū. nā vn⁹ ponit pe-
cuniā alter supplet laborē. ff. p̄ socio. l. v.
§. i. Hoc intellige cū mercatio ē licita. als
secus. ad hoc. s. de dona. inter vi. et vro. c.
p̄ nostras. p̄ quā decretalē Hosti. in sum.
huius ti. §. an aliq. ver. quid si piculū. vbi
plene tractat d̄ hoc: voluit defendere qz si
etiā damnu ī solidū suscipit in se recipiēs
talis societas est licita. Insti. p̄ socio. §.
de illa. r̄ sequēti: Et qz in alijs cōtractib⁹
valet pactū appositū p̄ter naturā p̄tractus
ut damnu spectet ad suscipientē ut in cō-
modato et similib⁹. Vñ dicūt quidā qz ta-
lis societas p̄cedit ex vi pacti: quia cōtra-
ctus ex cōuentione legē accipiūt in regula
iuris cōtractus. li. vi. Azo et Accursius te-
nent cōtrariū. in. l. si nō fuerit. ff. p̄ socio.
qz nō est vera talis societas cum sit cōtra
eius naturā. Societas enim est quedā fra-

ternitas. ff. p̄ socio. l. verū. i. r̄nso. quare se-
quitur qz tale pactū nō sit p̄ter naturā cō-
tractus: sed p̄tra eius naturā. vnde nō va-
let ex de p̄ca. c. vlti. ff. e. l. cum p̄cario. Vñ
finaliter dicit Hosti. qz si pecunia periret
casu fortuito in foro cōscientie cōsulendū
est ei q̄ dedit qz remittat. veruntū bene p̄t
cōtrahi societas qz ad vnum p̄tineāt due
ptes lucri et ad aliū tertia si is q̄ plus de-
bet habere plus cōtulit societati vel pecu-
nie vel opis. ut. d. l. si nō fuerit. et in. d. §.
de illa. als secus rōne p̄dicta. Qd̄ aut̄ di-
citur insti. p̄ socio. §. adeo. qz p̄t cōueniri.
qz quis lucri partē ferat: et de damno nō
teneat nō est intelligendū de capitali: sed
de damno in lucro mercimonij: quia p̄prie
lucru dicit̄ omni damno deducto et dam-
num omni lucro deducto. et ideo p̄t coi-
te societas ut eius lucri qd̄ reliquū in so-
cietate sit omni dāno deducto: altera ps
que sup̄est feratur. s. ab vtraqz pte. et eius
damni qz similiter relinquit̄ ps capiat̄. s.
ab vtraqz pte. ff. p̄ socio. l. quint⁹ mutius.
Et ideo si solū de damno fuit expressus qz
esset cōmune hoc intelligit̄ repetitū et ī lu-
cro et ecōtra. insti. p̄ socio. §. illud. Et er-
go sit vera societas dicebat Hof. qz dāna
et lucra debēt esse cōia p̄ decreta. p̄ vras.
nec p̄baē cōtrariū.

Quero pone qz pactū est inter duos qz
vnus ponit mille alter operā: r̄ de his mil-
le parū restat casu fortuito. vñ operari⁹ nō
vult ponere operā vel rē suā q̄ magna est
cū re socij q̄ pua est. qd̄ iuris. R̄ndet Bal.
in. d. l. i. l. p̄ socio. qz talis fonet equitatē
ut. ff. de admini. tu. l. ita aut̄. in p̄n.

Quero pone qz duo sunt socij omnium
bonorū: puta filius legitimus et spurius:
modo pater instituit heredē filium legiti-
mū. queritur vtrum aliquid acquirat̄ spu-
rio. R̄ndet Bal. vbi. s. qz sic. nō ratōne re-
liciti sed societatis. Text⁹ est notabilis. ff.
de liber. lega. l. si is q̄ duos. Et ista est cau-
tela quādo pater vult aliquid de suis bo-
nis ad spurium puenire qz faciat eos inuicē
sociari.

Quero pone qz plures sunt socij omni-
um bonorum vnus istorū ex vsuraria pra-
uitate quesinit multa et cōicauit socio seu
fratri: nunquid ep̄s poterit cōpellere istū

fratrem eundemq; sociū ad restitutionem
vsurarum dic q sic. vt. ff. eo. l. q enim. hec
Baldus.

Quero pone q ego et tu cōtraximus so
cietatē duraturā quinquennio hoc pacto.
q ego ponam mille et tu operā. vel q ego
ponā merces valentes mille et tu operā.
deinde casu fortuito ante quinquennium
perierūt: nunq̄d ego cogar iterato pone
re. glo. in. d. l. i. l. p socio. dicit q nō. quia
est finita societas. Itē quia videt actū so
lum de ponendo semel nō pluries. vt. ff. e.
l. socius p filia. s. nec si possessor. xvi

Quero nunq̄d ille q̄ debet ponere ope
ram. puta navi gādo v̄l circum circa nego
ciando debeat ponere istā opam suis sum
ptibus et expensis: an vero expensis socie
tatis. Et videt q̄ suis: sicut dicimus in co
lono. l. q̄ semē et oīa tenet ponere de suo.
vt eē de decimis. c. tua. et tñ colon⁹ p̄tari
us socius est. vt. ff. locati. l. si merces. s. vis
maior. licet in textu sit ibi dictio q̄si. vnde
nō est omnino soci⁹. Itē dicit Bald. dic q̄ q̄n
p̄ficiscit causa societatis: debet habere ex
pensas de corpore societatis. Qd̄ intelligas
exceptis his q̄s fecisset domi. ar. ff. de pe
ti. heredi. l. sed et si lege. s. qd̄ autē. Item
quare nō dicitur lucrū nisi deductis expen
sis. vt. j. de colla. l. illud. et. ff. p socio. l. mu
tius. et ita tenet Ita. de are. et Ly. xvij

Quero an aliq̄ casu possit q̄s pecuniaz
suā dare et inde licite recipere lucrū. Itē dicit
monal. in sum. q sic in trib⁹ calibus. Pri
mo q̄n dat pecunia p modū societatis. Se
cundo q̄n datur alicui p aliqua arte: vt in
ciuitate honeste negociet. Tercio q̄n dat
vt in aliqua certa arte q̄s laboret intra ci
uitatē cū denarijs sibi datis. Si vis ergo
vsurā vitare dando tuos denarios potes
ita dare. verbi grā. Dñs An. annuera
uit et tradidit dño Bar. centū libras noīe
societatis inter eos cōtracto tali pacto. q
dñs Bar. ponat operā suā laborādo et ne
gociando et lucrādo in tali arte in ciuita
te Bononie cum dicta pecunia fideliter et
sollicite et diligenter vsq; ad vnū annū in
fine anni infra septē dies dñs Bar. dedu
cat de societate expensas et sumptus et ex
timationes operū. que in ea bona fide fece

rit et similiter dicto An. restituit capitale
suū. s. centū libras. deinde illud qd̄ super
erit lucri medietatē vel terciā p̄tem ei da
bit: et aliā partē sibi retineat. Si autē fue
rit ibi damnū sine omni negligētia vel cul
pa vel dolo p̄dicti Bar. tñc vterq; sustine
at de damno. s. dñs An. de tanta pecunia
quā posuit in ciuitate seu societate. et dñs
Bar. p̄rata sumptuū et operarū ab eo p̄
stitarū. Si vero damnū cōtingerit dolo et
culpa seu negligētia ipsius Bar. teneat dē
ctus Bar. restituere dicto An. dictas cen
tum libras integre cū omni damno et in
teresse suo: et teneat dictus Bar. reddere
rōem negociatōis sue: et p̄bare damnū si
qd̄ fuerit fin iudiciū et allegationē triū le
galiū viroz. qui sint noti et amici vtriusq;
partis et experti et periti in tali negociatō
ne siue arte que oīa p̄mittit dictus Bar.
dicto An. attendere et obseruare sub pe
na dupli dicte quātitatis pecunie et obli
gatōe bonoz suozū que cōstituit se ei⁹ no
mine possidere qua pena soluta vel non et
cetera. Item dñs An. fecit cōstituit et or
dinavit dñm. c. p̄ntem: et mandatū susci
pientē suū p̄curatorē specialē ad negocia
tua gerēda et administrāda in quadā cōti
tate pecunie. videlicet centū libraz bono
niensium quas eidem dño Bar. coram te
stibus infrascriptis numerauit et tradi
dit vt deductis denarijs in ciuitate bono
niensi: et in tali arte honeste negociet et lu
cretur fideliter et sollicite: et fideliter hinc
ad vnū annū. Et p̄pleto anno statim infra
octo dies deductis expēsis et estimatōne
operarum suaz quas bona fide fecerit oc
casionē p̄dictarū: superfluū vero totū qd̄
habuerit vel ad eū puenerit ex dicta pecu
nia et negociatōe restituat dicto An. retē
ta tamen sibi pro remuneratōne suscepti
officij terciā parte lucri qd̄ sibi superfue
rit vltra expensas et operas suas et vltra
capitale ipsi An. et debeat reddere rationē
gestionis et p̄curationis et p̄bare dam
num si qd̄ ibi fuisse dixerit scdm iudiciū
et approbatōnē triū legalium viroz
amicorū vtriusq; qui sint experti et periti
in tali negociatione que omnia et singula
supradicta. S. suscipit et promisit per sti
pulationem ipsi An. exequi et attendere

et observare et in nullo contravenire sub pe-
na dupli dicte quantitatis: et sub obligatio-
ne suorum bonorum que constituit se illius nomine
possidere et pena soluta vel non. Item dominus
De. commisit numeravit et tradidit Jo. c.
libras bonorum ad laborandum in tali arte in
civitate Bononiam. hinc ad septem menses vel
quodcumque plus eas tenuerit de communi portio-
ria ad quartam partem lucri qui Jo. promisit
domino De. laborare cum dictis denariis et lu-
crari bona fide et omnem diligentiam et solli-
citudinem et custodiam adhibere. et in fine ter-
mini restituere ei dictam pecuniam quantitatem
cum quarta parte lucri salvo quod non teneatur
de casu fortuito: dum tamen illud probaverit in-
fra septem dies postquam acciderit et nulla eius
culpa vel dolus aut incuria casus processit
Et si dixerit perditam esse factam in dictis
denariis teneatur ostendere per bonos et
legales viros huius artis qui non habeant
partem ibi.

Sura quinto. s. in i
contractu locationis. Quero quomodo
committatur in hoc contractu usura.
Respondet Alex. de alexa. Si locator estimat
valorem rei locate et si perdat qualitercumque
tunc locator vult rem suam recuperare hoc fit
in fraude usurarium. quod estimata intercedit
loco pecunie nec est vera locatio. quod loca-
tor tradit rem suam suo periculo pro qua mer-
ces ei constituit. Dicit autem locator qui re-
sua promittit aliquam uti mercede conventa.
Dum si permitto te uti domo mea mercede
conventa ego dico locator et tu conductor
ex de loca. et conduc. c. i. et c. propter. Aliquam
tamen locatio dicitur firma. ex de loca. et conduc.
c. vestra nobis.

Nota quod locatio fit in perpetuum et ad tem-
pus: et si moriatur conductor infra certum tempus
succedit ei heres. secus si in usufructu qui
personalis est et moriatur cum persona.

Est alius contractus medius inter loca-
tionem et venditionem. s. emphyteoticus. de quo
ex de loca. et conduc. c. potuit emphyteota.
ubi dicitur glo. Emphyteosis est medius in-
ter locationem et venditionem. In hoc autem
accedit ad venditionem. quia quando talis contra-
ctus celebratur: aliquid datur sicut in ven-
ditione datur pretium. Sed tamen differunt quod
per venditionem transferuntur dominium. secus in

emphyteosi. et ideo magis videtur accedere
ad naturam locationis: quod sicut locator reti-
net sibi dominium et singulis annis aliquid
recipit ita et hic. quod emphyteosis in singu-
lis annis canonem confirmat. Emphyteosis
est nomen grecum magis quam latinum: et est idem
quod melioratio in latino. Et hoc quis anti-
quitas sterilia tamen per hunc contractum concedere
bantur: sed postea permittum est fieri de fer-
tilibus et fructuosis.

Quid de nautico fenore. Vide For. et
monal. in sum.

Quero an conductor teneatur de casu for-
tuito. Respondet Hosti. in sum. in ti. de loca.
quod non. ff. locati. l. si merces. §. vis maior. et
l. videamus. §. si hec. et. l. si quis fundum. in
§. i. et. l. marcus. §. domum. et. l. ultima.
Sed bene teneatur de dolo et lata culpa et le-
vi. ut in sti. de loca. §. si. quinimo dicit bo.
in Jo. quod si quis mercedem accipiat pro custo-
dia teneatur etiam de levissima culpa. in sti. de
contrahen. emp. §. quod si fugerit. et ex de deo
posito. in c. bona fides. §. de culpa. Culpa
autem conductoris senicie annumeratur ut si
magister scolari oculum effoderit seuerius
cum calce percutiendo. quod lenis castigatio
tamen ei promissa est. ut. ff. loca. l. item queritur. §.
item iul. ff. ad. l. aquil. sed et si quecumque. §.
ultimo. et ex de homi. c. ad audientiam. Item
imputatur ei si pallium meum dederit alteri per
errorem: quod non toleratur error in facto proprio
Item si vestimenta pollienda acceperit et
mures roserint de culpa teneatur. ut. d. l. item
queritur. §. si fullo. et. §. item si pallium: et ad
vella. l. quecumque. Item si vitulos pascendos
vel aliquid sartiendum vel polliendum vel gem-
mam sculpendam vel includendam conduxit
teneatur excepto si vicio materie frangatur.
nam tunc non teneatur nisi per speciale pactum. ff.
loca. l. si quis fundum. et. l. si quis vitulos. et. l.
item queritur. §. si gemma. Item si carruca-
rie sine aurige nimium contendendo dum cete-
ros transire non permittit currum evertit et ser-
uum vel bovem occiderit teneatur ex locato. De-
buit enim temperare cursum et voluntatem
suam. ff. loca. l. item queritur. Primum ratio.
Item. si cum posset resistere exercitui vel domino
nunciare neutrum fecit nec aufugit teneatur de
damno ab exercitu dato. d. l. item queritur. §.
exercitui. Item si me invito ponat rem meam

in alia navi q̄ in ea quā deduxerā. d. l. itē
querit. §. i. Itē tenet p̄ductor rē restituere
re impleto tpe p̄ductoris: al̄s tenet ad in-
teresse. ff. loca. l. videamus. §. qui vinū.

Quero an locator teneat ^{vi}
remittere mercedē rei locate conductori.
Ik. ho. vbi. s. q̄ sic. Primo p̄t sterilitatē
p̄tingentē nisi possit cū vbertate p̄cedentis
anni l̄ subsequētis recōpēsari. vt ex de loca.
c. p̄t sterilitatē. et. l. e. ti. l. licz. et. ff. e. ti.
l. ex cōducto. §. si vis. Dicit̄ aut̄ sterilitas
q̄n nō colligit semen conductor. vt. d. §. si
vis. vel dic sterilitatē fm vulgi opinionē
vt si dicant hoies cōmuniter esse bonū tē-
pus vel malū. ar. ff. de fun. instruc. l. cū de
lamonis. §. asinā. et ex de sponsa. c. ex lit-
teris. Secundo fit remissio si fundus rer-
remotu vel casmate: ita perijt vt nūq̄ sit.
Tercio vt si p̄ in cursum hostiū fruct⁹ amif-
sus est. secus si exercitus transiēs p̄ lasci-
uiam aliqd̄ abstulit qd̄ referas ad modicū
damnū. ff. loca. l. ex cōducto. §. i. et penul.
Quarto q̄n p̄pter casuz fortuitū p̄ductor
impeditor frui. vt. d. l. ex cōducto. §. item
cū quida. et. l. qui insulā. §. edilis. Del p̄-
pter necessariā refectionē domus. Dixit
tū h̄o q̄ si casu fortuito cōtingat vber-
tas augmentat̄ pensio sicut̄ diminiuit̄ q̄n
sterilitas cōtingit. secus si diligentia colo-
ni. vt. l. de fun. rei p̄ua. l. ij. et. l. de omni
agro. deser. l. vl. li. xi. et de allunio. et pa-
lu. l. vlti. ^{vij}

Quero in q̄t casib⁹ in q̄linus p̄t expelli
de domo p̄ ipm̄ p̄ducta. Ik̄ndet̄ Do. vbi. s.
q̄ p̄t expelli. Primo si dñs p̄bet domū si-
bi necessariā: vt si necessitas imminet q̄
nō imminet tpe cōtractus. Et hoc casu
est remittēda pensio p̄ rata t̄pis. extra de
loca. c. p̄pter sterilitatē. §. verū. et. l. eo. l.
iij. Secūdo expelli p̄t quādo domus indi-
get refectionē q̄ nō imminet tpe cōtract⁹
q̄ etiā casu fit mercedis remissio. Tercio
q̄n inquilin⁹ ibi male versat̄: qz t̄z porcos
in solario vel si opa rustica suo tpe nō exer-
ceret ne intempestiua cultura fundū dete-
riorē reddat. Itē si p̄pter inimiciā cul-
pa coloni ortas damnū detur teneat. vt. ff.
solu. ma. l. in. bis. i. r̄nso. Itē si teneat in
domo cōducta publicas meretrices vel a-
lios publicos peccatores. ar. in aut. de le-

no. §. sancimus. col. ij. et de sta. mo. c. fi. §.
i. et. rlv. dist. §. sed illud. et. l. non aliter. de
usu et habi. et ibi p̄ glo. Quarto p̄t expel-
li cum cōduxit ad. v. annos fundū q̄ stetit
p̄ biennū q̄ nō soluit mercedē.

ⁱ
Sura .vi. c̄tum ad cōtractumpi-
gnoris. Vtrū tenens aliquā rem
pignoratā tenet eā restituere cum
fructibus si sibi soluit capitale p̄ quo res
fuit pignoratā. Ik̄ndet̄ Ik̄ic. in. iij. di. xv.
ar. v. q. v. q̄ sic. Si aut̄ de fructibus sorte
recipit tenet pign⁹ restituere sine solutio-
ne alia excepto hoc qd̄ sibi debet p̄ labori-
bus et expensis. ex de usuris. c. i. et se. l. d̄-
cor. Monal. ^{ij}

Quero pone q̄ quis pignorat equū p̄
mutuo: et soluit cibaria eius et ille cui pi-
gnoratus est vti equo q̄ equitat ad nego-
cia sua: vel dat ad vecturam an est v̄tura.
Ik̄ndet̄ monal. in sum. q̄ sic. Itē de veste
et similib⁹ vti q̄s ad vtilitatē suū et alte-
rius damnū. ^{ij}

Sed quid si quis habet equū ociosum
quē locare nō velit et pignorat eū alicui a
quo mutuū accepit hac p̄ditōne vt pascat
equū et equitet: t̄n sine grauamine et picu-
lo equi an sit v̄tura. Ik̄ndet̄ idē monal. q̄
nō licet aliquid accipiat vltra sortē. quia
nō grauat̄ primū: imo iuuat eū pascendo.
Vnde in h̄mōi casibus cōsiderandum est
vtrū p̄ter mutuū pares sint vtilitates hinc
inde. Et si pares inueniant̄ circumscripto
mutuo nō est v̄tura vt in p̄dicto casu. Idē
de eo qui pignorat domū mutuātū q̄ inuti-
lis est sibi: qz nō vult eā locare et mutuās
domū custodit a ruina ne destruat̄.

ⁱ
Sura septimo in con-
tractu p̄mutatōnis siue in arte nu-
mulariorū. Vtrū ars campforia
sit licita. Ik̄ndet̄ Alex. de ales in suo tra-
ctatu de usuris. Hec ars necessaria est ad
vtilitatē p̄grinantū et aliorū qui circum-
eunt diuersas regiones: et ad cōmutatio-
nes rerū sine quibus nō est vita humana.
Ik̄erū enī cōmutatio necessaria est que cō-
mode nō potest fieri sine numismate. Nō
enim in diuersa loca q̄ remota portari pos-
sunt res p̄mode ad p̄mutatōnē facien-
dā et ideo necessariū fuit numisma et ars
^h

campforia ppter diuersitatē numismatū.
Hec autē cōmutatio artis campforie non
habet rōem mutui: qz nō sperat lucrū p
pter dilationē t̄pis. nec itē campfori red
ditur fors eadē. specie vel numero. qz dat
monetā vnius generis et recipit alterius:
puta dat turonenses et recipit bononios:
et ecōuerso. Nec p̄t dici emptio vel vendi
tio p̄rie: qz emptio et venditio p̄rie con
sistit in rebus appreciabilibus quarū p̄cia
mensurant et determinantur numismate
Vocantē genus fit in sola cōmutatione
numismatū diuersorū generū. et ideo non
est emptio et venditio sed simpliciter p̄t
dici permutatio.

Permutatio enī dicit̄ vno mō genera
liter qn̄ aliquid datur loco alterius: et sic
cōprehendit omnē cōmutationē. Secūdo
mō dicit̄ qn̄ res determinata ad utilitatē
vite datur p̄ alia re determinata. Et hoc
mō determinat̄ de p̄mutatōe in iure cano
nico: vt qn̄ p̄mutatur p̄benda cū p̄bēda
vel aliqd̄ simile.

Tercio mō dicit̄ permutatio magis deter
minate vt numismatū p̄mutatio. Et hoc
mō ars cāpforia dicit̄ p̄mutatio. Nō ob
stat q̄ iste indebit̄ vsus sit pecunie qz fm̄
qd̄ ait p̄b̄s. i. polk. numisma inuenta est cā
transmutatōis. vtputa p̄ numismate ha
beant̄ res necessarie ad vitā. In cambio
aut̄ fit vt pecunia p̄ pecunia habeat̄. quia
R̄ndet Alex. q̄ oīno. quia cōmutatio ta
lium rerū cōmode haberi nō p̄t ppter di
uersitates numismatū: ideo hec p̄mutatio
cōceditur. Item in arte campforia nō p̄
p̄rie cōmutat̄ numisma p̄ numismate: sed
p̄mutat̄ vsus p̄rius numismatis p̄ vtro
q̄ genere. Lōcor. Fran. de maro. in. iij. di
cens. q̄ sicut ars mercationū facta legiti
me est naturalis. et sicut mercatores sunt
valde vtilēs: qz aliqua habent̄ in vna re
gione q̄ nō in alia. ita pecunie cōmutato
res seu campfores. qz vna moneta currit
in vna regione et nō in alia: vñ p̄ suo labo
re aliquid lucrari p̄nt licite. ij

Quero quare campfor p̄t recipere lucrū
p̄mutando. verbi gr̄a. Sterlingus in an
glia valet. iij. turonenses et non plus:

Done q̄ campfor p̄ cōmutatōe sterlin
gorū vel ecōuerso ad turonenses aliquid

accipiat et ecōuerso: an liceat cū nō labo
rat plus q̄ vsurarius. R̄ndet idē Alex. q̄
numisma habet duplicē recōpensationē.
Vñ ex natura rei siue pondere et materia
et aliā ex determinatōne legis positivē: ex
quo accidit q̄ frequēter aliqd̄ numisma
tis genus in aliquo loco nō tm̄ valet q̄tm̄
valorē dedit illis positio legis. Et idē qn̄
campfor aliqd̄ genus numismatis accipit
nō fm̄ determinatōne et positōne legis
sed fm̄ estimatōne ponderis et materie: et
aliud genus dat fm̄ estimatōne et positō
nem legis: et fit iam recōpensatio et equa
litas inter datū et receptū cōparando va
lorē numismatis dati qd̄ valet fm̄ estima
tōne legis ad valorē numismatis accepti
qd̄ valet tm̄ fm̄ naturā rei ad pondus ser
uaturibi iusticia similis illi que est in em
ptionibus et venditionib⁹. qz recōpensa
tio fit hic p̄ maiorē et ampliorē utilitates
dati apud accipientē a campfore q̄ rece
pti ab eo. iij

Quero pone casum q̄ q̄s dat marchā
argenti p̄ alia marcha argenti soluēda et
recipiēda certo termino vtrū iste p̄mittat
vsurā. R̄ndet alex. vbi. s. p̄t dici q̄ aut ve
risimiliter scitur q̄ marcha sit plus valitu
ra tpe solutionis aut verisimiliter dubita
tur. Si enī verisimile est q̄ sit plus valitu
ra tpe solutionis: vtputa si quis dat mar
cham argenti p̄ alia marcha recipiēda ta
li tpe qn̄ magis requirit̄ illa pecunia: et p̄
cōsequens est maioris valoris: multū p̄su
mitur cōtra sic mutuantē q̄ querat lucrū
rōne t̄pis. Distinguit̄ tm̄ quidā q̄ si credi
tor nō erat seruaturus eā vsq̄ ad illud tē
pus sed interim erat illam cōsumpturus:
vsura est. qz p̄ minori precio recipit mai
rōne t̄pis et lucrāt de eo termino certo qd̄
nō erat seruatur⁹ vsq̄ ad illū terminū. Si
aut̄ erat seruaturus vt sic seruādo vsq̄ ad
predictū terminū lucraret̄. Distingue: qz si
aufert creditor emptori vel debitori liber
tatē liberandi se a debito p̄sumit̄ p̄tra cre
ditorem de vsura. q̄ ideo crediderit pecu
niam vt debitorē oneraret piculo et se ex
oneraret. Si aut̄ nō aufert libertatē a de
bitore: sed cōcedit ei q̄ soluat quādocūq̄
voluerit infra terminū nō peccat talis cre
ditor. qz nō videtur sperare lucrū propter

terminum. Sed magis videtur hoc fecisse
ad reuelandum inopiam debitoris. Si au-
tem verisimiliter dubitatur vtrū plus vel
minus valeat tempore solutōis tūc posset
excusari contract⁹ ratione dubij. Idē au-
tem iudiciū est quādo species p̄ specie pu-
ta granū p̄ grano, vinū pro vino oleum p̄
oleo ad certam mensuram datur. Concor.
Donal. in sum. iij.

Quero pone q̄ aliquis habēs pecuniā
specialē quā timet tempore futuro mino-
randā suo pretio fm̄ statuta legis positivē
vel domini terre, et ideo p̄pter huiusmōi ti-
morē non vult dare pecuniam mutuo nisi
reddat sibi in equali pretio in quo est tem-
pore mutui, verbi gratia. Aliquis habet
sterlingos qui nunc valent, iij. turonēses
et timet ne p̄ auctoritatē dñi in futuro tē-
pore minuant in pretio: et sint tm̄ valituri
tres parisienses p̄pter quā causam facto
mutuo et diminuto pretio cōsequenti tēpore
nō vult recipere tot sterlingos numero quot
dedit tpe mutui, sed fm̄ pretiū turonēsiū
cui⁹ erāt tempore mutui. Queritur ergo
vtrū hoc liceat. R̄ndet idē Alex. q̄ vide-
tur m̄tris q̄ nō, alijs autem q̄ sic, q̄ aliud
est in mutuo sperare lucrū, aliud est vitare
dānū. Primum non potest fieri sine iniuria
dei, quia hoc p̄hibuit nec sine iniuria p̄ri-
mi cui gratis debuit fieri mutuum. Qui autē
vitat dānū deo iniuriā non facit, cum hoc
nulla lege p̄hibeat nec primo sit iniuria,
quia nō ledit p̄mū quia vitat dānū suū
in p̄posito antez mutuas magis querit vi-
tare dānū suū q̄ habere lucrū. Debitor
autē minus nihil accepit tempore mutua-
tionis q̄ reddere teneatur. Nec erat h̄si-
militate pecuniā esse minus valiturā q̄ vale-
bat tempore mutui, quia vilificatio hui⁹
pecuniē accidit rōe dilatōis temporis
sed ex voluntate legislatoris. v

Quero pone q̄ deposui pecuniā apud
cāpsorem sine aliquo pacto q̄ cāpsor cum
dicta pecunia multū fuit lucratus, et soluit
mibi pecuniā, ponam⁹ r. p̄ cētenario, mō
queritur vtrū ista sit usura. Dicunt quādam q̄
aut deposui sub spe ipsius remuneratōis
et tunc est usura, secus si simpliciter. Et in
hoc stat̄ dicto meo quia est questio de con-
sciencia. Tu dic q̄ aut deposui in spe, et

tunc quia ip̄e illicite vsus ē pecunia depo-
sita omne lucrū inde pueniens debet mibi
restituere: q̄ locupletior ex re mea factus
est. ar. ff. de nego. gest. l. q̄ sine usuris. Aut
vsus est licite q̄ deposuerā ad numerū: et
tūc si aīo liberali et sciens se nō teneri sol-
uit potero retinere id cū bona cōscientia
q̄ est mera donatio, aut soluit credēs se te-
neri ex quadā equitate q̄ sepe mouet cre-
ditores mercatores ad remuneranduz: et
idē qd̄ sup̄ est, aut credebat se teneri ex iu-
re necessitatis cū non teneret, et tunc dico
q̄ licite recipio si nō habui a p̄ncipio ani-
mum fenerādi, als̄ secus. Nam obligatio
antidotaris iustā parit retentionē p̄ erro-
rem soluti, vt. ff. d̄ fideius. l. si testator. §. i.
Nisi esset error facti: vt q̄ putabat p̄ iūū
p̄curatorē eē p̄missū cū nō esset, tūc eī nec
de iure iudiciali nec de p̄sciētiali retinere
possum, hec Bal. in. l. i. l. p̄ socio. vi

Quero pone recipit q̄s pecuniaz vltra
mare vehendā et ibi reddendā certo p̄cio
cōstituto an sit usura. R̄ndet dñs Lau. q.
xxv. fm̄ Inno. in. c. fi. de usuris. q̄ nō, siue
in se recipiat piculū siue nō. Est enī loca-
tio operaz siue custodie, vt. ff. loca. l. in na-
ue samphelli. Idē Hosti. tenet q̄ allegat
ff. nau. cau. sta. l. et ita. fateē tñ Inno. q̄
vbi nō acciperet p̄ciū tm̄ vt p̄oret: s̄ ne-
gociatori mutuo dat vt in illa negocietur
tunc est usura, q̄ pecunie nullus est vsus
vel vtilitas si retineat in archa nec dete-
riorat̄ vtendo, lxxviij. di. eūciēs. vide ibi
dem p̄ Jo. an. et p̄ Do. in sum. de usuris.
§. an aliquo. §. sed nunquā. et in glo. in. d.
c. fi. vij

Quero camfor cambiendovēl p̄mutan-
do recipit vnū denariū p̄ florenō et in di-
stanti loco facit pecuniā numerari: et ego
hic do an sit usura. R̄ndet dñs Lau. vide-
tur q̄ sic, q̄ querit fructū de pecunia que
nō parit. In cōtrarium facit q̄ nō est mu-
tuum: sed mutuatū ad instar venditionis.
Item qui in loco distanti pecuniā nume-
rari facit suscipit in se periculū. Hāc que-
stionem format Jo. de lig. in. c. fi. de usu-
ris. et ibi post multa dicit q̄ nō videt̄ h̄
excusabilis nisi attento interesse, q̄ atten-
to subiecto pecunia est inuendibilis, quia
nulla rerū estimatio, ff. de fideius. l. si ita.
k ij

nisi propter cursum monete. Concludit finaliter quod ubi plus recipit non est bene tutus in conscientia. Sic advertendum si verum foret homini cambium non esse licita multi darentur. Et ideo ego puto licita esse: dum tamen debito modo celebrentur. Et dico quod hic non interuenit mutuum. unde usura non potest dici nec interuenit aliquid quod contra conscientiam edificet: unde dico quod in primo casu si tibi cambium florenum et dando tibi florenum aureum recipis monetam vel econtra. et in utroque casu volo unum denarium veri valoris: iam non illud volo. quia tibi vendam pecuniam que est inuendibilis. Et firmavit Archiepiscopus. r. iij. q. i. Nec ad pecuniam respectus habeo: sed ad interesse meum ratione laboris operarii pensionum fictorum que sub eo homini arte exercendo iam non teneor in cassum laborare in utilitatem aliorum. Nam laboris itineris et expensarum habenda est ratio. ex de voto. c. magne. Bene faciunt notata per Jo. an. post Host. in. c. coquestus. ut patet in sum. de usuris. §. an aliquid. r. iij. Et ista videtur etiam fuisse intentio ipsius Jo. de ligna. licet satis confuse loquat. viij.

Quid de campore qui accipit aliquid ut pecuniam quam sibi sic soluo faciat eam alibi in loco distantiori numerari. Respondet idem ubi. s. dicebat Jo. de lig. hoc casu cursus monete operatur excessus in valore finis locorum diuersitatem. Plus enim valet florenus florentie quam alibi. et plus ducatus romanus romae quam alibi: et sic de singulis. Est etenim alia ratio. scilicet periculi. Non ergo venditur pecunia que est inuendibilis: sed tamen hic soluitur quantum ibi numeratur. Nam tamen valet unus florenus cum uno denario hic quantum ibi sine denario. Hoc etiam operatur monetarum diuersitas quocumque. Tantum enim valet venetius centus ducati quantum florentie centum. vi. floreni aliquid plus aliquid minus. Non ergo plus soluit sed tantumdem. Item si aliquid plus valeat illud plus computabitur ratione periculi: et ut subueniat salariis ministroz et pensionum et ut non frustra operas ponat et sudorem in aliorum utilitatem.

Quid sit restituendum. c. viij.

i
Sura. viij. quantum ad restitutionem
scilicet quid restituendum sit. Dicitur quod

teneatur ad restitutionem usurarium. Respondet Alex. de alex. in suo tractatu advertendum quod eorum que acquiruntur cum peccato quedam sunt in quibus non transferuntur dominium. et quedam sunt in quibus transferuntur. In primo casu necessaria est restitutio: quia peccatum non remittitur nisi restituatur ablatum. r. iij. q. v. Et est verbum beati Augustini ad macedo. Si res aliena propter quam est peccatum reddi possit: non reddatur: propterea non agitur sed simulatur. Si autem veraciter agitur non remittitur peccatum nisi restituatur ablatum. Talia sunt que acquiruntur per furtum. ex de furtis. c. si quis. et. c. litteris. et que acquiruntur per usuram. ex de usuris. c. tua nos. et. c. consuluit. Et que acquiruntur per rapinam. ex de rapto. c. i. et. c. in litteris. Et que acquiruntur per simoniam. ex de simo. c. veniens ad vos. In secundo autem casu. scilicet quando transferuntur dominium non est necessaria restitutio omnium. Inducendi sunt tamen homines qui sic accipiunt ut inde faciant bonas et largas elemosinas. Et talia sunt que acquiruntur per illicitas negociationes quoniam negociatio est illicita ex parte persone. puta cum clericus vel monachus negociatur qui negociari non debet. vel quoniam est illicita ex parte modi. ut cum quis negociatur cum piuribus et mendacibus. secus si negociatio esset illicita ex parte contractus. ut puta quod venditio fit in fraudem usurarium. quia tunc est indirectum mutuum et tenetur quis ad restitutionem. ij.

Deinde quis teneatur restituere rem eandem numero. Respondet idem Alex. ubi. s. quod aliter in furto et in rapina quam in usura. Nam aliquid modo est voluntarium in usura: licet sit voluntarium mixtum. In rapina autem et furto est simpliciter inuoluntarium propter quod equus furatus iure poli semper est restituendus idem numero in cuiuscumque manus transierit: non sic autem est de equo accepto per usuram: sed sufficit quod fiat restitutio precii. Duplex autem est ratio. Prima quia illud quod accipitur ultra sortem in usura non est simpliciter violentum: nec per vim factum domino rei: nec est omnino inuoluntarium. Quod autem accipitur in rapina et furto accipitur per violentiam et contra voluntatem domini. Secunda ratio est quia usura est in contractu mutui. In mutuo autem non est necesse quod qui accipit mutuo reddat mutuantem idem numero: sed sufficit quod reddat equale in precium.

Et eodem modo videtur esse dicendum in exere
scentia que accidit rone mutui, qz non est
necesse qz restituens lucrū restituat idē nu
mero: sed sufficit qz reddat equivalentē in
picio. Locoz. ho. in sum. li. iij. ti. iij. iij

Utrum sufficit qz qz restituat nō plus qz
accepit cū dicat. Exo. xxij. Si quis furat⁹
fuerit bouē aut ouē aut occiderit aut ven
diderit p vno. v. vel. iij. oues p vna. Itē
Luce. xix. dixit zachheus. Si quē fraudauī
reddo quadruplū. Rñdet idem Alex. vbi
s. qz sufficit qz quis restituat tm̄ qz accē
pit: qz sic restituendo reducitur qd iniuste
actū est ad equalitatē. Leges autē p̄dicte
nō obligāt post xp̄i aduentū: quia cerimo
nialia et iudicialia nō obligāt post xp̄i ad
uentum. licet possit statui a iudice p bono
cōi. Et ideo dicit qz aliter ē in vsura qz in
furto et rapina. Vsura enī nō dicit actio
nem violentā nec quicquid factū est in iniu
riam pximi. Et ideo solū videtur dicere quā
dam inequalitatē ex pte rei accepte q nō
p̄t accipi rone mutui: cū debeat esse gratui
tum ppter qd ad equalitatē faciendā suffi
cit qz fiat restitutio rei: ita qz tm̄ restituat
q̄tum accepit. Rapina autē et furtū magis
dicunt violentiā q̄ reprimenda est p penā
et ideo si a iudice cōdemnat⁹ raptor vel fur
teneat plus restituere qz accepit. Nō sic est
an̄ qz sit cōdemnat⁹. Illud ergo plus ad
qd iste teneat est qd p modū pene infligēde
raptor vel fur: et nō qz qz illud reddere
teneat. quia raptor vel fur teneat qd fal
sum est. iij

Utrum homo teneat restituere ea que legi
tima mercatione lucratus est de bonis q̄
ip̄e et eius pater adquisierāt p vsurā. Rñ
det Alex. vbi. s. post duas opiniones pri
recitatas qz nō tenet etiā Rñ ic. Alij distin
guunt tā in rapina qz in furto. dicentes qz
rerū quedā sunt quarū vsus earū nō est cō
sumptio sicut res q̄ habēt vsufructū de se
sicut ager vinea vel domus. et in talibus
restituende sunt nedū res sed etiā puent⁹
In hoc tm̄ differt vsurarius a raptore fin
quosdā. qz vsurarius p̄t deducere expēsas
et forte opas suas moderatas: nō sic autē
fur vel latro vt mitius agat in hoc cū vsu
rario qz cū fure et raptore. qz fur et latro
nō deducūt expēsas nec opas suas: licet

alij de hoc intelligāt in foro iudiciali. In
foro autē cōscientie dicūt etiā furem et la
tronē posse deducere: qz iniquū est aliquē
locupletari cū damno alteri⁹: post qz ei ple
ne de damno est satisfactū. Quedā autē
sunt alie res que nō habēt vsufructū sicut
pecunia. et in talib⁹ nō tenet qz restituere
puentū p̄uenientē ex tali re: cuius ratio
est. qz talis res ex natura sua nō habet p
uentū: sed puentus est ex industria vel so
lertia humana ppter qd lucrū pueniens ex
tali industria fit illius qui lucratur: et hoc si
iuste negociat⁹ vel iuste emat aliqd. vnde si
aliquis ex pecunia vsuraria negociatus
est et lucratus et inde emit p̄dium et fru
ctus p̄cipit nec lucrū nec huiusmodi fru
ctus teneat restituere. et hoc qz totū lucrum
est ex industria operantis. et idē dicendū
de lucro qd habetur ex pecunia furtiuā vel
rapta p negociatiōz aut p̄emptionē p̄dij
et fructū eius. secus autē est in re que ha
bet vsufructū. vñ si quis vsurarius p vsu
ram extorsisset agrū vel vineā nō solū te
netur restituere rem sed etiā fructus perce
ptos ex talibus rebus. et multo magis ad
hoc teneat fur vel raptor. et hoc qz sunt fru
ctus rerū quarū alius est dñs. Fruct⁹ autē
pecunie nō est ex natura rei s; ex industria
et labore. licet autē vsurarius nō sit ver⁹
dñs pecunie quā accepit p vsurā: tamē est
dñs laboris. Nō obstat ex de vsuris. c. cū
tu manifestos. in fi. vbi dicit qz possessio
nes empte de vsuris vendi debēt et ip̄as
p̄cia his a quibus sunt extorte vsure resti
tui. ergo eadē rone quicquid de vsuraria
pecunia emitur restitui debet. quia respon
det Alex. notabiliter. qz decretalis dicit
qz possessiones vendant⁹ et nō dicit restitui
antur q̄si dicat. qz bona vsurarij oia sunt
obligata illis a quib⁹ vsure sunt extorte: et
ideo si vsurarius est nō soluēdo oportz ta
les possessiones v̄di vt fiat restitutio. nō
autē oportet ip̄as possessiones restitui. qz
forte valent plus qz requireret restitutio.
Locoz. Ric. in. iij. dis. xv. ar. vlti. q. vi. et
Tho. et Rodo. et Rsten. li. iij. ti. iij. Lon
cor. etiā Tho. dicēs qz vsurari⁹ teneat ad re
stituendū vsuras et interesse debitoris in
quo quidē damnum et lucrū suū est cōputan
dum. p. tex. ff. de eo qd cer. lo. l. iij. §. penl.
k iij

in fi. et non placet ei interpretatio quam
K. a. y. p. usurario facit cōsulens q̄ usurari
us postq̄ satisfecerit de usuris petat a de
bitore veniā ad cautelaz: q̄ forte tenet ei
ampli⁹ aliq̄d restituere p̄ interesse aliq̄ r̄
damno. Nō vult enī Dof. q̄ debitor ultra
suū interesse possit lucrū petere: q̄ hoc esset
suū repetere cū usuris. Adē etiā dicendū
fm̄ K. odo. de lucro habito de re furtiua vl
rapta p̄ negociationē vel p̄parationē red
ditus vel predij factā de re h̄mōi furtiua
vel rapta. v

Sed quid fiat si tales possessiones de
ueniāt ad alterius manus. R̄ndet Alex.
vna cū glo. in. d. c. cū tu. ex de usuris. q̄ si
p̄dicte possessiones pueniūt ad manus al
terius ex causa lucratiua et usurarius nō
est soluendo vendi debet et restitui earuz
p̄cia r̄ hoc ad quēcūq̄ deueniāt res de pe
cunia usuraria empta. secus si emisset rem
vel ex alia causa onerosa adeptus esset ab
usurario bona fide nō credēs forte eū usu
rariū vel credēs rem illā nō esse emprā de
pecunia usuraria: vel credēs ip̄m usurariū
aliter h̄re vñ posset reddere usuras. vi

Utrū usurari⁹ teneat ad damnū qd̄ in
currit ille a quo usuras extorsit. Respon
det K. ic. indistincte q̄ sic. vbi. s. Alex. ve
ro de ales dicit q̄ q̄s damnificat duobus
modis. Vno mō cū sibi auferit id qd̄ actu
habet: et tale damnū semp̄ est restituendū
vt si q̄s damnificaret aliquem diruēs do
mum eius tenet restituere tm̄ q̄rum valet
dom⁹ eius. Secūdo mō quis damnificat
aliquē non q̄ auferat sibi qd̄ habz sed q̄
impedit eū ne habeat qd̄ erat in via habē
di. Et talis sic damnificās nō tenet ad re
stitutionē ex equo: q̄ minus est habere im
potentiā et esse in via ad habendū q̄ habe
re in actu. Damnificās autē in minori nō
tenet restituere plus q̄ sic restitūtū nō est
simplū sed multiplicatū. et ideo q̄ damni
ficat hoīez in agro seminato. puta effodiē
do semina nō tenet restituere totū precii
seu valorē messis future. q̄ nondū fuit ha
bita nisi in potentia. Eodē mō si q̄s deti
net pecuniā creditoris ultra terminū p̄fi
rum nō tenet restituere totū lucrū qd̄ pos
set fieri de illa pecunia: q̄ tale lucrū cau

sale est q̄ forte mercator inde p̄det. Alio
mō dicunt sic alij. q̄ in restitutione faciēda
duo sunt attendēda. s. valor rei que abla
ta est vel equualēs. Secūdo p̄siderandū
est damnū qd̄ illatus est iniuriā passo. Et
de hoc notandū est q̄ hoc damnū aliq̄n il
latum est. Primo et p̄ se et directe: et tunc
inferēs damnū tenet restituere. verbi gr̄a.
si aliquis passus damnū p̄ pecunia sibi ab
lata in hoc q̄ volebat emere sibi necessa
ria ad vitā. siue soluere empta vel debita
et ideo in expoliatioe talis pecunie incur
rit dānū. puta q̄ eū oportuit vendere pos
siones sibi vtilēs vel recipere pecuniā mu
tuo et forte ad usurā: in tali casu tenet q̄s
restituere damnū. Alio mō inferat dānū
tm̄ p̄ accidēs. vt puta q̄ quis nō cōsecut⁹
est lucrū qd̄ intendebat ex pecunia: et tale
damnū nō tenet restituere. q̄ pecunia de
natura sua non habet partū. Secus tm̄ est
fm̄ istos in rebus q̄ ex sui natura et fm̄ mo
ram t̄pis augeri p̄nt et decrescere scdm̄ q̄
sunt aīalia: q̄ talia de se habēt partū.
et ideo spoliator tenet restituere precium
īparum rerū qd̄ valitūre erant t̄pe quo re
stitutio fit. Hoc tm̄ est dubiū vtz spoliator
ad hoc teneat q̄ res nondū habita erat s̄z
habenda. Scdm̄ hoc ergo supposito casu
q̄ fur furatus est pullū equū vel vitulum
quē verus dñs cōseruaturus erat vsq̄ ad
annos p̄fecti valoris: fur statim vendidit
et liberavit se a furto: fur autē nō solū ad
valorē pulli vel vituli sed etiā ad valorē
eius qd̄ valiturus erat t̄pe restitutōis te
neretur. Hoc tm̄ dubiū est: tum q̄ talis va
lor est in potētia: tm̄ q̄ aīalia interim mo
ri p̄nt. Loco. Alex. in sum. li. iij. ti. iij.

Sura nono q̄tum ad restitutionē
s. cui sit faciēda. Quero cui fieri
debz restitutio. R̄ndet Alex. q̄ re
gulariter illi a quo accepta est usura. Fal
lit in aliquibus casib⁹. Primo si res que
restituē nō est ad vtilitatem eius cui re
stituitur sed potius ad nocumentū. et ideo
nō est reddendus gladius depositus furio
so. sed magis est tenendus vsq̄ ad p̄gruū
t̄ps q̄ posset reddi. Secundo si ille cui red
di debet est mortuus: q̄ tunc debet resti
tui heredi vel in casu executorib⁹. Tercio

si ille cui debetur est ignotus: tunc enim debet homo restituere sicut patet. scilicet dando elemosynas pauperibus pro salute illius. Quod enim ignorans expoliatus vel non inuenitur: tunc cum consilio et auctoritate ecclesie distribuantur in pias causas. puta in alimoniam pauperum vel redemptionem captiuorum. et hoc in villa vel diocesi ubi rapina facta est si commode fieri potest. et si non potest. puta quia villa est nimis remota vel ex alia causa sufficit quod fiat alibi. Addit Doctor. quod ubi ignoratur cui debet fieri restitutio est pauperibus erogandum. vel etiam illi qui tenent restituere pro elemosyna si egeat relinquendum. Hoc dicit in sum. in tit. de peni. §. quibus. v. Sed que forma seruanda est. Quarto si ille cui debet fieri restitutio est nimis distans. Tunc enim si non potest fieri nisi maioribus expensis quam sit res que debet restitui potest dare in pias causas. vel si non potest fieri commode res debet transmitti illi cuius est vel ad minus reservari in aliquo tuto loco: donec domino assignetur. Quinto propter turpitudinem dantis: ubi primo notandum est quod aliquis dupliciter dat illicite. Primo modo quia ipsa datio est illicita sicut patet in simonia. Et tali casu posito que dedit amisit quod dedit: et ideo non debet sibi fieri restitutio. Accipiens autem turpiter accipit: et ideo non potest sibi retinere datum sed magis debet conuerti in pios usus. Alio modo dat illicite non quia datio sit illicita: sed quia datur propter rem illicitam: sicut cum quis dat meretrici propter fornicationem. tunc enim mulier potest retinere. sed dans repetere non potest potest et aliter distingui in casu posito. quia pecunia aliquando male accipitur et sine culpa illius a quo accipitur. sicut patet in rapina furto et usura: et tunc debet restitui illi cui fuit quia non amisit dominium suum. xiiij. q. v. non sane. in fi. ubi dicitur. Qui vero contra ius societatis humane furtis rapinis calumniis et oppressionibus inuasionibus aliqua abstulerint reddenda potius quam donanda censemus Zachari publicani exemplo que. scilicet dixit. Si aliquem defraudavi reddo quadruplum. Aliquando tamen aliquid accipitur sine culpa accipientis non tamen sine culpa dantis. ut puta quia mala intentione dat et tamen accipiens bona fide accipit. et tunc si illud quod datum fuit in potestate dantis fuit retinere potest. Si autem

76
non retinere non potest. ut puta quia dedit alienum et debet reddere illi cui est. De hoc xiiij. q. v. et est verbum Augustini de verbis domini que dicit. Nolite facere elemosynas de fenore et usuris. Item idem Augustinus. in quadam Omelia. Quid possem dicere. multi sunt christiani diuites auari cupidi: non habeo peccatum si eis abstulero suum et pauperibus dedero. Aliquando est peccatum ex parte utriusque ut in simonia. et tunc observandum quod dictum est. Asten. dicit quod si sciatur a quo extorta est restituenda est ei si sit presentis. ex eo. c. cum tu. §. super his. Si vero sit absens restituatur ei heredi vel procuratori si sit. Si vero nec ipse nec heres eius nec procurator sit presentis et usurarius nonit ubi ille habitat debet ei mittere aliquo modo si potest fieri fideliter et secure Hoc enim semper faciendum est quando commode fieri potest. Et sicut dicitur. mitti debet sumptibus ipsius debitoris absentis. ar. ff. de ope. li. l. ope. Si tamen expense nimis excederent summam illius usure tunc debet pauperibus erogari. ij. q. vi. anterior. ex de iudeis. cum sit. ex eo. cum tu. in glo. Hosti. vero distinguit quod si usurarius qui est male fidei possessor alio se transtulit: quam ubi usuras exercuit tunc propriis sumptibus mittere tenetur. Si vero sit a quo usuras extorsit vel heres eius alio se transtulit tunc locum habet quod alij dicunt. Et probantur hec. ff. de rei ven. l. si res. et. l. si vero. et in omnibus sicut in libro. pen. sande sunt circumstantie. scilicet quantitas rei debite remotio loci expense que fieret in mittendo: et paupertas et diuitie eius cui restitutio fieri debet. quia tam parua esse posset summa rei restituende. et tam diues cui fienda est restitutio quod nullo modo debet pro re tam modica primum suum grauare. unde non oportet quod tunc mittat et in talibus recurrendum est ad arbitrium boni viri. hoc in modo. Ceterum si de eius aduentu primo speretur tunc pecunia deponetur et consignabitur. l. de usufructu. l. accepta. sicut in Hosti. Item si res esset magni valoris et non posset commode mitti ei cuius est deberet in aliquo tuto loco deponi et consignari secundum Thomam. Si vero usurarius nesciret nec speraret quod de facile scire posset ubi ille habitaret non tenetur vagari. ut inueniat eum. argumen. ff. de oper.

li. l. qd nisi. §. i. ex eo. cū tu. in glo. vel si sci
ret. tamē eā cōmode mittere nō posset de
bet eā pauperib⁹ erogare. ij. q. vi. anterior
rum. et melius ex eo. cum tu. fm Ray. Et
Bar. ibidē. et idē intelligendū: si scire nō
posset a quo eā accepit. Et qd dictum est
de eo a quo errore sunt vsure. idem intel
ligendū est p oia de eius herede si ille non
sit supstes. Donal. dicit q qn nescit pso
na cui restitutio fienda est. vel si scitur: tñ
est absens in remotis partibus nec sperat
q de facili posset sciri debet pauperibus
erogari cū auctoritate ecclesie. Si autē sci
tur mittat ei si aliquo mō p̄t fideliter fieri
et secure: alioquin cū auctoritate ecclesie
pauperib⁹ detur. ar. ex de vsuris. c. cum tu.
vbi de hoc. et. ij. q. vi. anterior. Sed qn sci
tur psona vel sciri p̄t semp facienda est ei
restitutio cum cōmode fieri p̄t. Pensande
sunt tñ circumstātie. s. quātitas rei debite
et remotio loci et expense q fierēt pmittē
do. Et si est diues ille cui fienda ē restitū
tio ita q nullo mō deberet p re tā modica
primus grauari. et tñc nō oportet q mit
tatur et in talibus recurrendū est ad arbi
trium boni viri. ij

Quero pone casuz q p̄latus ecclesie in
iuste subtraxit aliqd: querit ergo cui debe
at restituere. Rñdet idē Alex. videt q ec
clesie: qz ab ea subtraxit. An oppositū fa
cit: qz cum p̄latus sit p̄seruator rerū eccle
sie deueniet id qd restituit ad restituentis
manus. Dicendū est bene q p̄latus duob⁹
modis p̄t aliqd ab ecclesia surripere.
Uno mō si surripit rem alteri ⁊ nō sibi de
putatā. vtp̄ta qz subtraxit rem capituli.
et tunc res restituenda est ei cuius est. Se
cundo mō qz rē sue ecclesie deputatā trās
fert in dominū alteri⁹. puta cōsanguinei
vel amici. Et tñc talis res debet restitui
ecclesie vt cōuertat in vtilitatē eius vel cu
stodiatur vsqz ad successoris aduentū.

Quero pone q christianus iij
recepit vsuras a iudeo cui restituet. Rñ
det Alsten. vbi. s. liberabit eidē restituē
do. Louenientius est tñ fm Ray. et Host.
q ip̄e noie illius iudei cū auctoritate ec
clesie illis christianis satisfaciatur a quib⁹
ille iudeus vsuras exegerat vel quib⁹ alis
obligatus erat. ff. de ne. ges. l. soluendo. et

l. cum pecunia. vel apud edem sacramēti
vel aliū locuz tutū tñ auctoritate ecclesie
noie illius iudei pecuniā deponat vt cū il
le iudeus restituerit eidē restituatur. Et
idem intelligendū est fm Ray. qn restitū
tio debet fieri vsurarū receptaz a christia
no vsurario. Quod autē dictū est. s. q ip̄e
noie illius ⁊ c. fm Kodo. est verū qn factū
est occultū et nō generaret scandalū tali
ter soluentis vel periculū. alis sufficit q re
stituatur illi a quo sunt accepte. Locoꝝ.
Donal.

ijij
Pone casum q culpa est ex pte accipien
tis et dantis: sed tamē est sine iniuria ali
cuius: vt cum iudex dicit iudiciū iustū ⁊ te
stis verū testimoniū et aliquid datur qd
nō debet dari. qz sicut Aug⁹. ad mace. nō
ideo iudex debet v̄dere iustū iudiciū aut
testis verū testimoniū. qz vendit aduoca
tus iustū patrocinū ⁊ intrinsec⁹ verū cōsi
lium. Illi enī inter vtrāqz pte ad examē
adhibent. Isti ex vna pte p̄sistūt: hoc ca
su posito p̄t ne accipiēs retinere pecuniā.
Et videt q nō. qz rōne sui delicti videt q
misisse ius acquirēdi dñium: nec etiā resti
tuenda est dāti q q̄tū in se fuit abdicauit
eā a se. Pro hac snia videt Aug⁹. q dicit
de dante q ille solet male sibi ablatā pec
uniā repetere q iustū iudiciū emit qd ver
nale esse nō debuit. Et ibidē d̄r q tales fa
cili⁹ ea q hoc mō acquisierūt tāqz sua pau
peribus largiunt qz eis a qb⁹ accepta sūt
tāqz aliena restituāt. Sic ergo fm hoc qui
pecuniā accepit vt iudicaret bñ. aut non
iudicaret cum ex officio suo teneat gratis
et bene iudicare pecuniā retinere nō pōt:
quia turpiter accepit ⁊ crimen concussio
nis cōmisit. Est antez crimen cōcussionis
cum quis in officio cōstitutus aliquid per
metum extorquet a subditis. aut quando
nō vult facere id ad quod tenetur nisi pec
unia data. Aut est aliquis officialis: aut
miles qui vltra cōstituta sibi stipendia ex
torquet cōtra illud. Estote cōtenti stipen
dijs vestris. Vel crimē p̄cussionis ē in ac
cusatore qui desistit p̄ter pecuniā ab ac
cusatōe. Possit etiā dici in hoc casu q sic
dans pecuniam aut dat bona intentione
vt scilicet sibi ius et equitatem seruet: et
tunc posset sibi reddi. Aut eo animo dat

77
vt animi iudicis sibi inclinet vel corrum-
patur tunc dari debet pauperibus vel illi
in cuius iniuriā data est si est iniuste iudi-
catū. hec Alex. de alex.

Sed qd si pecunia data sit simoniace i
iniuriā ecclesie: nā videt qd sit danda eccle-
sie in cuius iniuriā data est. ex de simo. c.
ad hec. Aut vbi mandat restitui pecunia
accepta simoniace. Hoc etiam pbat ex de
simo. e. c. audiuimus. In pccariū facit. c.
veniēs. ex de simo. vbi mandatur qd talis
pecunia restituat illi qd dedit. Distinguit
autē quidā dicētes qd si totū capitulū ali-
quid dedit nō debet ei restitui. Si aut vñ
duo vel tres vel extraneus deliquit danda
est ecclesie: qz nō debet delictū persone in
dammū ecclesie redundare. Et in pmo ca-
su loquit. c. veniēs. Alio autē casu alia. c.
Del dicendum est melius q. c. veniēs. lo-
quitur de pecunia data p ingressu mona-
sterij que mandat reddi danti si debet in-
gredi in aliud monasteriū ne sit onerosus
monasterio. Si tñ talis vellet in seculo re-
manere non esset sibi reddenda. hec Alex.
de alexan.

Sura decimo. s. quis teneat ad re-
stitutionē. Quero an tabelliones
qui scienter cōficiunt instrumenta
sup vsuris teneant ad restitutionē. Do. in
sum. in ti. de vsuris. s. an aliquo. s. qd de
notarijs. nihil dicit de restitutione sed di-
cit qd puri sunt: qz qñ creant iurāt qd hec
nō faciēt. ergo de cetero nec testificari po-
terunt nec publica cōficere instrumenta.
Periurus enī testificari nō pōt qñcūqz pe-
nitentiā egerit. ex de testi. c. ex pte. et. c. fi.
Ex hoc etiā sunt infames quib⁹ sunt actus
legitimi interdicti. ex de testi. c. licz ex qua
dam. pmo rñso. ad fi. hec Host. vide. s. re-
stitutio. v.

Quid de p̄latis sigillantib⁹ et subscri-
bentibus se in instrumentis vsurarijs. Do.
in sum. de vsuris. s. an aliq. s. fi. et Host.
in sum. e. ti. in fi. dicit qd p̄cipes sunt cri-
minis vsurariū et si nō cōmodi: nā subscri-
ptio in multis iuris articulis cōsensum et
approbationē inducit. ex de re iudi. c. cum
inter vos. L. si cer. pet. l. mutuo. L. de ad-
mi. tute. l. si nō subscripsisti. Sed fateor si
quis instrumento nō licito se subscribat et

eius tenorē ignoret nō approbat nec con-
sentit. L. plus vale. qd agit. l. vl. Sigilla
etiā p̄latoz faciūt instrumenta autenti-
ca. ex de fide instru. c. scripta. Per hoc igi-
tur laici credētes cōtractus hmoi p eccle-
siam approbati securius peccāt. et ideo de
talib⁹ dici potest laqueus iuuenū oēs vos.
vt. ij. q. v. paulus. idē Monal.

Quid de his qui tpe messium et vinde-
miarū emunt vilius frumenta et vina vt
vendāt charius. Rñdet Hof. vbi. s. qd nō
tenent ad restitutionē: sed est turpe lucrū.
Nec tenent aliquibus ad restitutionē sed
in iudicio anime tāqz male acquisita que
ex hoc acquisierūt debēt pauperibus ero-
gare. Ad quod nō puto illū teneri qui nō
hac intentione emit: sed vt domui sue pui-
deat: et tandē ex aliqua causa partē ven-
didit et chari⁹. nā quicqz agāt hoies intē-
tio iudicat oēs. Itē dicit monal. in sum.
scz qd qui tpe messis vel vindemie emūt an-
nonā ex cupiditate vel vinū vilius vt po-
stea charius vendāt: peccāt mortaliter. si-
ue sint clerici sine laici. Et est turpe lucrū
Sec⁹ tñ si aliqz ppter necessitatē. vt. s. de
illa annona vel vino vinat: et postea nō in-
diget sicut credebat. Sic p̄t licite vendere
put vendit cōiter in foro cōi: licet vendat
charius qz emerit. xij. q. iij. quicūqz. et. c.
canonū. Itē dicendū est de illo qui emit
annonā vel vinū causa negociandi: dū tñ
nō ex cupiditate hoc faciat: sed vt ex lucro
moderato sibi pvideat maxime cū nesciat
aliā artē nec al⁹s habet vnde sustentet. Si-
militer p̄t emere qz annonā si timeat cha-
ristia in ciuitate: qz videt victualia extra-
hi de terra: dum nō emat vt chari⁹ ven-
dat: s; ne egens fame pereat: exemplo Jo-
seph Gen. xli. Qui frumēta congregauit
nō vt charius venderet sed vt pplm fame
liberaret: qui tñ postea vendidit fm cōe fo-
rum: et tales si sic emerēt mererent. aliter
autem ementes p̄terqz in predictis ca-
sibus continetur tenentur tanqz turpe lu-
crum pauperibus erogare nō tamē de ne-
cessitate.

Similiter nefandi sunt mercatores q
ea intentōe emūt aureos vel alias mone-
tas vel res venales: et p̄cipue victualia vt
de talib⁹ charistiā inducāt.

Quero pone qd usurarius emat equum
vel predium de pecunia usuraria: et donat
rem illam alteri: et postea efficit non soluendo
vtrum ille qui soluit usuram possit cum effectu
petere rem emptam de usuris ab ipso possessore
re cui donata est: et vtruz ille in foro pnie
restituere teneat. Rndet monal. in sum. qd
licet precium ex re furtiva redactum non sit fur-
tum. ff. de fur. l. qui vas. §. vl. et vicia pso-
nalia non transeant in successores. ex de fi.
psby. c. ex transmissa. tñ iste potest petere et iste
restituere teneat. ex de usuris. cum in tua. si
cut enim credit hic res loco pñij: sic et ouer-
so precium loco rei succedit. ff. de peti. here.
l. si rem et precium. Teneat ergo ille ad quem
puenit res emptam de pecunia usuraria re-
stituere: si habuit rem illam emptam ex causa
lucratiua. Secus tñ si emisset vel ex alia ca-
usa non lucratiua adeptus esset bona fide ab usu-
rario non credens eum forte usurarium aut cre-
dens rem illam non esse emptam de pecunia usu-
raria: aut ipsum usurarium habere alias unde
posset reddere usuram. Loco. Hof. et ho.
in sum. de usuris. §. si. Loco. etiam Spe. in
ti. de usuris. §. pone usurarius. vi

Quid si talis possessio pueniat ad illum
qui usuram soluerat ex causa lucratiua: nun-
quid extinguitur eius actio quam prius habe-
bat contra illum tertium possessorem. Rndet ho.
in sum. §. si. qd sic. tñ fm Hof. usurarius vel
eius heres minime liberat. ff. de ver. obli.
l. inter stipulantem. §. si rem et. ff. de solu. l.
quotiens. vii

Quid de heredibus usurarii. Rndet ho.
in ti. de usuris. §. que pena. §. hac pena. qd
non tenent restituere nisi quatenus vires he-
reditatis patiuntur. de appel. c. qua fronte.
et de rapto. c. in litteris. viii

Quid si alter heredum factus est non solu-
uendo. nunquid alius tenent in solidum. Rndet
idem vbi. s. qd in solidum tenent in quantum ad
ipsum de hereditate puenit: nam et res heredi-
taria obligata videtur de usuris. c. cum tu.
§. fina. ix

Quid de illis dominis qui multa recipiunt
a iudeis cum sciant eos nihil habere nisi
de usuris: et qd bona que possident ad resti-
tutionem non sufficerent. Rndet idem vbi. s. fm
Rodo. qd tenent ad restitutionem pcepto-
rum ex causa lucratiua pceperunt: possunt tñ

ab eis accipere quod sibi debent sicut et alii
creditores. x

Quid de genero raptoris vel usurarii
nunquid potest accipere dotem de bonis eius
cum quicquid habet non sufficiat ad reddendum
quod habet de usura. Rndet Alsten. in
sum. li. iij. ti. iij. fm Rodo. licet dos non p-
ueniat ex causa lucratiua sed accipiat pro-
pter onera matrimonij supportanda: si tñ
talis veritate sciens aut crassa ignorantia
ductus contraxit cum filia. talis non debuit
dotem recipere de rebus huiusmodi de equitate
canonica. licet de subtilitate iuris civilis
aliter forte posset dici. Si autem fuit ductus
ignorantia pabili. puta qd credebatur for-
cerum non esse usurarium vel alias soluendo
esse potest recipere dotem. licet postea intel-
ligat veritatem. Loco. monal. Alex. de co-
lexan. contrarium tenet. Vide. s. restitutio
ij. §. lxiij. xi

Quid de creditore nunquid potest recipere
quod sibi debet a tali usurario vel rapto-
re cuius. s. omnia bona que habet non suffi-
cerent ad restituendum sua male ablata. Rndet
Alsten. vbi. s. fm Rodo. distinguendum
quia si creditor credidit talem pecuniam ut
ex ea commodum suum faceret: et ex ea lucran-
do forte se liberaret: tunc potest recipere
debitum suum de rebus talis usurarii. Nec
est simile de genero contractum ad dotem. quia
socer dando dotem genero pauperior effi-
citur: nisi quatenus ab onere filie releuatur:
sed debitor non fit pauperior recipiendo rem
vel rei vendite precium. Si autem tradi-
derit mala fide pecuniam. puta ludendi ad
aleas vel daturum meretrici vel histroni vel
aliter bona dilapidanti non debet huiusmo-
di precium recipere de bonis predictis. Si-
militer nec ille qui ex causa lucratiua agit
Omnes autem alii quibus debetur ex contra-
ctu vel quasi ex maleficio vel quasi recipere
possunt ex huiusmodi rebus quod sibi de-
betur: dum tamen non rem furtiuam vel rap-
tam vel usurariam in ipsa specie recipiant:
maxime fm illos qui dicunt qd in usura do-
minum non transferunt sed etiam fm eos qui dicunt
qd transferunt. credo qd ipsa res usuraria in spe-
ciem in solidum recipi non debet. qd debitor
qui dedit eam pro usura tradicere non potest

si extat. Nec eo invito creditor alia pro ea ei solvere possit. *Lōcor. monal. in sum.*

Quid de seruiantibus vsu *xij*
surarijs q̄ seruiūt eis de fenerandi officio scz p̄ eis pecuniā ad vsurā numerando et vsurā accipiēdo eoz mandato: et tñ nihil ad eos puenit. *R̄ndet Alsten. in sum. vbi s. fm Kodo. nō tenēt p̄sertim ijdem vsura rñ p̄ se vel p̄ alios ministros hmōi exerce rent vsuras: licet nō p̄ istos. Lōcor. Alex. Aliqui vero vt Bonal. distinguūt si dat pecuniā dñi sui ad vsurā de generali mandato dñi sui dicētis q̄ mutuet pecuniam cui vult ad vsurā sub noīe ip̄i dñi. et tunc seruiēs tenetur ad restitutionē si dñs non restituat. qz est in hoc sicut p̄ncipalis ⁊ in optiōe eius est mutuarē et nō mutuarē. aut hoc facit de speciali mandato dñi sic mandantis sibi. mutua de pecuniā ad vsuram. x. libras noīe meo: et tunc licz peccet hoc faciēdo ad restitutionē tñ nō tenetur vide in x. restitutio. s. ij. *xij**

Quid de eo qui cum vellē mutuarē pe-
cuniā gratis induxit me q̄ nō darem eam nisi sub vsuris. *R̄ndet Alsten. vbi. s. q̄ te netur ad restitutionē. qz impediuit indebitē utilitatē p̄xiimi pcurando ne mutuum gratis sibi daretur. *xij**

Quid de eo q̄ p̄suluīt alicui vt feneret.

Quid de eo q̄ dat amico vel p̄san *xv*
guineo pecuniā gratis vt feneret. *xvi*

Quid de eo q̄ p̄trahit societate cū alio *xvij*
ad fenus exercendū. *xvij*

Quid etiā de eo qui mutuāt vsurario
pecuniā ad participationē lucri vsurariū. *R̄ndet Alsten. vbi. s. q̄ tales qui inducūt aliq̄s ad fenerandū tenent in solidū si aliter nō erāt feneraturi. Si autē al̄s erāt feneraturi non tenent nisi inquantū ad eos puenit. Scdm̄ vero Kodo. in neutro casu tenent nisi q̄tum ad eos puenit: et est melior p̄ditio taliū in hoc casu q̄ in furto vel rapina vbi p̄stant auctoritatē ⁊ restitutionem. Tenent etiā si nihil ad eos puenit. et hoc ideo. qz rapina et furtū cōtra volūtatē dñi fiūt qui patitur damnū: sed vsura de voluntate dñi puenit ad creditore: nec inuenit q̄ iura dent actionē debitori cōtra hmōi inductores ad repetendū vsuras ab eis quas debitores soluant taliter*

78
inductis per alios vel si ad inducentes nihil puenit inde. *Lōcor monal. xvij*

*Quid de eo qui pecuniā deponit apud vsurarios. R̄ndet idē vbi. s. q̄ si quis cōmitteret pecuniā suā vsurario nō habenti vnde alias vsuras exerceat hac intentiōe vt inde copiosius p̄ vsurā acquireret ei materiā peccandi daret. vnde et ip̄e culpe p̄iceps esset. Si vero vsurario aliter habenti vnde vsuras exerceat aliq̄s pecuniā suā cōmittat vt tutius seruet nō peccat s̄ vtitur ad bonum homine peccatore. *Nec*
*Thomas. *xix***

De vsurario intentionario qui ha-
buit intentionē aliq̄d habendi ⁊ principa liter p̄pter hoc mutuauit: al̄s nō mutuaturus nō tñ deduxit in pactū teneat ad restitutionē. *R̄ndet Alsten. vbi. s. q̄ nō est op̄ restitutōe ad purgationē delicti. sed sola p̄nā sufficit sibi sicut in simonia mentali ex de simo. c. si. fm Hof. et Ric. in. iij. S̄ cōtrariū sentit Ho. et Kodo. p. c. p̄suluīt. eē eo. et Luce. vi. Mutuū dare: nihil inde sperantes. ideo fm eos tenet ad restitutionem in foro p̄nē de omni eo qd̄ accepit vltra sortē quacūq̄ intentōe debitor ei dedit: siue p̄pter dilatiōz exortā p̄pter mutuū ei datū vel p̄pter illud recipiendū ad p̄lixiorē terminū. Quando tñ creditor dat creditore p̄pter solā dilectionē nō p̄t repetere nec retentionē sibi cōsulere si forte penes se habeat aliquid de bonis creditoris *Lōcor. monal. in sum. Hoc etiā tenet Petrus de anca. in. c. vsurarum voragine. de vsuris. li. vi. et dñs Lau. de rodul. in suo tractatu de vsuris. Et hoc dicit tuti⁹ imo verissimū fm Anno. et Hosti. q̄ semp̄ tenetur ex q̄ illa intentione principaliter ductus est. et etiā placuit Kay. in sum. hui⁹ ti. x. sed nunq̄d. ⁊ Archi. in. c. i. xij. q. iij. et hoc q̄ ad iudiciū aīe. Et ita etiā confirmat Ho. an. in. c. cōsuluīt. de vsuris. Sed ip̄e Ho. an. in mercu. sup̄regula. peccatus nō remittit. refert q̄ quidā theolog⁹ hanc questionē disputans distinguebat quādo corrupta intentio mutuantis innotuit debitori. qz videt tunc quoddā pactū implicitū qd̄ habet vim expliciti. Est enī fm eū duplex vsura.**

Una mentalis nō obligans ad restitu-

tionē ex eo q̄ sit sine omni exactione vel pacto implicito vel explicito. Alia vero ē obligans ad restitutionē ex eo q̄ sit cū exactione ex pacto implicito vel explicito. Si ergo fiat cū implicito est usura mentalis: si cū explicito est vocalis. Ex quo infertur q̄ in casu in quo nō innotuit debitori corrupta intentio mutuantis dato q̄ ea intentione principaliter duct^o sit nō obligatur ad restitutionē s̄m dictū theo. qui adducebat tales rōnes. Primo q̄ cū formale sit exactio in usura ex pacto obligante vel aliquid aliud equipollēs. ergo sequit̄ q̄ ubi nō est talis exactio nec aliud equipollēs ibi nō est usura ad restitutionē obligans: quibus bene sit usura mentalis ad penitentiam peccati obligās. Et hoc confirmatur q̄ aliter dicendo nō saluaretur descriptio usure qua dicit̄ q̄ usura est lucrū ex mutuo pacto debitū vel exactū. Secūdo q̄ sicut in furto dicimus q̄ si aliquis gratis et liberaliter in domo recipit: recipit qd̄ furari intendebat quāvis sit fur mente nō tamē operentia q̄ ad restitutionē teneat̄. sic et in proposito usurarius censeat̄ fur cōventionalis. Si ergo intendit furari usurā accipiēdo: et tñ nō puenit ad opus pactionis vel exactōis s̄ liberaliter, accipit d̄ usura mentalis nō obligans ad restitutionē. Tercio facit. c. fi. de symo. ubi dicit̄. Simoniacus mentalis qui habuit animū principaliter ad aliqd̄ accipiendum nō teneat̄ ad restitutionē ei^o qd̄ gratis accepit. sed sufficit sola pñia de peccato. Sed Tho. an. rñdet ad primū distinguendo de primaria vel secundaria intentione mutuantis. s. vt primaria equipolleat pacto: nā est pactū implicitum. Luc. vi. Mutuū date et c. nō secundaria. Ad secundā rñdet Tho. an. q̄ in ter casum illū furti et casum nostrū est maxima dissimilitudo. qm̄ licet donarius in casu furti habuerit intentionē corruptam ad furandū: nō tñ donatio causat̄ ab eius furto: nec est annexa illi intentioni. corrupte eius cōtrariū est in mutuo. qd̄ cū ex bono charitatis deberet fieri gratis fiebat principaliter spe lucri cuius spei viciose sequit̄ effectus cōsequendo lucrū. Ad tertium rñdet dñs An. de bu. q̄ rō diuersitatis quare usurarius mentalis obligat̄

ad restitutionē in foro pñiali: et simonia^o mentalis est s̄m doc. q̄ usura utroq̄ testamento est p̄hibita: nec dispensationē pape recipit de usuris. c. sup̄ eo. Simonia vero est p̄hibita a iure positivo et in eo est simoniacū. q̄ p̄hibitū sicut est acquirere beneficiū simoniace ubi papa p̄t dispensare. Unde dicunt doc. q̄ in p̄hibitis quia simoniaca. Ad dem dicendum quod in usuramenli scilicet vt simoniacus mentalis teneatur ad restitutionem quia p̄hibita. Ideo dicit Hof. in sum. e. ti. in pñ. q̄ que dā illicite tenent̄ s̄m ius diuinū et humanū et i his si nō p̄stat obligat̄ ad restitutōz in foro pñiali. Si vero p̄stat obligat̄ in foro ecclesiastico. Et sic loquit̄ de detinentibus usuras. q̄ ibi tenetur alienum qd̄ est omni iure p̄hibitū.

Quedā sunt que tenent̄ iuste s̄m ius diuinū et iniuste s̄m ius humanū. et tunc cōsiderandus est modus p̄hibendi iuris q̄ si ius p̄hibeat mentē cōstito de mente illa punit̄ sicut est in simonia p̄hibita a iure positivo. q̄ actualis venditio est p̄hibita nō solum mentalis: q̄ hoc agere est ventitū licet restituere nō p̄pellat̄ obligatur ad satisfactionē peccati. Et hoc est quod vult dicere ter. in. d. c. fi. Et si dicat̄ vltorius quare usura plus p̄hibet̄ iure diuino q̄ simonia in beneficio. dicendū q̄ in usura alienū rapit̄ in simonia alienū emitur. Et p̄ hoc p̄t̄ quare magis emēs punitur in usura q̄ in simonia: q̄ usure p̄hibitio habuit ortū a iure diuino simonie aut̄ a iure humano. Vide alias rōnes aliorū doc. ibi per dñm An. Bonal. dicit q̄ in simonia est turpitudine ex pte dantis et accipientis. Sed in usura non est turpitudine ex pte dantis usuras. et ideo ex iure diuino et naturali equitate facienda est ei restitutio. Nec posset in hoc casu papa dispēsare: s̄ ex solo iure hūano pecunia simoniace accepta recepta restituēda est nō illi q̄ dedit turpiter s̄ ecclesie. unde nec belise^o p̄cepit Siezi restituere qd̄ accepit a naaman: et papa qd̄ vult p̄t̄ in hoc cāu statuere. Posset etiā dispensare q̄ nō solū in mentali simonia: sed etiā in illa que pacto esset expressa q̄ retineri posset: qd̄ esset simonia^o se acceptum.

Quero an mutuās secundario sub spe
aliquid habendi peccet et an teneat ad re
stitutionē: dicit q̄ nō. ar. lxi. di. quid p̄der
rit. lviij. di. si officia. i. q. i. qua p̄pter. imo
naturaliter est obligatus ad antidota. vt
in. c. cū in officijs. de test. et hoc tenet glo.
in. c. cōsuluit. de vsuris. Sof. et Hosti. in
sum. huius ti. post p̄n. de quo p̄ Jo. an. in
c. cōsuluit. Et in mercu. sup secūda regula
et Monal. in sum. xxi

Utrū creditor cui ex charitate mutuā
ti debitor aliquid ultra sortē cōtulit non
voluntarie sed coacte. puta dubitās ne in
discretus reputet in t̄m q̄ aliū vel hūc de
cetero nō inueniat mutuante vel alia simi
li causa teneat ad restitutiōz. Ik̄ndet dñs
Lau. q̄ licet sit tuti⁹ restituere t̄n puto q̄
si recipit pure credēs donatū liberaliter
et nō vt vsurā vel vt coacte donatū nō te
netur ad restitutionē: licet postea sciat nō
liberaliter datū esse. Ex quo enī tpe dona
tionis habuit bonā fidē recipit licite: licz
donās tali coactione ductus dederit ⁊ cre
ditor non habuit intentionē tacitā vel ex
pressam. Nam semp̄ mihi placuit opinio
glo. in. c. vigilantī. ⁊ c. si. extra de p̄scrip. l
q̄ mala fides supueniens p̄scriptioni cō
plete non facit quem obnoxiiū restitutioni
Q̄d enī dicit q̄ possessor male fidei nullo
tempore nō p̄scribit. hoc verū est. dum est
in cursu p̄scribendi. quia tunc requirit̄ bo
na fides. secus quādo iā p̄scripsit. nā lex
potest de meo iacere tuū iuxta notata per
Inno. in. c. conquestus. et. glo. in. d. c. vigi
lantī. quā opinionē circa p̄scriptionē seq̄
tur Jo. Boffr. Vincē. et Hosti. q̄ Hosti.
dicit q̄ si tantū sua cōscientia remanet le
sa debet satisfacere cōscientie. licz sit po
tius scrupulosa quam theologa. ex quo ti
met vbi nō est timendū de simonia. c. et si
quotiēs. de quo in sum. ei⁹. i. c. de p̄scrip.
tez immobi. s. que exigūt. Hunc passum
plene examinat Jo. an. in mercu. posita
sup regula. Possessor male fidei. in ultimo
articulo. nisi talis credulitas esset crassa
vel supina qd bonus vir habet arbitrari.
Contra tamē p̄dictam determinationem
tenet magister Greg. de arimino. Item
nora q̄ si creditor antequā debitor donas
set sciisset eius intentionē quia coacte de

79
disset non posset recipere sua conscientia:
puta si sciret q̄ debitor donaret creditori
timore ne reperat capitale de p̄nti nō sine
magno forsan incōmodo debitoris iuxta
ea que notant. ff. p̄ cōdi. indebi. l. si nō sor
tem. s. si quis falso. in glo. et facit qd no.
in. c. debitor. ex de reg. iur. Vel si soluat
ne reputet indiscretus: et alia vice nō repe
riat mutuante in suis necessitatib⁹. ar. eo.
que notant. x. q. ij. hoc ius. in glo. et Jo.
an. sup regula. damnū. in. iij. ar. p̄me ptis.
et in solutōe. q. i. iij. membro. in s. et dico
cum Sof. Nō t̄n debet credoz leuiter iud
icare debitorē coacte donare ne in p̄nti
em ruat. l. pen. in p̄n. ad tercū. de ver. si
gni. l. iij. in fi. Nec debem⁹ eū iudicare cō
pulum tanq̄ nolentē reputari indiscretū
Monal. dicit q̄ si debitor creditorē volē
tem recipere pecuniā suā p̄uenit munerib⁹
gratis rogans vt det dilationē p̄pter dile
ctionē vel p̄pter deū et creditorē recipiēs
munera gratis respectu p̄teriti t̄pis non
futuri quīs postea det indigēti beniuolā
dilationē quā alias nō daret vt si vidis
set eū ingrātū dar: dico p̄ncipaliter p̄pter
amicitiā vel p̄pter deū. Secundario vero
p̄pter gratitudinē debitoris. et hoc facit
rōne p̄teriti t̄pis nō futuri: nō est vsura. dū
modo gratis recipiatur et offeratur scdm
quosdam. xxij

Quid si nō sit corrupta intentio credi
toris debitor t̄n p̄pter mutuū acceptū vel
ulterius retinendū dat ei aliquid nunqd
creditor teneat restituere illud. Ik̄ espōdet
Alsten. vbi. s. nō teneat de bona fide cōsum
ptis: nec etiā de extantib⁹ q̄d in pbabili
ter credidit q̄ ex dilectōe sola ei dederit.
Si autē credat vel pbabiliter dubitet q̄
p̄pter illā causam ei seruiert restituere te
netur. Quādo autē debitor nō gratis dat
vel gratis creditor non mutuatur debitor si
alias habeat de bonis creditoris et p̄re
tentionē sibi consulat de vsura quā dedit
nō est cogēdus ad restitutionē in foro pe
nitentiāli. Loco. monal. in sum. xxij

Quid de illis qui adueniēte solutōnis
tpe siue termino nolūt dare dilationē de
bitori qui iuramento astrictus est soluere
nisi data ei pecunia vel alio equipollenti.
Ik̄ndet Alsten. vbi. s. q̄ tenent ad restitū

tionem extra eod. c. consuluit. fm Ray. Si
tū debitor creditorem volentē recipere vel
erigere pecuniā suā pueniat muneribus
gratis rogās eum vt dilationē ppter ami-
citiā vel ppter deū ⁊ gratis recipiat cre-
ditor illa munera rōne pteriti tps nō fu-
turi. licet postea det indigenti vt beniuo-
lo et dilecto: q̄ al̄s nō daret si eū ingrātū
videret. Det dico p̄ncipaliter ppter ami-
citiā vel ppter deū: secundario vero p-
pter gratitudinē debitoris. et hoc facit rō-
ne pteriti tps nō futuri nō est usura. Dñ
ille nō tenet ad restitutionē eoz que sic ac-
cipit fm quosdā. vide. s. usura. i. §. xxij.

Quid clericici usuras quas xxij
habēt vt habuerūt de rebus ecclesie resti-
tuere p̄nt. R̄ndet Alsten. in sum. vbi. s. q̄
nō. qz res ille sunt pauperū nisi quatenus
de pecunia usuraria: vel qualibet alia sua
expēdisset in vtilitatē ecclesie. s̄ restitue-
re debēt de rebus suis patrimonialibus.
Rodo. vero credit q̄ si bec nō p̄nt de bo-
nis suis facere de fructibus ecclesie quos
percipiūt licite p̄nt se liberare. xrv

Quid de hoc casu quidā p̄suluit alicui
q̄ feneraret ⁊ dedit alicui pecuniā gratis
vt feneraret: nunq̄d isti tenent in solidum
ad restitutionē. R̄ndet Alex. de alexan. in
suo tractatu p̄t dici fm quosdā q̄ qui in-
ducūt aliq̄s ad fenerandū q̄ al̄s nō essent
feneraturi tenent in solidū. Si autem al̄s
essent feneraturi nō tenent nisi inquantū
ad eos puenit. Alij autē dicūt rōnabiliter
moti: q̄ in nentro casu tenent: nisi inq̄tū
ad eos puenit: nec in alijs duobus casib⁹.
scz cū quis cōtrahit societate cum aliquo
ad fenus exercendū: vel cū quis dat pecu-
niā usurario ad p̄cipationē lucri. For-
uentur autē isti ad hoc dicendū ppter dif-
ferentiā que ē inter rapinā et furtū ex vna
pte et usuras ex alia: penes voluntariū et
nō voluntariū. ex qua differētia oritur q̄
in his casibus melior est cōditio usurarij
q̄ latronis furis vel raptoris. Nā in rapi-
na et furto tenet restituere qui prestat au-
toritatē etiā si nihil ad eū puenit. Et
hoc qz furtū et rapina est cōtra voluntatē
dñi nō sic autē est in usura vbi est volunta-
riū mixtū. Dñ in rapina et furto dāt
actionē spoliatis p̄tra illos quozū ope vel

cōsilio vel ministerio furta et rapine fiunt
licet ad eos nihil puenit: nō autē sic est
in usura. qz nō dāt actio p̄tra tales indu-
ctores: cū ad eos nihil puenit. xxvi

Utrum vxor teneat ad restitutionē p̄ vi-
ro defuncto q̄ fuit usurarius. R̄ndet idem
Alex. q̄ mulier tenet ad restitutionē p̄ vi-
ro defuncto inq̄tū ad eā puenit de bo-
nis eiusdē vel inq̄tū usura est de bonis
eiusdē. q̄ si nihil ad eā de talib⁹ bonis de-
uoluit: vel si in domo mariti habet fruct⁹
sufficientes p̄ suis necessitatibus et p̄ oī-
bus q̄ expedit: tūc in nullo tenet. xxvij

Utrum viro viuente ip̄o ignorāte vxor
possit restituere. R̄ndet idē Alex. q̄ vxor
cū nō sit dñā rerū nō d̄z se intrromittere de
resti. ignorāte viro vt p̄tradicēte. Querit
quidā q̄ licz vxor nō sit dñā rerū: tūc qz est
data in adiutoriū viro cui salutē p̄curare
tenet. et ideo sicut de bonis p̄rijs viri tā-
q̄ de bonis p̄rijs p̄t facere elemosinas
ignorāte viro ⁊ nō p̄hibēte. qz sicut agit
causaz viri eodē nō p̄t facere restitutionē:
et si sciēte et nō p̄tradicēte hoc faciat se-
curius est. Secus autē est si sciāt et cōtradī-
cat: tūc enī mulier tenet obedire in q̄nit-
tendo tale bonū ad qd nō tenet de necessi-
tate. Lōcor. Alsten. in sum. li. iij. ti. iij. Et
fm eū mulier nō tenet restituere p̄ furto vi-
ri nisi q̄tū ad eā puenit de bonis eius vel
inquantū bonis eius vsa fuit. Si vero ad
eā nihil de talib⁹ bonis puenit vel etiā in
domo eius de dote sua vel etiā aliūde ex-
pensas sufficiēter habuit i nullo tenet: qz
nihil inde habuit qd nō recōpensauerit.

Utrum vxor ⁊ familia teneant xxvij
tur ad restitutionē eoz que cedūt in vsum
vite eoz. R̄ndet idē Alex. q̄ p̄cipi aliqd
de bonis usurarij vt raptoris ē duob⁹ mo-
dis. Aut enī p̄cipit ignorāter aut sciēter
Si ignorāter excusat. Si sciēter excusa-
ri p̄t ppter recōpensationē vt dictū est. Ex-
cusari etiā p̄t p̄ necessitate corporali q̄
scz aliud remediū cōmode inueniri nō p̄t
sicut accidit paupib⁹ medicantib⁹. Per
hoc excusari p̄nt filij ⁊ filie i domo parētū
q̄ necessitate cogēte aliter viuere nō p̄nt ⁊
eodē mō vxor. Aliq̄n sit excusatio ppter re-
cōpensationē fiendā vt si q̄s accipit neces-
sitate cogente sperās se recōpensaturū in

futurū. Et hoc excusari p̄t vxor et familia
 dū. s. p̄ponūt se recōpensaturos. qz sperāt
 habere facultates ad hoc: et hic est vn̄ mo
 dus dicendi. Cōsuevit tñ dici cōiter qz i
 vxor et familia nō sperāt de correctōe vsu
 rarij: et videāt eū nō soluēdo si sunt ibi a
 liqua bona de iusto. i. iuste acq̄sita: de illis
 si separata sunt det̄ et expēdere. Et ide est
 si sunt ibi aliqua de iusto: sed ita mixta qz
 discerni nō p̄nt. Et hoc intelligēdo qñ vir
 est in soluēdo. Si aut̄ nihil est ibi de iusto
 vel vir nō est in soluēdo. qz oīa bona illi
 nō sufficiūt ad restitutionē vel satisfactio
 nē: tunc nihil accipiāt de bonis illius: sed
 magis querant sibi victū aliunde. Ad dit
 Alstēn. in sum. li. iij. ti. iij. qz vxori vsurarij
 cuius dos est de vsura et vir nihil hz qz de
 vsura: succurrīt vt viuere possit de his que
 sunt in domo viri: si ip̄a laborat in domo
 siue vendendo siue ruendo: siue etiā bona
 ne pereāt custodiēdo. qz in hoc agit credi
 torū utilitatem. Si vero vir habeat plura
 incerta tūc auctoritate ep̄i q̄ debet paupe
 ribus p̄uidere licite p̄t de eis viuere. ar.
 di. lxxij. §. generaliter. et. c. ep̄s. cauere tñ
 aliter tenetur. xxxix

Quid de recipientibus ab eis munera
 elemosynas et oblatōes. Ik̄ndet idē Alex.
 qz recipientes elemosynas ab vsurarijs:
 aut sciunt qz sunt vsurarij aut nō. Si non
 sciunt nō peccāt recipiēdo nec tenent̄ ad
 restitutionē. Si vero hoc sciūt et faciūt ne
 cessitate compellente nō peccant: necessi
 tate vero cessante peccat quis accipiēdo
 ab vsurarijs notarijs propter scandalū.
 Et qz ip̄o iure sunt excommunicati: ideo ac
 ceptū est restituendū. Si vero vsurarij nō
 sunt notarij p̄t aliqd accipi ab eis: si cre
 datur qz aliqd hnt̄ preter vsuras. Secus
 est si nihil hnt̄. tūc enī acceptū debet resti
 tui. Sed cui restituet clericus oblatōz quā
 a tali recepit. Ik̄ndet hos. in sum. ti. de vsu
 ris. §. qua pena. §. sed cui. fm̄ Allanū. qz
 ep̄o loci. Sed fm̄ Guil. restituat̄ ei q̄ obtu
 lit in obprobriū sui. ar. de homi. sicut di
 gnū. §. eos. de vsuris. c. cū tu. §. sup̄ his.

Quid de vxore vsurarij qui xxx
 quicqd hz est de vsura. et hoc dicit̄ ei cō
 scientia. vide. s. p̄plexitas. §. i. et. §. xv.
 Quid de tutore et curatore xxxi

qui dāt pecuniā pupilli vel aduli ad vsū
 iā. Ik̄ndet mo. in sum. qz tenent̄ ad restitū
 tionē. p̄ eo qz prestāt auctoritate talibz cō
 tractibus. et illi quoz tutelā vel curā ge
 runt p̄ se nō essent talia facturi. xxxij

Quid de seruiētibz et mercenarijs viu
 rarijs: et de emētibz et vendentibz ab eis
 Ik̄ndet idē Alex. vbi. s. qz q̄s p̄t fieri p̄u
 ceps vsurarij recipiēdo aliqd ab eo p̄. ex
 aliquā recompenationē factā vel fiendā.
 Et ideo seruiētes vsurarijs et mercenarij
 p̄nt recipere mercedē suā si seruiāt eis in li
 citis et honestis. nec tenent̄ ad resti. et hoc
 qz utilitas quā cōsequunt̄ ip̄i vsurarij ex
 ope hmoi seruiētū cōpensat̄ cū mercede
 quā dāt seruiētibz illis. et maxime qz p̄t
 mercedē datā nō p̄nt dici pauperiores cū
 loco mercedis habeant cōmodū operarū.
 Secus aut̄ si seruiēt in illicitis et honestis
 tūc enī nō p̄nt recipere mercedē. Idē indi
 candū est de cultoribz p̄diorz viurarijs et
 alijs mercenarijs eorundē. Loco. Alstēn.
 in sum. li. ij. ti. xi. et Jo. in sum. Propter
 eandē recōpensationē excusat̄ creditor vt
 emptor vel venditor q̄ recipit ab vsurario
 qd̄ sibi debet. qz ex hoc nō fit viurarij pau
 perior: dū. s. dando precū recipit rem. Et
 i. eo cōsuevit dici qz illis quibus debet̄ a
 liquid ex cōtractu vel q̄si ex maleficio vel
 quasi p̄nt recipere qd̄ sibi debet̄ ex hmoi re
 bus. dū tñ rē furtiua vel rapta vt viurariā
 in suā speciē nō recipiāt. Hoc aut̄ verū est
 maxime si dñium rei in vsura nō transfera
 tur. fm̄ etiā illos qui dicūt p̄trariū: credē
 dum est qz nō dz recipi in solutionē res vs
 suraria in specie. qz p̄reā debitor q̄ dedit
 educere a creditore si extat. xxxij

De tū fautores vel retinētes vsurarios
 in terra sua teneant̄ ad resti. Ik̄ndet idē
 Alex. qz tales nihil tenent̄ restituere si ni
 hil ad eos puenit de bonis vsurarij. licz a
 liter peccēt cōtra deū dando fauorē talibz
 nec est simile de auctoribz mali q̄ sunt cā
 p̄ se mali eiusdē. Et de istis q̄ sunt magis
 cā p̄ accidēs mali. puta qz tale malū cōser
 uetur in p̄ma vel libere fiat. xxxij

Quid de illo qui mutuauit noīe alieno
 ad vsurā vtz teneat̄ restituere. Ik̄ndet idē
 Alex. qz sicut p̄hibet̄ q̄s accipere vsuras
 noīe suo ita noīe alieno. Dñ. xvi. dist. sic
 l ij

dicatur, et est verbū Leonis pape. Sicut
nō suo ira nec alieno noīe quis clericorū ex
ercere fenus attemperet. Indecens enī est
crimen suū cōmodis impendere alienis.
Et qz nullus dō exercere vsuras noīe alie
no. ideo si tutor v̄ curator exerceret tales
vsuras noīe alieno tenet ad restitutionē.
et specialiter si ille cui⁹ noīe hoc fit nō est
soluēdo. qz agētes ⁊ p̄sentētes pari pena
puniant. Quidā tñ dicūt q̄ etiaz ille cui⁹
noīe fit est soluēdo q̄ tutor tenet. V̄ est
q̄ si ille cuius noīe sunt accepte vsure sol
uerit liberat q̄ accepit. Sed primū dictus
est rōnabilius: licz aut si dicat de tutore ⁊
curatore q̄ tenent. qz p̄stant auctoritates
talibus tractibus ⁊ illi quoz curā gerūt
als nō essent hoc facturi. tñ hoc dici nō p̄t
de illis q̄ gerūt ministeriū nudū sicut sunt
seruētēs vsurarij qui numerāt pecuniā
p̄ dñis suis ad vsurā: et eā recipiūt ad op⁹
et vsum eoz. Tales enī non vident teneri
cū q̄dem vsurarij. als p̄ seipos v̄ alios mi
nistros essent hoc facturi. vide. j. xxxv

Quid de tutore et curatore. vide. j. s.
proximo. xxxvi

Quid de illo qui gerit negociū alienū
et sine mādato eius fenerat ad op⁹ illius
cuius negociū gerit an teneat ad restitu
tionē. R̄ndet idē Alex. q̄ sic. qz talis fuit
actor et minister cōtractus vsurarij Lon
cor. Astēn. in sum. in li. iij. ti. xl. xxxvij

Quid de illo qui bona intentōne rogat
vsurariū ad instantiā pauperis vt illi mu
tueturū peccet. R̄ndet Ric. in. iij. di. xv.
ar. v. q. v. q̄ nō. qz q̄uis sciat q̄ vsurari⁹
accipiat vsurā: hoc tñ nō intendit iste. qz
potius vellet q̄ mutuarer sine vsura.

Quid de ciuitatib⁹ vel col
legijs dantib⁹ pecuniā ad vsuras: nunq̄d
oēs et singuli sunt vsurarij ⁊ tenent ad re
stitutōz. R̄ndet Astē. li. iij. ti. xl. fm Kay.
q̄ sic. s. oēs illi quoz aucte et cōsensu fit.
argumēto. ex de vsur. c. p̄quest. vñ. q. i. si
cut vir. xxiij. q. iij. si heres. Et fm Hosti.
etiaz oēs illi quib⁹ placet in mente: et ratū
habēt et cōsentit: ⁊ p̄hibere p̄nt et nō fa
ciunt. ex de sen. excō. c. quāte. Dec Hosti.
in sum. de peni. s. si. v. quid de ciuib⁹. Lō
cor. Mo. de lig. p. l. municipes. de cōdi. et
demō. Secus in p̄hibere nō valentibus p

nota. in. c. sup̄ eo. de rap. nisi et ipsi p̄cipia
rent comodū. Adē Archi. xliij. di. c. ij. Et
Jo. an. in. c. cōquestus. de vsuris.

Sed nunq̄d singuli de colle
gio vel ciuitate tenent restituere in solidū
q̄d habuit collegiū ex vsuris. R̄ndet idē
vbi. s. fm Kodo. licet illi quoz aucto rita
te et cōsensu talia fiūt sint vsurarij. vt di
cit Kay. nō tñ tenent ad restitutionē: nisi
q̄tum ad eos puenit de vsura. vel q̄tū re
leuati sunt ab expēsis q̄s de suo fecissent
in sustinendis onerib⁹ cōitatis: nisi forte
p̄stiterint auctoritatē cōpellendo: aut p̄ci
piendo cōitati taliter fenerari q̄ aliter hoc
factura nō esset: in quo casu in solidū tenē
tur. Lōcor. mo. in sum. xl

Quid de regibus et alijs dñis qui co
gunt debitores dare vsuras. R̄ndet idē
vbi. s. q̄ tenent ad restitutionē. etiaz si ni
hil ad eos puenit. Scdm vero Alex. de
alexan. dicūt qui vsurarijs fauēt: vel eos
in terris suis retinet nihil restituere tenē
tur si nihil ad eos de bonis eozū puenit
licet als peccēt. vt. s. s. xxxij.

i
Sura vndecimo. s. qñ debet fieri
restitutio. Quero quādo debz fie
ri restitutio vsuraz. R̄ndet Alex.
de alexan. in suo tractatu de vsuris. q̄ sta
tim. qz nō remittit peccatū ⁊c. Tenet aut
homo esse in tali statu vt remittat sibi pec
catū. Preterea illa et eadē iniuria q̄ reci
pit q̄s alienū vel illud retinet. sed ad semp
tenet alienū nō recipere: ergo ad semp tenet
illud nō retinere. Preterea licz p̄cepta af
firmatiua nō obligent ad semp: tñ ad hoc
obligāt p̄cepta negatiua: licet aut p̄ceptū
de restitutōe faciēda fm formā videatur
affirmatiuū. tñ fm veritatē implicat nega
tiuū p̄ceptū quo p̄hibetur aliquis detine
re alienum. Detinere enim alienū pecca
tum est. Et ideo sicut quis semp tenet de
serere peccatū: ita tenetur semper reddere
alienum. In aliquib⁹ tamē casib⁹ nō te
netur quis statim restituere. Primus qñ
restituendū esset cōtra bonum primi. Et
ideo nō tenetur quis gladiū restituere fu
rioso. Debet tamē habens gladiū habere
animū vt sit paratus ad restituendū. De
hoc vide in p̄sana periuriū. Alius casus

est si hoc fiat de voluntate illius cui debet fieri restitutio. Tali enim consentiente non tenetur statim restituere, quia proinde est ac si accommodaret. Hoc autem intelligendum si liberum sine timore presentit. Alius casus est quando debet restituere expectat oportunitatem restituendi: cum maiori pace et honestate quam si statim restitueret: licet de se sit statim paratus restituere. puta si ille cui fienda est restitutio ignorat debitum et non sine scandalo: aut aliqua debonestate possit fieri talis restitutio. Alius casus est si possibilitas non adesse: tunc enim non tenetur. xiiij. q. vi. et est verbum Augustini ad Thymotheum. Si res aliena propter quam peccatum est possit reddi: et non reddi potest non agitur sed simulatur. Bene autem dicitur possit reddi, quia si non potest non tenetur. ex de usuris. c. cum tu manifestos. ubi dicitur. quod usurarii sunt cogendi ad restituendum: dum habeant in facultatibus unde possint restituere. Bene autem dicitur in facultatibus ut ibidem dicitur glo. quia licet usurarius amiserit usuras nihilominus non tenetur propter moram. Si autem nihil habet liberatur. Si autem habet semper est in mora: et maxime in furto ubi tenetur res aliena invito domino et detinendo semper auget peccatum. Ideo dicitur Augustinus ad Thymotheum. Nolentes reddere quod novimus male abstulisse et unde reddatur habere cognovimus increpamus obsecramus et detestemur: et quosdam clam quosdam palam sicut diversitas personarum diversam videtur posse accipere medicinam. et statim etiam quos tenetur restituere satis habetur. ex de summo. mathens. ubi dicitur cuidam. Multum tibi consulis si administrationem celeriter ac sponte dimittas. glo. celeriter. i. incotinenti. quia quanto amplius correctat re tanto gravius peccat: sicut fur qui semper est in mora. Unde ex de summo. cum in ecclesie coram poro: dicitur quod tanto graviora sunt crimina. quanto diutius infelicem animam detinet alligatam in omnibus superadictis. Concord. Astens. in sum. li. iij. ti. xl.

Quero pone quod aliquis non potest restituere sine grandi dispendio bonorum suorum: forte quia non invenit qui velit bona sua emere vel quia ille cui restitutio fienda est nimis distat et non potest ire ad eum sine grandi damno: nec habet qui velit pecuniam ad eum deferre. Respondet idem Alex. in primo casu dicitur potest tali quod per

81
tat licentiam deferendi: et obtineat quod satisfaciat illi cui debet ratione interesse et damnum quod incurrere potest ex dilatione data: aut tamen donet ei ex rebus suis quantum res vel pecunia ablata valet. In secundo autem casu quando ille cui facienda est restitutio est absens dicitur potest quod si modicum est illud quod restitui debet nec mitti potest illud modicum sine magno damno illi qui debet restituere et modico emolumento alteri: potest restituens sibi formare conscientiam quod non placeret illi cui tenetur quod sustineret magnum dispendium ubi ipse haberet modicum emolumentum. Et ideo expectare potest donec inveniatur nuntius qui deferat restitutionem: vel quod ille veniat ad partes proximam. Interim autem potest deponi depositum illud quod debet restitui apud locum religiosum: si tamen oporteat raptorum vel furem pati aliquas expensas: non propter hoc debet differre restitutionem. unde ex de rapto. c. i. dicitur de illis qui de loco ad locum euntes rapinas faciunt quod excoriandi sunt a prelatibus illius loci ubi rapinam fecerunt et significanda est eorum excoicatio episcopo proprio qui ipsos non recipiat antequam illuc redeant ubi rapinam fecerunt: et omnia plene emendent. Concord. Astens. in sum. ubi. s.

Quero pone quod ille qui debet restituere est multum indigens et quasi in extrema necessitate. Respondet idem Alex. quia aut ille cui tenetur restituere equaliter indiget sicut et ille qui debet restituere: aut non multum indiget. In primo casu videtur quod statim debet restituere quia nullus debet facere perfectum suum de re aliena cum damno illius cuius est ipso invito. In secundo autem casu si ille qui debet restituere tamen indiget quod si sciret ille qui debet recipere indigentiam eius et necessitatem non deberet sine ratione rectam et charitatem fraternam sibi claudere viscera pietatis: sed eadem charitate sibi subvenire vel remittere in toto vel in parte. Et in tali casu potest differri restitutio ita tamen comparatur sit et promptus restituere quando mutabitur eius conditio. Hoc autem dilatio fiat de consensu iudicis ecclesiastici. Si autem ille qui restituere debet non tamen indiget quod si ille qui debet recipere sciret indigentiam et necessitatem eius non teneretur ex fraterna dilectione dare sibi dilationem pro toto vel

pro parte tenetur statim restituere. *Lon-*
cor. *Alsten.* ubi. s. *Kic.* vero in. *iiij.* *dis.* *xv.*
ar. *vlti.* *q.* *v.* dicit. qd si ille qui damnū intu-
lit habet aliqd ultra necessitatē sustenta-
tionis nature: quū sit sibi necessariū ad
victū fm decentiā sue psonē restituere te-
netur. *Nō* enī licitum est de alieno vivere
cū seculari honore. Si autē nō habet nisi
necessaria ad sustentationē nature. tūc di-
stinguendū est. qz aut ille qui damnū pas-
sus est nō indiget ad sustentationē nature
eo qd est ablatū. et tunc ille qd abstulit resti-
tuere nō tenet. qz ex iure nature licitus est
vnicuiqz vsus possessiōis necessarie ad su-
stentationē nature. *Extrema* enī necessi-
tas oīa facit cōia. ff. ad. l. *rodiā* de iactu.
l. *ij.* in tex. et glo. *Aut* indiget ad sustenta-
tionē nature eo qd ablatū est. *Et* tunc sub-
distinguo. qz vt prius indiget illa re ad su-
stentatiōz sue nature qz fuit necessaria ad
sustentationē nature illius qui abstulit.
Aut eodē tpe vterqz factus est indigens
illa re ad sustentationē sue nature: aut ille
qd abstulit prius factus est indigēs illa re
ad sustentationem nature sue qd ille a quo
ablata est. *Primo* et secundo pōt dici sine
iudicio qd ille qd abstulit rē illā tenet re-
stituere illi a quo abstulit. qz nunqz facta
fuit res illius qd eā abstulit: s; semp remā-
sit isti⁹ de iure. postqz enī sum in statu in
quo res mea est mihi necessaria ad susten-
tationē nature nō pōt fieri alterius me cō-
tradicente. *Si* terciō mō tunc ille qd abstu-
lit non tenet restituere. qz ab illo tpe quo
facta est necessaria ad sustentationē natu-
re cū tunc illi a qd ablata est nō esset neces-
saria acquisitū fuit ius in illa re illi qd ab-
stulit. et ideo quūis damnū passus postea
venit ad statū in quos res qd fuit sibi abla-
ta esset sibi necessaria ad sustentationē na-
ture: nō ppter hoc h; minus ius in illa re
qz ille qd abstulit: nisi ille qui eam abstulit
devenisset in statū in quo ampli⁹ non esset
sibi necessaria ad sustentationē nature.

Utrū sufficiat usurario qui iiij
debet restituere in piculo mortis existenti
cōdere testamentū sup restitōe male abla-
torū. *Kndet* idē *Alex.* qd nō. cui⁹ rō est. qz
testamentū est voluntatis nre iuxta sniam
de eo qd post mortē suam fieri voluit. *Le*

stans enī vult hoc fieri post mortē ubi nō
est locus pnie sine qua nō absoluit usura-
rius: et oportet qd in vita velit hoc restitui
abs non remittit peccatū. *Preterea* iusti-
cia dei requirit vt ille satisfaciāt qd peccauit
et ideo sicut usurari⁹ peccauit ita ipse idē
tenet satisfacere. *Nō* aut hoc facit s; relin-
quit in testamēto qd p aliū fiat. *Si* qd vult
satisfacere ita qd ei remittat peccatū: si h;
pecuniā vñ possit restitutio fieri pri⁹ expo-
nat eā p fidelē nunciū suū restitutiōni anqz
moriat: et faciat pclama ri qd oēs veniāt
recepturi plenā satisfactionē a quib⁹ habi-
ta est usura. *Seruet* aut in absolutōne ta-
lium qd dicit ex de usuris. c. *quantū.* ubi
dicit qd usurari⁹ sepultura deneget do-
nec plene satisfactū fuerit illis quib⁹ faciē-
da est satisfactio: si psto sint ipsi aut aliq qd
pnt acquirere vel eis absentib⁹ loci ordi-
nario aut ei⁹ vicē gerenti: siue rectori par-
rochie in qd testator habitat. ex de usuris.
c. *qz.* l. *vi.* *Lōcor.* *Alstē.* i sum. l. *iiij.* *ti.* *xi.*
Quero qd sit forma testamēti usurari⁹. *vi*
de *Alsten.* ubi. s.

Quid si is qui usuras exercit vel extor-
sit ad inopiā deuenit. *Kndet* *Alsten.* in
sum. l. *iiij.* *ti.* *iiij.* qd licet usurari⁹ intelligat
sp esse in mora. vt. *L.* de furtū. l. *subtracte.*
tū si paup tas eū excuset: et boni s; cedat est
excusato et absoluedus. tū tenet satisface-
re si ad pinguiorē fortunā deuenit. i. ha-
bita rōne ne egeat sup quo pstabat idoneā
cautionē. ex e. c. *cum tu.* s. *penk.* et de solu-
c. *iordanus.* *Et* pōt cedere ante litē in p sen-
tia: vel etiā in absentia p nunciū vel epi-
stolā. ff. de cessi. *bo.* l. *penk.* et si. et hoc verū
est in iudicio cōtentioso. vi

Sed nunqd idē est in foro penitentiali.
Bof. dicit qd nō. imo dicit ei qd totū resti-
tuat. qz nō remittit peccatū nisi restituaē
ablatū. ex eo. c. *cū tu.* *xiiij.* *q.* *vi.* si res. *Ab-*
latum dico siue p furtū siue p rapinā siue
p usurā. *xiiij.* *q.* *v.* si quid inuenisti. *Et* hoc
videtur velle *Ber.* in. c. *cū tu.* in glo. *Sed*
in p trarium arguens *Hosti.* dicit qd amit-
tit privilegiū ex iusta causa sibi datū. *Nā*
si tempore famis licet alienū sine peccato
accipere multo fortius retinere. hec *Ho.*
Aliqui autē volūt qd si nō pōt talis satisfi-
cere petere tenet dilationē vel remissionē

sibi fieri cā elemosyne ab illis qbus tenet restituere. Et sic erit in statu salutis aliter nō. xiiij. q. vi. si res. Sed hoc minus durum videt. Nō credo q ad salutem ei sufficiat q si ad pinguiorē fortunā venerit restituere firmiter in corde pponat. vñ

Quid si quis det usurario modium bladi p usura qui mō valet. x. solidos. et post annū idē modius valet. xx. solidos. nunquid usurarius tenet restituere modium bladi illi qui dedit in valore in quo nunc est: vel in q fuit qn dedit. R. Astē. in sum. li. iij. ti. iij. q. hoc erit in optione recipietis. qz cū usurarius vsq modo nō restituit et mora reddendi p iudicare debeat sibi restitutio fm optionē recipietis fieri debet. i

Usura duodecimo. s. qm ad locum ubi debz fieri restitutio. Quo ro ubi debeat fieri restitutio male ablator. R. n̄det Bo. in ti. de peni. §. qb. sed q forma seruanda est. q si sunt male ablata incerta dnt erogari in pias causas et maxime in alimonia pauperū et redemptionē captiuoz. ar. de pig. c. i. x. q. ij. hoc ius. Et p̄cipue in villa: vel si villa nescitur in diocesi: ubi talia sunt pmissa. Loco. Bonal. in sum. in tracta. resti. dicēs. q qn ignorāter spoliati distribuant pauperibus vel in pias causas. Et hoc in villa ubi facta est spoliatio si p̄mode fieri p̄t al̄s si multū remota sit: v̄t ex alia iusta cā sufficit q hoc alibi fiat. Similiter si villa nescit saltē fiat in illa diocesi ubi rapina facta est. Loco. Alex. de alex. vt. s. usura. i

Usura tercio decimo. q̄tum ad ordinem restituendi et modū. Vtrū restitutio usurarū debeat fieri publice vel priuate. R. n̄det Alex. de alexan. in suo tractatu de usuris. q̄ usurario notorio de necessitate salutis opus est facere restitutionē publice p̄pter infamiā et scandalum qd̄ est inde. vt sicut peccauit in scandalū primoz et malū exemplū ita satisfaciatur publice. al̄s nō deberent sibi dari sacramenta ecclesie et ecclesiastica sepultura. ij

Vtrū prius sit fienda restitutio male ablatorū q̄ solutio debitorū vel legatorū. R. e

82
spondet idē Alex. q̄ prius restituēda sunt male ablata q̄ soluēda legata: cuius ratio est. qz donatio legatorū est ex deuotione legatoris. et ideo superogationis fuit in eo reddere aut male ablata est fm necessitatem iusticie. prius autē illa sunt reddēda q̄ sunt fm necessitatem iusticie q̄ illa danda que sunt superogationis. Loco. Astē. in sum. li. iij. ti. iij. iij

Vtrū prius restituenda sunt male ablata q̄ debita soluēda. R. n̄det idē Alex. q̄ male ablata: et est ratio. qz eoz solutio tollit iniuriā factā deo et primo et maxime in furto et rapina. In solutioe autē debitorū nō tollitur iniuria sed soluat iusticia. Et ideo videt hoc prius faciendū illo Et si fiat p̄trariū in pluribus videtur hoc esse. qz debita sunt clara et manifesta. restituentes aut nō sic sed inquirede sunt. Leteris autē paribus clarū p̄cedit incertū. Debta sunt determinata. puta qz debeo tibi. x. Nō sic autē que debet restitui. Concordat Astē. in sum. vbi. s. iij

Vtrū fienda est prius restitutio vni q̄ alteri. R. n̄det idē Alex. q̄ sic in casu. puta qn restitutio vni est determinata et clara alterius aut nō. Et sic videt q̄ ceteris paribus prius sit fienda isti q̄ illi. Itē si restitutio amboz sit eque clara. tñ vnus est pauper et alter diues videt q̄ ceteris paribus q̄ prius possit fieri pauperi q̄ diuiti: tñ qz magis indiget. tñ qz cū maiori iniuria tenet res pauperis q̄ diuitis. Itē si vterq̄ est equalis p̄ditionis in paupertate et in diuitijs: tñ vni facta est prius iniuria q̄ alteri: videt q̄ illi prius faciēda est restitutio cui prius facta est iniuria. Concordat Astē. in sum. vbi. s. v

Quid si hereditas nō sufficiat ad satisfaciendū omnib: nunquid satisfacet primo venientibus. R. n̄det Astē. vbi. s. fm Sui. in. c. quan. q̄. ex. e. li. vi. q̄ nō. imo satisfacet eis et alijs p̄ rata. ex. de testa. c. relatū. et. ff. de pac. l. si plures. Jo. an. dicit q̄ satis videt in hoc casu tps p̄siderandū: vt qui primo soluit qd̄ suū est integre recipiat. et sic de singulis. de regu. iur. c. qui prior. Sed primū dictū magis placet mihi Astēsi. i

Sura decimoquarto. f. q̄tum ad
penā vsurarioꝝ. Quero de pena
vsurarioꝝ. R̄ndet Alex. de alexā.

q̄ prima pena vsurarioꝝ est q̄ cōpellunt
ad restitutionem a iure et a iudice. Si iure
quidē: q̄ manifesti vsurarij triplici pena
cohibent. de qua ē de vsuris. c. q̄ in oib⁹.
dicit. Prima est. q̄ nō recipiunt ad p̄mu-
monē altaris. Secūda q̄ si in hoc pecca-
to decesserint debēt carere ecclesiastica se-
pultura. Tercia q̄ eoz oblatōnes accipi
nō debēt: et qui recipit reddere tenet. Qui
autē debeāt restitui recitat glo. ibidē du-
as opiniones. Quidā enī dixerūt q̄ tenen-
tur restituere ip̄i ēpo loci. Alij et meli⁹ q̄
ille qui dedit: ipe postmodū restituat illi
a quo accepit. ar ē de vsuris. c. cū tu ma-
nifestos. et de homi. c. sicut dignū. Sic er-
go vsurarij sunt excōicati ip̄o iure quo ad
hec tria. Cōtumaces autē et qui iuri non
obediūt p̄t iudex cōpellere ad restituendū
vsuras si necesse fuerit p̄ maiorē excōmu-
nicationē. ē de vsuris. c. q̄m nō solū. Itē
ē de vsuris. c. p̄terea. mandat interdictis
vsurarij p̄cipiendaz q̄ si clerici hoc p̄tem-
pserint ab officio et beneficio suspēdi de-
bent. Si autē laici p̄t vsq̄ ad dignā satisf-
factionē vinculo excōicatiōis astringi pri-
us inflicta illis pena illius p̄stitutōis: q̄
fere in oibus. Cōpellunt etiā alio mō. q̄
si vsurarius repetit ab illo vsuras repelli-
tur p̄ceptionē donec ipse restituat vsu-
ras quas ab illo accepit. ē de vsuris. c. q̄
frustra. An foro aut penitentiali p̄pellen-
di sunt vsurarij: q̄ absolui nō possunt. nec
debēt nisi restituant: aut dilationē petāt
ab illis quibus tenent. aut si pauperes si-
ve impotentes sint p̄ponāt et p̄mittāt suo
cōfessori restituere si venerint ad pingui-
orem fortunā. Vnde Aug⁹. Non remittit
peccatum ꝛc.

Quid si certū est et notoriū aliquē fene-
brem pecuniā erigisse et cōstat q̄ debito-
res qui soluerūt nō remittūt: sed repetere
nō audēt p̄ter potentia exactorū. R̄ndet
Bof. q̄ aliquo denunciante vel etiā nullo
ecclesia ex officio suo p̄cedet et ad restitū-
tionem cōpelleat. extra de vsuris. c. cum in
diocesi.

Si et quō liceat accipere vsurā. c. xv.

Sura decimoquinto. f. q̄tum i
ad recipientē. An licitū sit recipere
ad vsurā. R̄ndet Ric. in. iij. di.

xv. ar. v. q. v. q̄ sic in casu necessitatis nec
peccat. ar. ad hoc. xij. q. i. q̄d culpaē. Nec
intelligo hic de extrema necessitate: s̄ q̄m
homo notabiliter damnificaret vel nota-
bilem penuriā pateretur si nō accipiat ad
vsurā. Item monal. in sum. dicit q̄ licet
sit peccatū p̄ter necessitatē recipere ad vs-
suram: t̄n in necessitate licitū est. Sed pro
quāta necessitate licitū sit et p̄ quāta nō
hoc nō determinat ars vel sciētia: sed vn-
ctio charitatis que de omnibus docet: et
est certior omni arte. Adē dicit Bon. in
iij. di. xvij. in expositōne illius p̄cepti.
Nō furtū facies. dicens q̄ si quis dat vel
soluit vsuras p̄ter necessitatē nō est immu-
nis a culpa: cum vero ex necessitate soluit
nō peccat. q̄ licitū est vnicuiq̄ redimere
iuris sui: abs verationē. Vnde sicut ille q̄
dat vestes suas latroni anteq̄ p̄mittat se
interfici nō dicit currere: siue p̄cipare cū
latrone: sic qui soluit vsurā in necessitate
nō dicit currere cū fure. Quantā autē ne-
cessitatē quis debeat expectare: hoc nō est
intentionis et rōnis determinate p̄ eo q̄
fm diuersas cōditiones p̄sonarū diuerse
necessitates debēt pensari. Adē Alex. de
ales in. iij. in tractatu resti. dices q̄ pec-
cat mortaliter qui accipit pecuniā ad vsu-
ram. cum det occasionē peccati mortalis
vsurario nisi in necessitate. Tūc ei nō dat
occasionē peccandi: sed redimit ius suum
vsurarius enī tenetur gratis cōmodare
pecuniā suā indigenti. Luc. vi. Quicquid
datis: nihil inde sperantes.

83
Incipiunt excommunicationes ma-
iores. Excommunicatio primo contra
ecclesiasticas personas.

i

Verò qui sunt casus ma-
ioris excommunicationis con-
tra personas ecclesiasticas
Kñdeo primo contra mo-
narchā totius ecclesie. i. pa-
pam. Quicūq; gerit se p

papa nō electus a duab; p̄ribus cardina-
libus cum oibus sibi p̄sententibus. ex. de
elec. c. licet. fm̄ Kic. in. iiij. vide. j. excom.
ij. §. i.

ij

Episcopus grecus nō obediēs epi-
scopo latino p̄ quē fuit deputatus
ex de off. or. c. qm̄. fm̄ Alstē. in sum.
li. vij. ti. ij. Notandū q̄ in. d. c. qm̄. d. q̄ si
in vna ciuitate sint plures populi diuersa-
rum linguarū q̄ ep̄s p̄t p̄stituerē vnū pon-
tificē catholicū sibi vicariū qui eis fm̄ ri-
tum eorū diuina celebret officia et ecclesia-
stica ministret sacramenta instruēdo eos
verbo pariter et exemplo: qui p̄ oīa debet
obedire pontifici eū cōstituenti suū vica-
riū: al̄s incidit in excommunicationē. glo. exem-
plificat in grecis et latinis q̄ sub vna fide
habēt diuersos ritus: nō tñ si sint fidei cō-
trarij ritus. vide. j. exco. ij. §. ij.

iiij

Decani archidiaconi p̄positi cantores
plebani et alij quicūq; clericū personatus. i.
dignitatē ecclesiasticā habētes. aut etiaz
quicūq; p̄byteri audiūt leges vel phisicā
nisi infra duos mēses destiterint. extra ne
cle. vel mo. c. sup̄ specu. fm̄ Kic. vide. j. ex-
cōmunicatio. ij. §. iij.

v

Clerici qui manifestis vsurarijs alieni
genis ad fenus exercendū domū locāt vel
alio titulo cōcedunt. ex de vsu. c. vsurarius
voraginē. li. vi. Maiores vero p̄lati q̄ eos
cōducūt vel habitare p̄mittūt in terris su-
is vel domos locāt sunt suspensi. Si vero
collegiū v̄ vnīuersitas clericorū incurrit
interdictū si talē sn̄iam p̄ mēsez sustinue-
rint. Si vero sunt laici debēt p̄ ecclesiasti-
cam censurā p̄pellī: nō aut̄ intelligas hāc
constitutionē generaliter de vnīuersitate
vel collegio laicorū q̄ sint interdicti et q̄
si sint singulares p̄one laicorū q̄ sint ex-

cōicati p̄t̄ piculū interdicti fm̄ Jo. ant.
als̄ tota italia esset interdicta. licet Kic.
in. iiij. di. xvij. ar. xi. q. v. generaliter intel-
ligit de vtraq; vnīuersitate. s. tñ laicorū q̄
clericorū. vide. j. exco. ij. §.

Clerici et quicūq; alij q̄ in cimiterijs se-
peliunt corpora defunctorū tpe interdicti
in casib; nō cōcessis a iure. vel q̄ excoica-
tos publice aut noīatim interdictos v̄
surarios manifestos sciēter sepeliūt a qua
excoicatione nō debēt absolui: nisi prius
ad arbitriū diocesani satisfecerint eis qui-
bus p̄missa fuerit iniuria irrogata. nō ob-
stante aliquo p̄uilegio. ex de sepul. c. eos.
in cle. vide. j. exco. ij. §. v.

vi

Clerici et religiosi et moniales i sacris
sciēter cōtrahentes matrimoniū sunt ip̄o
facto excoicati. vt in. c. eos. de cōsan. r. af.
in cle. tñ in clerico in sacris et religioso et
monacha cōtrahentib; nō p̄t cadere igno-
rantia fm̄ glo. sed intelligit̄ in alijs casib;
bus. vide. j. exco. ij. §. vi.

vij

Clericus habēs officiū vicecomitis v̄
p̄positi secularis: si admonit; legitime nō
respuerit. ex ne cle. vel mo. c. cleric; in tex.
et in glo. et fm̄ Alsten. li. vij. ti. ij. x. lxvij.
vide. j. exco. ij. §. vij.

vij

Clerici seculares et religiosi qui indu-
cunt ad vouendū vel iurandū vel p̄mitten-
dum vt sepulturas apud ecclesias suas ex-
ligant vel electa nō mutant. vt in cle. c. cu-
pientes. de penis. vide. j. de impugnatōri-
bus sepulture. x. iij. Vide infra exco. mu-
nicatio. ij. §. xxi.

ix

Clerici qui hereticos credētes receptō-
res defensores vel fautores eorum sciētes
traderent ecclesiastice sepulture. ex de he-
re. c. quicūq;. li. vi. vide. j. exco. ij. §. xxij. et
xxvij. vide. j. §. vij. x. iij.

x

Sacerdotes absoluentes ab exco. muni-
cationibus per p̄cessum Eugenij quartē
promulgatis qui p̄tinet. x. exco. icationes
Primo exco. munit omnes hereticos q̄
cūq; nomine censeantur. Secundo illos
hereticos qui violēter vocant: et omnes
eis adherentes fautores seu receptores
vel defensores eorum. Item omnes qui
dant eis arma equos plumbū lignamina
sal oleū vinū et omnia victualia: et omnia
quecūq; ad vsū hominū pertinētia: aut

alia quecuq; p̄sidia publice vel occulte p̄
se vel p̄ aliū. Tertio falsarios bullarū apo
stolicarū vel supplicationū. Quarto illos
qui equos arma ferrū lignamina et alia p̄
bibita deferunt saracenis. Quinto impe
dientes ne victualia deferant ad curiā ro
manā. Sexto inuadētes euntes et redeun
tes ad sedē apostolicā. Septimo oēs illos
qui in terris suis noua pedagia imponūt
Octauo oēs qui offendūt in p̄sona aut bo
nis eos qui habēt aliquā causam in curia
vel eoz p̄curatores. Nono oēs ledētes ro
mipetas euntes vel redeūtes gratia deu
tionis romā. Decimo oēs inuadētes ho
stilit̄ terras ecclesie vel detinētes per se
vel p̄ aliū. Et in fine dicit. De quib⁹ sen tē
tīs nullus p̄ aliū q̄ p̄ romanū pontificē:
nisi duntaxat mortis articulo cōstitutus
possit absolui: nec etiā tunc nisi de stando
sancte ecclesie mādatis satisfactōe vel suf
ficienti cautōe p̄statis. Illos aut̄ cuiuscū
q; fuerint p̄minentie dignitatis ordinis
cōditionis aut status. et si pontificali aut
alia quā dignitate p̄ditos q̄ cōtra tenorē
p̄sentū talib⁹ absolutōis beneficiū impē
dere de facto p̄sumpserint excomunicatiōis ⁊
anathematis sn̄a innodam⁹ eisq; p̄dica
tionis lectōis administratōis sacramēto
rū: et audiendi p̄fessiones officia interdic
imus. Itē dicit q̄ null⁹ p̄ ignorantia p̄
tendere vel exculatiōē allegare: cū nō sit
verisimile q̄ ad ip̄os remanere incognitū
vel occultū qd̄ tā patēter oib⁹ publicat̄.

Clerici qui p̄curāt vsurpare
custodiā vacantū ecclesiarū in quib⁹ sunt
instituti. vt. j. q. iiij. r. v.

Contra religiosos.

¶ Imo religiosi qui exeūt claustrū
suū ad audiendū pb̄ficā vel leges
nisi infra duos menses redierint.
ne cle. vel mo. c. nō magnope. et. c. sup̄ spe
cula. Itē religiosi religiōis approbate ta
cite vi. ex p̄sse p̄fessi: qui vadūt ad quā stu
dia sine l̄ia sui p̄lati data cū p̄silio maio
ris p̄ris cōuentus. in. c. vt piculosa. ex ne
cle. vel mo. li. vi. vide. j. excō. ij. q. viij. ij

¶ Itē religiosi p̄fessi qui temere vbiq; q̄
habitū sue religionis dimiserint in scolis
vel alibi. d. c. piculosa. Itē doctores qui
eos docēt. vide. j. excō. ij. q. ix. ij

¶ Religiosi religionū mendicantiū abo
litarū deinceps aliquē ad suū ordinē reci
pientes: vel locū seu domū de nouo acqui
rentes vel loca ceteraq; bona acq̄sita abs
q; l̄ia pape alienātes. in. c. religionū di
uersitates. de reli. do. li. vi. fm̄ ikic. in. iiij.
et Alsten. in sum. li. vi. ti. ij. ver. liij. ab hoc
aut̄ statuto excipiunt in. d. c. religionū. q̄
tuor̄ ordines p̄dicatozū minorū carmelita
rū et heremitarū. vide. j. excō. ij. q. x. iij

¶ Religiosi mendicātes religionū appro
batay q̄ domos ad habitandū: vel loca de
nouo reciperēt sine l̄ia sedis aplice: vel
recepta mutarēt seu alienarēt. in cle. c. cu
pientes. de penis. vide. j. excō. ij. q. xi. v

¶ Religiosi qui dicūt aliq̄ verba in p̄di
catōe: vel alibi vt retrahāt audiētes a so
lutione decimarū. in. d. c. cupiētes. vide ex
com. ij. q. xij. vi

¶ Religiosi qui cōfitentib⁹ sibi nō faciūt
cōscientiā de decimis soluēdis: et p̄dica
tores qui nō p̄dicāt cū fuerint requisiti
sunt suspēsi a p̄dictis officijs: donec si cō
mode p̄nt eis p̄scientiā faciant. Et si inte
rim predicant sunt excomunicati. d. c. cu
pientes ⁊ specialiter tenent̄ p̄dicare in pri
ma dñica quadagesime et quarta et vlti
ma. et in festo ascensionis dñi et penthe
costen et natiuitatis dñi. et beati Jobā
nis baptiste. et assumptōis et natiuitatis
beate Marie: cū fuerint requisiti. vide. j.
excō. ij. q. xij. viij

¶ Religiosi qui decimas ecclesijs debi
tas sibi appropriāt et vsurpāt: siue qui nō
pmittunt solui ecclesijs decimas de aialio
bus familiarū et pastozū suozū vel aliozū
immiscentiū ip̄a aialia gregibus eoz vel
de aialib⁹ q̄ in fraudibus ecclesiarū emūt
et emptā tradūt venditoribus: vel alijs te
nēda: seu q̄ nō pmittūt vel pb̄bēt solui de
cimas ecclesijs de terris quas tradunt a
lijs colendas. nisi requisiti destiterint in
fra mensem. aut si de his que vsurpauerūt
cōtra p̄missa nō satisfecerint damnifica
tis ecclesijs infra duos menses: sunt suspē
si ab administrationib⁹ et beneficijs suis
q̄ si nō habent administrationē et benefi
cia ip̄o facto excomunicatiōē incurrun
t. in cle. religiosi. de decimis. c. reli. vide ex
cō. ij. q. xij. viij

Item inuentores nouarū religionū vel
capiētes habitū ip̄az sine speciali licen-
tia sedis aplice in extrauagāti No. xxi. q̄
incipit. sancta romana ecclesia. vide. j. ex-
cō. ij. §. xvi.

Religiosi tam exempti q̄ nō exempti:
qui uiderint vel sciuerint cathedralē vel
matricē. i. baptisimalē loci ecclesiā serua-
re interdictū q̄d cūq̄ positū auctoritate
sedis aplice vel ordinariorū debent et ip̄i
seruare: alioquin nō seruātes incurrūt ex-
cōicationē ip̄o facto. Adē etiā in interdi-
cto et cessationib⁹ a diuinis p̄ statuta p̄-
nincialiū concilioꝝ vel ip̄oꝝ aucte factis.
Adē in generalib⁹ cessationib⁹ a diuinis
ciuitatū terrarū vel alioꝝ locoꝝ quos ali-
q̄n ex cōsuetudine vel aliter canonica col-
legia: vel cōuent⁹ seculariū ecclesiarū aut
regulariū sibi uendicāt. et q̄n ut p̄mittit
cathedralis vel matrix ecclesia obseruat
eas nō obstantib⁹ quibuscūq̄ appellatio-
nibus ad sedē apostolicā et alijs obieccio-
nibus quibuscūq̄. in cle. i. de sen. excō. vi.
de. j. excō. ij. §. xv.

Fratres minores qui tpe interdicti re-
cipiūt ad diuina fratres vel sorores de ter-
cio ordine q̄ cōtinentes uocant. eē de sen.
excō. c. cū ex eo. in cle. et est papalis. s̄ da-
tur licentia ordinarijs uel ep̄is ut satisfi-
ctioe p̄missa eos auctoritate aplice ab-
soluāt. vide. j. excō. ij. §. xvi.

Monachi et canonici seculares admi-
nistrationē aliquā nō habētes ad curias
principū sine speciali lnia suoz p̄latoz ire
nō debēt: et si ut suis p̄latis aut monaste-
rio damnū aliqd inferāt ad dictas curias
se transferāt sunt excōicati. ut in cle. ne in
agro. de sta. mo. vide. j. excō. ij. §. xvij.

Monachi infra septa mona-
sterioꝝ suoz tenentes arma sine lnia suoz
abbatū. d. c. ne i agro. vid. j. excō. ij. §. xvij.

Mulieres q̄ begine uocant et religiosi
q̄ eas fouēt in illo statu begine erāt q̄ assu-
mentes certū habitū nulli p̄mittētes obe-
dientia nec renunciātes p̄p̄ijs nec regu-
lā hntes quibusdā religiosi adherēbant
et disputabāt de fide catholica de trinita-
te: de sacramētis et multas hereses habe-
bant in. c. i. de reli. do. tñ ut dicit glo. nō lo-
quē de illis de tercio ordine beati Frans-

cisci: cū habeāt regulā approbatā a Nico-
lao papa. ij.

Religiosi quicūq̄ qui absq̄ lnia p̄p̄ij
sacerdotis solemnizaret matrimonia. i. so-
lemniter benedicerēt: aut ministrarent sa-
cramenta eucharistie vel extreme unctio-
nis. ut in cle. reli. de puile. vide. j. excō. ij.
§. xix.

Religiosi qui excōicatos a canone ab-
soluunt p̄terq̄ a calib⁹ a iure exp̄sis: uel p̄
p̄uilegia a sede aplice eisdē concessis. uel
qui absoluit a sentētijs p̄ statuta p̄uincia-
lia aut sinodalia p̄mulgat. uel q̄ absolue-
rent a pena et culpa. ut. d. c. religiosi. Adē
q̄ absoluerēt a p̄cessu Eugenij. iij. de quo
dictū est. s. de clericis secularib⁹. vide ex-
com. ij. §. xx.

Religiosi inducētes aliquē ad uouen-
dū iurandū uel p̄mittendū de eligēdo a-
pud eos sepulturā uel iā electā ulter⁹ nō
mutent. in cle. cupiētes. de penis. vide. j. ex-
com. ij. §. xxi.

Religiosi qui tpe interdicti sepelierūt
corpora in cimiterijs. aut sepelirēt publi-
ce excōicatos usurarios manifestos aut no-
minatim interdictos: ut dictū est. s. de cle-
ricis secularib⁹. vide. j. excō. ij. §. xxv.

Religiosi cōtrahentes matri-
moniū ut dictū est. s. de clericis secularib⁹
et intelligit fm glo. de p̄fessis p̄fessione ta-
cita uel exp̄ssa in vna de regulis approba-
tis. eē de cōsan. 7 affi. c. eos. uel de uoto. c.
i. li. vi. vde. j. excō. ij. §. vi.

Religiosi qui tradūt hereticos ecclesia-
stice sepulture. ut dictū est. s. de clericis se-
cularibus

Religiosi mendicantes p̄fessi qui tran-
seunt ad aliquē ordinem monachalē exce-
pto cartusienē et recipientes tales scien-
ter sunt excōmunicati. et nō possunt absol-
ui citra sedē apostolicā excepto in articu-
lo mortis. Similiter incurrunt si transe-
unt ad ordinem canonicorū regularium
per cōstitutionem Martini. v. constantie
factam.

Religiosi q̄ pcurarēt usurpari p̄ aliquē
patronatū custodiā seu titulū aduocatio-
nis uel defensionis alicuius vacantis ec-
clesie in quibus resident: uel monasterij:

vel priorū locorū: vel bona ipsorum locorū
vacantiū vel collectam que fit rōne legis
vel imperatoris seu tributuz regi debitū.
extra de electōe. c. generali. li. vi. vide. j. §.
iiij. v. v.

Abbas vel prior etiā causa correctōis
monachū vel clericum verberari faciens
per laicū est excoicatus tam precipiens q̄
verberās: si aliter sit corrigibilis. extra de
sen. excō. vniuersitatis. et appellatōe laici
cōprehenditur cōuersus fm Archi et An
to. de bu. in. d. c. vniuersitatis. xlv. dist. in
principio.

Cōtra impugnatores fidei. §. iij. i

Dicumq̄ incidit in heresim iam
damnata vel nouam adinuenit.
xxiiij. q. i. c. i. et. ij. et. iij. Itē quicū

q̄ de sacramētis ecclesie vel articulis fi
dei. aliter sentit vel docet q̄ sancta roma
na ecclesia p̄dicat et obseruat. de hereticis.
c. ad abolendā. Item quicūq̄ p̄ romanā
ecclesiā vel per episcopos cum cōsilio cle
ricorum: vel p̄ ipsos clericos vacante sede
cum cōsilio si oportuerit vicinorū episco
porum tāq̄ heretici sunt damnati ⁊ sunt
excoicati. vt no. i. d. c. ad abolendā. Et ge
neraliter oēs heretici quocūq̄ noie cenſe
antur. de hereticis. c. excoicam⁹. Itē oēs
credentes receptores defensores et fauto
res eorū. vt in. d. c. excoicamus. §. credētes
et. c. nouerit. de sen. excō. et est facta papa
lis p̄ p̄cessum annualē curie et specialiter
Eugenij iij. Item quicūq̄ p̄sumpserit
p̄dictos ecclesiastice sepulture tradere. vi
de. j. §. p̄tra impugnatores sepulture ⁊ ex
cō. ij. §. xxiiij.

Quicūq̄ rector secularis vel quicūq̄
officialis eius cognosceret de crimine her
esis cum ad seculares nō p̄tineat: aut ca
ptos liberaret. vel episcopoz vel inquisi
torum officium impediret. ex de here. c. vt
inquisitōis. li. vi. vide excō. ij. §. xxiiij. iij

Inquisitores hereticorū q̄ odio gratia
vel amore cōtra p̄scientiā omiserint p̄tra
quempiā p̄cedere: vel ip̄as heresim alicui
imponerēt: qd̄ impediāt officium suū. vt in
c. multoz. in fi. de here. in cle. vide excō. ij.
§. xxiiij. iij

Inquisitores hereticorū qui p̄textu of
fici inquisitōis quouis mō illicito extor

quent pecuniā: vl scienter bona ecclesiarū
ob delicta clericorū etiā si fisco ecclesie ap
plicarēt: nec p̄nt absolui nisi in mortis ar
ticulo donec illis quibus extorserint p̄le
ne satisfaciāt de pecunia nullis p̄uilegijs
pactis aut remissionibus sup hoc valitū
ris. ex de here. c. nolentes. in cle. vide. j. ex
cō. ij. §. xxv. v

Qui passafinos quēq̄ christianū inter
fecerit iusserit vel mandauerit interfici e
tiam si mors non fuerat secuta vel assasi
nos defenderit vel occultauerit. ex de ho
mi. c. p̄ humani. li. vi. Assasini fuerūt qui
dam infideles qui ex quibusdā erroribus
de facili nitebantur christianos occidere
fm Ric. in. iij. vide excō. ij. §. xxvi. vi

Omnes et singuli cuiuscūq̄ status gra
dus p̄minentie aut p̄ditōis existāt: etiā
si pontificali regali aut quauis ecclesiasti
ca vel mundana fulgeant dignitate q̄ p̄fi
dis hereticis et vioclesistis. arma equos
plumbū lignamina sal oleū vinū victua
lia: et oīa quecūq̄ ad vsum hoīm p̄tinen
tia: aut queuis alia p̄sidia publice vel oc
culte subministrāt: ac p̄ se vel p̄ subditos
afferni faciūt vel p̄mittunt cum quibus ip̄i
vioclesiste xp̄ifideles et catholicos quo
modolibet impugnare seu offendere pos
sent. necnō oēs et singulos eorundē here
ticorū ⁊ vioclesistarū adherētes fautores
defensores et receptores cuiuscūq̄ status
nobilitatis excellentie vel cōditionis exi
stant. etiā si p̄tōficali regali reginali aut
queuis ecclesiastica vel seculari sint p̄diti
dignitate ac cōsentientes et p̄stantes eis
dem in p̄missis quomodocūq̄ vel qualiter
cūq̄ auxiliū cōsiliū vel fauorē sunt excō
municati p̄ p̄cessum Eugenij iij. vñ

Portantes ferrū arma lignamina ne
cessaria ad impugnandū xp̄ianos. Item
vendētes galeas vel naues et qui in pira
ticis saracenoz nambus gubernationem
exercent aut machinis. aut quibuslibet a
lijs impendūt cōsiliū auxiliū et fauorē
in dispendiū terre sancte nec p̄nt absolui
nisi totū lucr̄ ex tā damnato mercimonio
fecerūt: et tantundē de suo in subsidiū ter
re sancte transmiserint vel alia pena puni
antur: si fuerint nō soluendo. ex de iudeis.
ita quorundā. et. c. ad liberandā. ⁊ est pa

palis per p̄cessum curie et specialiter Eugēni quartū. qui addit equos. et alia p̄bita quibus cristianos impugnat. et p̄ extranagantem. Nicolai quartū que incipit Olim qui statuit. et innovauit q̄ null⁹ arma equorū ferrum lignamina victualia et alia quecunq̄ mercimonia in alexandriā. v̄l alia loca saracenoz terre Egypti deferre vel mittere audeat. seu de suis portub⁹ vt eis deferant extrahere. v̄l extrahi p̄mittere. aut eis cōsiliū auxiliū vel fauorē prestare. alit̄ sunt excommunicati ipso facto. nec p̄nt absolui nisi tm̄ de bonis p̄p̄rijs in terre sancte subsidij p̄uertēduz exoluerit quātū ad p̄tes predictas detulerint v̄l miserint. aut deferri vel de ipsoz portub⁹ deferendū eis extrahi p̄miserint. et similiter statuit d̄ terris soldano subiectis. Que extranagans licet fuerit reuocata p̄ p̄hemij sexti. tamē post sextū. j. annū papa. Bonifaci⁹ innovauit in quadā extranagati q̄ incipit Contra illos. Post hec Clemēs quintus etiā innovauit. et pape absolutionē. p̄terq̄ in articulo mortis reseruauit in extranaganti que incipit. Multa. vide exco. ij. §. xviij. viij.

Ordinati ad ordines p̄ scismaticos v̄l accipientes ab eis ecclesiasticas dignitates vel beneficia. Itē alienationes facte ab eis vel mediātib⁹ laycis sunt inanes et ad ecclesias sine onere reuerti debēt et cōtra faciētes sunt excoīcati. extra de scismaticis. c. i. et generaliter oēs scismatici et specialiter sequētes dānatū scisma Petri de luna. et successorū eius et fautorū sunt excoīcati excoīcatione papali p̄ p̄cessum annalem curie. Vide exco. ij. §. xvij.

Contra impugnatores ecclesie et ministroz eius. §. iij. i

Di dicit romanā ecclesiā non esse q̄ caput omniū ecclesiarū nec ei tanq̄ capiti obediendū. xix. di. c. nulli fas. et fm̄ glo. talis est heretic⁹ et excoīcatus excoīcatione papali per p̄cessum curie. vt. s. §. iij. ver. i. ij

Qui incēdit vel frangit ecclesiam vel locum religiosum. vel que in eis sunt ante denūciationem ab ep̄o post denūciationē a solo papa. extra de sen. ex. c. cōquesti. et c. tua nos. Vide exco. ij. §. xix. iij

Incendarij aliarū rerū q̄ ecclesiarū si excoīcentur vel denūciant̄ excoīcati a solo papa absoluūt. d. c. tua nos. Vide. j. exco. ij. §. xix. iij.

Omnes qui fecerint statuta contra libertatē ecclesie et cōsuetudines. et qui iā facta fecerint obseruari. et qui ea de libris nō abolerint. Item scriptores eoz potestates cōsules et rectores et p̄siliarij locoz. vbi huiusmodi statuta edita fuerint. Item qui fm̄ ea iudicare p̄sumpserint v̄l in publicā formāz redegerint publicata. extra d̄ sen. ex. c. nouerit. et c. grauē. vide exco. ij. §. xxx. v

Quicūq̄ de nouo vsurpāt custodiam vacantū ecclesiarū v̄l monasterioz v̄l alioz p̄iorū locoz. puta hospitaliū et occupant bona ipsoz et clerici et alie p̄sone eorūdem locoz qui fieri hoc procurāt. extra de elec. c. generali. li. vi. vide. j. excommu. ij. §. xxxi. vi

Omnes mutilantes vulnerantes et interficientes seu detinētes et capiētes seu depredantes romipetas et pegrinos iōmā causa deuotōinis et pegrinationis accedentes: et in ea morantes et recedentes ab ipa: et in his dantes auxiliū cōsiliū et fauorē eozūq̄ bona confiscamus. vt in p̄cessu annuali curie et specialiter Eugēni iij. in quo nedū statuit de romipetis specialiter: sed generaliter etiā. Vnde dicit. Itē excoīcamus et anathematizam⁹ oēs illos qui ad sedē apostolicā veniētes et recedentes ab eadē: necnō illos qui iurisdictionē ordinariā vel delegatā aliquā non habētes in eadē curia manētes temeritate p̄pria capiunt spoliānt et detinent: aut ex p̄posito deliberato verberare mutilare vel interficere p̄sumūt: et qui talia fieri faciunt seu mandant. vij

Falsificantes litteras dñi pape vel falsis litteris sciēter vtentib⁹. ex de falsis. c. ad falsarioz. et c. dura. et est papalis p̄cessum curie annualē: et specialiter Eugēni quartū. vbi dicit. Itē excoīcamus et anathematizam⁹ oēs falsarios bullarū seu litterarū apostolicarū et supplicationū gratiā seu iusticiā p̄tinentiū per summū pontificē vel vicecancellariū seu gerētes vices aut officium vicecancellarij sancte

romane ecclesie de mandato eiusdem summi pontificis signataz aut sub nomine eiusdem summi pontificis: seu vicecellarum, aut gerentes officium predictum signantes supplicationes easdem et nedum falsificantes, sed apponentes manum ad corrigendum etiam unam litteram vel unum punctum in litteris papalibus: exceptis his quibus hoc commissum est in Host. p. sententia lata in curia, vide. j. excoicatio. ij. §. xxxij.

Papa ante coronationem potest exercere suum officium: et quod hac occasione impugnet litteras eius excoicatus est per extrauagantem Benedicti. xi. que incipit, quod nonnulli.

Insecutores cardinalium et eorum participes. ex de penis. c. feli. li. vi. vide. j. exco. ij. §. xxxij.

Rectores terrarum et eorum officiales qui non fecerint observari ea que statuunt contra insecutores cardinalium, vt. d. c. feli. vide. j. exco. ij. §. xxxij.

Insecutores episcoporum qui eos temere vel iniuriose percusserint aut ceperint aut bannerint vel hoc mandauerint fieri: aut facto ab illis rata habuerint vel socii fuerint facientis: aut consilium in his dederint aut fauorem seu scienter insecutores defensaerint. in cle. si quis suadente, de penis, vide exco. ij. §. xxxv.

Rectores locorum imponentes clericis aut ecclesiis exactiones aliquas vel grauamina absque licentia pape si admoniti non destiterint sunt excoicati una cum fautoribus suis: nec absolui possunt nisi admoniti satisfecerint, et durat excoicatio etiam post tempus regiminis etiam in successores officii: in tunc si heredes ipsorum seu successores officii nisi satisfecerint infra mensem incurrunter predictam excoicationem. ex de immu. ec. c. non minus. c. aduersus. et in cle. e. ti. c. quonia. Vide ex com. ij. §. xxxvi.

Compellentes prelatos seu capitula seu alios ecclesiasticas personas ad submittendum laicis vel alienandum bona immobilia seu iura ecclesiarum: et similiter laici qui usurpant sibi illicite hominum nisi moniti destiterint. ex de re. eccl. non alie. hoc consultiissimo. li. vi. et in cle. c. multorum. de penis. vide exco. ij. §. xxxvij.

Quicumque ab ecclesiis vel ecclesiasticis

personis per se vel per alium suo nomine vel alieno pro personis vel rebus quas non causa negotiationis deferunt vel deferri faciunt vel transmittunt exigunt aliquid datum vel guidatum. ex de censi. c. quantum. li. vi. vide ex com. ij. §. xxxvij.

Domini temporales qui subditis interdicit ne platis seu personis ecclesiasticis quicquid vendat vel emanet ab eis vel ipsis bladum molant nec coquant panem vel alia hominum obsequia exhibere presumant eorum sunt excoicati. de immu. ec. c. eos. li. vi.

Iniuriam manum violentas in clericum vel religiosum vel conuersum est excoicatus excoicatione papali. xvij. q. iij. si quis suadente. et ex de sen. exco. non dubium: et hoc si iniuria est enormis. Idem de percussione noueritiorum. c. religiosus. e. ti. li. vi. Item quicumque eum detinet in custodia publica vel priuata etiam absque alia corporis lesione. vel intrudit in vincula. de sen. exco. nup.

Impedientes seu inuadentes victualia seu alia ad usum romane curie necessaria adducentes. vel ne ad curiam ipsam adducantur vel deferantur impedientes seu perturbantes. et qui talia faciunt vel defendunt cuiuscumque fuerint ordinis preminentie et statum etiam si pontificali regali reginali. vel alia que ecclesiastica vel mundana prefulgeant dignitate per processum curie annuali et specialiter Eugenij. iij. sunt excoicati.

Omnes illi qui per se vel per alium seu alios directe vel indirecte sub quocumque titulo vel colore occupant detinent vel hostiliter discurrunt. seu inuadunt. aut occupare detinere vel discurrere hostiliter presumunt in totum vel in parte. aut que occupabunt detinebunt hostiliter discurrerit seu inuadent. aut occupare detinere vel discurrere hostiliter presumunt aliam urbem. Regna scilicet Trinacrie insulas. Sardine Corsice terram citra farrum Patrimonium beati petri in Tuscia. Ducatum spoletanum comitatum venaesini sabinie marchie anchonitane Massie trebarie Romandiole Campanie atque maritimie puincias et terras specialis commissionis et Arnolfozum ciuitatesque nostras Ferrariensem Beneuentanam Bononiensem Perusinam Aquinionensem arriminensem ciuitatem castelle Ludertina. et alias ciui

tates terras et loca vel iura ad ipsam spectantia et adherentes fautores et defensores eorum seu in his dantes eisdem auxilium consilium et fauorem non obstantibus quibuscumque privilegiis indulgentiis ac litteris apostolicis generalibus vel specialibus eis vel eorum alicui vel aliquibus quibuscumque cuiuscumque ordinis conditionis dignitatis et preminentie fuerint ecclesiastice vel regalis a predicta sede sub quavis forma vel tenore concessis quod excommunicari vel anathematizari non possint litteras apostolicas non facientes plenam et expressam: ac de verbo ad verbum de indulto homini ac ordinibus locis nominibus personis cognominibus ac dignitatibus eorum mentionem: nec non consuetudinibus et obseruationibus scriptis et non scriptis. ac alijs contrariis quibuscumque contra homini nostros processus ac sententias quominus includant in eis se inuadere valeant et tueri: et quod quo ad hos processus tollimus et omnino renouamus ex processu curie annuali et specialiter Eugenij. iij. sunt excommunicati.

Omnes illos qui per se vel per alium: seu alias quascumque personas ecclesiasticas vel seculares ad romanam curiam super earum causis et negotiis recurrentes illarum in eadem curia preloquentes aut procuratores negotiorum gestores aduocatos vel promotores ipsorum vel etiam auditores seu iudices super dictis causis seu negotiis deputatos occasione causarum seu negotiorum homini verberant mutilant occidunt: aut bonis spoliant cuiuscumque preminentie dignitatis seu status fuerit etiam si pontificali regali reginali: seu quavis alia prefulgeat dignitate per processum curie et specialiter Eugenij. iij. sunt excommunicati.

Facientes pactum vel promissionem vel recipientes ex pacto vel promissione occultam vel manifesta aliquid etiam partem per aliquam iusticiam vel gratiam per se vel alio in causis iudicialibus seu alijs per litteras obtinendis ab apostolica sede et est papalis excommunicatio per extranagantem Bonifacium. viij. Item qui licenter vtuntur talibus gratiis vel litteris sic obtentis vbi. s.

Euntes ad terram sanctam etiam causa deuotionis seu voti sine licentia sedis apostolice: sunt excommunicati vt in libro penitentiarie summi penitentiarii prent etiam absolui a summo

penitentiario.

Recipientes in curia romana litteras papae ab alio quam a vicecancellario vel a papa vel a bullatoribus. ex de cri. falsi. c. dura. Si sunt laici sunt excommunicati et eorum nuncios. Si clerici officij et beneficij suspensione damnentur et est papalis: vt patet in registro cancellarie.

Quicumque pro eo quod in reges principes barones nobiles balanos vel ministros eorum aut quoscumque alios excommunicationis suspensionis siue interdicti inia fuerit promulgata licentiam alicui dederint occidendi capiendi seu aliter in personis: seu bonis suis vel suorum grauandi eos: qui tales iniurias protulerunt: sine quorum sunt occasione plate: vel dederint licentiam grauandi tales iniurias obseruantes seu taliter excommunicatis communicare nolentes nisi in ipsam ipsam re integra reuocauerint vel si ad bonorum captione occasione ipsius iniurie sit processum: nisi ipsa bona infra octo dierum spacium restituta fuerint aut satisfactio propriis bonis fiat eorum incurrunt excommunicationem. Item qui ausi fuerint dicta licentiam vt. Qui autem in dicta iniuria permanserint duorum mensium spacio extunc non prent nisi per sedem apostolicam absolui. c. quicumque. de sen. excō. li. vi.

Concedentes repositas contra ecclesiasticas personas generaliter vel specialiter ex de inuirt. et da. da. c. et si pignozatores. li. vi. vide. j. excō. ij. §. xxxix.

Quicumque impedit officium delegati vel cuiuscumque iudicis ecclesiastici vel imperatoris litterarum domini papae super causis vel questionibus que de iure vel antiqua consuetudine ad forum ecclesiasticum spectant compellunt desistere ab homini persecutione vel de questionibus homini in foro seculari litigare capiendo iudices impetratos vel impetrantes vel sub iudicibus impetratis litigare volentes vel eorum propinquos vel res eorum vel ecclesiarum vel alijs quibuscumque modis compellentes vel procurantes per se vel per alios quominus coram iudicibus delegatis vel ordinarijs possint dicti conquerentes libere de causis predictis iusticiam obtinere vel qui in talibus dederint auxilium consilium vel fauorem excommunicati sunt ipso facto a qua non possunt absolui nisi tam iudici cuius coram

gnitio fuerit impedita vel iurisdictionis su-
pata q̄ parti que perturbata fuerit i p̄secu-
tione sui iuris de iniuria damnis exp̄sis
et interesse prius integre satisfaciāt. ex de
immu. ec. c. qm̄. li. vi. vide. j. excomunica-
tio. ij. §. xl.

Dni p̄pales cōpellentes clericos reassi-
gnare sua beneficia eos capiēdo vel deri-
nendo ne citati ad sedem apostolicā acce-
dant: aut ip̄i clerici q̄ procurarēt detineri
ne occasione habeāt p̄parendi. c. multoz.
de penis. in cle. vide. j. excō. ij. §. xli.

Cōtra impugnatores religionū. §. v.

Glosantes in scriptis de
clarationē Nicolai. iij. sup regulā
fratrū minorū alr q̄ ip̄e determi-
navit. In sup doctores sine letores dum
docēt in publico ex certa sciētia in intellectu
declarationis p̄dicte deprauantes facien-
tesq̄ cōmentū scripturas seu libellū. nisi
q̄trum grāmaticaliter sensus verbi possit
intelligi ac ex certa scientia et deliberatio-
ne determinātes in scholis seu p̄dicantes
cōtra regulā et statū fratrum minorū. vel in
eadē declaratione positoz seu cōtra aliq̄
v̄ aliq̄d p̄dictoz nō obstantib⁹ quibuscū-
q̄ privilegij qualitercūq̄ p̄cessis et qui-
buscūq̄ sunt excōicati i p̄o facto ⁊ a solo
papa possunt absolui. c. ext̄t q̄ seminat de
ver. signi. li. vi.

Ingrediētes monasteria monialū or-
dinis p̄dicatoz extra casus necessarios q̄
declaran̄ in cōstitutionib⁹ eaz vt ad dan-
dum sacramēta infirmis ad medendū eis
ad reparandū edificia et h̄mōi nō habita-
licētia a papa vel a magistro ordinis sunt
excōicati et absolutio reseruat̄ pape v̄
magistro ordinis vel illi cui ab aliquo pre-
dictozum fuerit cōmissum. vt patet in bul-
la ordinis.

Ingredientes monasteria monialium
sancte clare sine l̄n̄a pape extra casus cō-
cessos in cōstitutionibus suis. Excipit cā
multū grauis infirmitatis ⁊ fleubotoma-
tor cū necesse fuerit qui nō absq̄ duob⁹ so-
cijs de familia monasterij introducat nec
ab unice intra monasteriū separent: nec
nō et aliq̄ quos occasione incendij vel rui-
ne vel alterius periculi vel dispendij seu p̄-
tuendis a violentia quozumlibet monaste-

rio vel personis aut p̄ quolibet opere ex-
ercendo qd̄ p̄mode extra monasteriū fieri
non pōt necessitas exegerit introire. Qui
oēs suo ministerio expedito vel iminenti
necessitati satisfacto p̄ipos sine mora exe-
ant. Nulli tñ p̄sone extranee intra clausu-
ram monasterij liceat comedere vel dormi-
re. Itē dat̄ l̄n̄a generali cardinali p̄re-
ctori ordinis visitatorij: et ep̄o gratia cō-
secrationis ecclesie v̄ altaris. Et hec excō.
facta est p̄ Gregoriū nonū. non tñ sibi re-
seruauit absolutionē. et ideo videt̄ ep̄alis
p̄ regulā. c. nup. de sen excō. Sed est hodie
facta papalis p̄ Eugeniū. iij. et publica-
ta est in capitulo generali Janue celebra-
to. Mcccxl. iij.

Quicūq̄ iniecerit man⁹ violētias in re-
ligiosum religionis approbate vel cōuer-
sum vel nouiciū. ex de sen. ex. c. nō dubiū.
et. c. religiosus. li. vi. Itē mandans v̄ ra-
tum habēs suo noīe factū. vide. j. excom. ij
§. xliij.

Impediētes in officio suo visitatores
monialū vel canonicarū: si moniti nō des-
titerint. de sta. mo. c. attendentes. in cle.
vide. j. excō. ij. §. xliij. vi

Doctores seu magistri qui sciēter illos
religiosos q̄ dimiserūt habitū docēt leges
vel p̄physicā. ex ne cle. vel mo. c. vt piculos-
sa. vide. j. excō. ij. §. xliij.

Cōtra impugnatores sacramentoz
et primo baptismi. §. vi. i

Recus baptisans baptisatū a la-
tino ⁊ lanās altare tanq̄ macula-
tum in quo latinus celebrauit de
baptismo. c. vltimo. fm̄ Asten. in sum. li.
vij. ti. ij.

Matrimonij.

Detrabentes matrimonia sciē-
ter in gradibus cōsanguinitatis
vel affinitatis prohibitis in cle.
eos. de cōsan. et affi. vide. j. excō. ij. §. xlv.

Penitentie. iij

Retorquentes p̄ vim vel metū ab-
solutionē ab excōicatione v̄ reuo-
cationē eius aut suspensionis vel
interdicti nō valet absolutio et nouā in-
currit excōicationez. ex de his q̄ vi me. ve
can. fi. c. absolutōnis. li. vi. vide. j. excom.
ij. §. xlvj.

Eucharistie: iij

Impellentes celebrari in loco interdico vel ad audiendū aduocātes excōicatos vel interdictos vel p̄hibētes ne monici exeat. i cle. c. grauis. de sen. ex. vide. j. excō. ij. §. xlvij.

Cōtra impugnatores sepulture. §. vij. Dicūq; corpus alicui⁹ de iuncti inciderit: vel decoxerint p̄ ossib⁹ transferēdis in extrauagāti bonifacij q̄ incipit. detestanda. ij

Quicūq; in cimeterijs sepeliūt corpa tēpore interditi: aut publice excōicatos aut nominatim interdictos aut usurarios manifestos. vt. s. §. i. x. v. r. §. ij. x. xvij. vide j. excōi. ij. §. v. iij

Clerici ⁊ religiosi qui inducūt ad vouēdū ⁊ p̄mittendū v̄iurandū aliquē de eligendo ap̄ eos sepulturā. vt. s. §. i. x. vij. ⁊ §. ij. x. xvi. vide. j. excōi. ij. §. xxi. iij

Quicūq; hereticos credētes vel receptores defensores vel fautores eorū sciēt tradiderit ecclesiastice sepulture. extra de bere. quicūq; li. vi. vt. s. §. i. x. ix. ⁊ §. ij. x. xix. qui aut dicātur credentes receptores defensores et fautores. vide excom. ij. §. xxij.

Cōtra impugnatores electoz ⁊ malos electores. §. vij. i

Kauantes p̄ se vel p̄ alios electores v̄t amicos eoz eo q̄ noluerint eligere illos p̄ quibus erāt rogati vel inducti. ex de elec. c. sciant cuncti. li. vi. vide. j. excō. ij. §. xlix. ij

Quicūq; loquit̄ secrete vel mittit scripturā vel nunciū alicui cardinali q̄ sunt reclusi occasione electōis pape. ex de elec. c. vbi piculū. vide. j. excō. ij. §. l. iij

Dni rectores et officiales qui imminēte dicta electōe nō seruāt ip̄am cōstitutio nē dicti. c. vbi periculū. vide. j. excōicatio ij. §. li. iij

Qui vocant̄ ad dirigēdas moniales in electionib⁹ nisi abstineāt ab his p̄ q̄ possēt i eas discordia oriri v̄t nutriri. de elec. indēnitatib⁹. li. vi. vide. j. excō. ij. §. liij. v

Eligētes vel noiantes imperatorē regem marchionē principē ducē comitē vel baronē vel alteri⁹ p̄ eminentie dignitatis potestatis vel excellētie: vel q̄ elegerit fra

trē vel filiū vel nepotē ip̄oz in p̄petuū vel ad tps in senatorē v̄t rectorē v̄bis rome quocūq; noie vocei ip̄a rectoria. Item eligētes quēuis aliū p̄ter predictos ad ip̄i⁹ ciuitatis regimē v̄tra annū. Item ip̄i electi si cōsenserint. Item eis obedientes. Item dantes eisdē electis vel electozib⁹ auxiliū cōsiliū vel fauorē ip̄o facto sunt excōicati excōicatione papali: nisi sup̄dicta facta fuerint de speciali l̄nia ip̄ius sedis apostolice l̄nia litteris exprimēda. de elec. fundamenta. li. vi. vide. j. excōmunicatio. ij. §. liij.

Cōtra impugnatores gratie spiritus sancti. §. ix. i

Onis symoniacus siue p̄ ordinibus: siue p̄ beneficijs vel officijs aut p̄laturis ecclesiasticis: vel p̄ ingressu religionis vel p̄ alijs spiritualib⁹ est excōicatus: et est papalis pertrauagātem Martini. v. quā Eugenius quartus cōfirmavit. ij

Facientes pactū vel p̄missionē p̄ aliq̄ gratia vel litteris obtinendis ab apostolica sede. vt. s. §. iij. x. xx. ij

Quidā calus speciales. §. x. i

Algister vel scholaris tractans cū aliquo ciue Bon. de p̄ductōne ho spitij nō requisitis inquilinis nisi tps cōductionis sit elapsū. ex de loca. c. ex rescripto. vide. j. excō. ij. §. lv. ij

Quādo papa aliquē noiatim excōicauit sol⁹ papa absoluit: et etiā solus absoluit oēs ei p̄ticipantes in crimine p̄pter qd̄ excōicatus ē. de sen. ex. c. significauit. Illi intelligūt dictū. c. q̄n etiā sciēter p̄ticipat ei in diuinis. vide. j. excō. ij. §. lv. iij

Quādo q̄s p̄ticipat excōicato nō soluz a papa s; etiā a quocūq; in crimine: p̄pter qd̄ excōicatus est dando ei auxiliū cōsiliū et fauorē. de sen. ex. c. si cōcubiū. et. c. nup. vide. j. excō. ij. §. lvi. iij

Qui p̄curauit q̄ cōseruatores priuilegiozū dari se intromittant: et cū effectu sequetur de his qui nō licet eis: nam nisi de manifestis iniurijs se intromittere p̄nt: et nō p̄nt absolui nisi ei quē fatigauerūt indebite primo de expensis integre satisfaciunt. de offi. dele. c. fi. et. c. statuimus. li. vi. vide. j. excō. ij. §. lvij. v